

LOUIS VACZEK

A HUDSON VÁNDORA

LOUIS VACZEK

A HUDSON VÁNDORA

REGÉNY *

MÓRA FERENC KÖNYVKIADÓ BUDAPEST 1968

DELFIN KÖNYVEK

Szerkeszti RÓNASZ^GI MIKLÓS

Előkészületben

BRET HARTE ARANYÁSÓK

R. J. McGREGOR A KIS DETEKTÍVEK

FEHÉR KLÁRA

A FÖLDRENGÉSEK SZIGETE

MÓRA FERENC KÖNYVKIADÓ BUDAPEST 1968

j

1

A mű eredeti címe

RIVER AND EMPTY SEA

Houghton Mifflin Company, Boston, 1950 (

Fordította és az ifjúság számára átdolgozta ÁRKOS ANTAL

BENKŐ SÁNDOR *rajaival*

A FORDÍTÓ ELŐSZAVA

Ez a könyv Kanada múltjáról szól, pontosabban azokról a sorsdöntő évtizedekről, melyeknek során a franciák Európa érdekkörébe vonták e szinte világrézsnyi területet.

Míg a spanyol királyok katonáit az indián civilizációk aranya ösztönözte irgalmatlan hódító háborúkra, s míg a száműzött angol telepesek csupán új, békés otthont akartak teremteni maguknak, akár tüzzel-vassal is, a francia vadászokat és kereskedőket mindennél jobban vonzották a kanadai erdőségek prémes kisállatai, a hód, a pézsmapatkány s a vidra . . .

Kezdetben Kanada nem volt egyéb, mint a francia prémvadászok és prémkereskedők paradicsoma: kezdetben, vagyis azután, hogy Sámuel de Champlain fölfedezte és francia földdé nyilvánította a Szent Lőrinc-folyó környékét, és egy part menti dombon megalapította az első francia várost, Quebecet. A vállalkozó kedvű szerencselovagok itt kedvükre cserkészhettek, s alig kellett egyébbel törődniük, mint az óhazában csengő aranyra beváltható gereznák gyűjtésével. Igen ám, csak hogy a francia állam részt kért vadászainak és kereskedőinek gyarapodó hasznából. Így történt, hogy alig fél századdal Québec alapítása után, 1663-ban Új-Franciaország — ahogy e területet akkor nevezték — királyi

fennhatóság alá rendelt gyarmat lett. A kereskedőtársulat eddigi

jo

3

gait megnyirbálták, az ország élére kormányzót és intendáns-minisztert neveztek ki (ez utóbbi egy személyben volt a gyarmat lakosainak legfőbb bírása, rendőrkapitány és főkinctárnok), s ugyancsak a király akaratából kettejük mellé sorakozott a jezsuita rend, amely azt a feladatot kapta, hogy megtérítse és megbékítse, vagyis tisztelettudó alattvalóvá szelídítse az őslakos indiánokat.

Az új gyarmati rendszer — először csikorogva, majd egyre olajozottabban — működni kezdett, az ipar és kereskedelem rohamos fejlődésnek indult, s az óhazából özönlöttek a bevándorló franciák. Itt kapcsolódik az eseményekbe Louis Vaczek regénye, A XVII. század harmadik harmadában vagyunk. Állami tisztviselők, kereskedők és szerzetesek — ez a hármas szövetség tartja kezében a földrésznyi ország sorsát. Franciák mind a hárman, de érdekeikből eredően háromféleképp azok...

Óhatatlanul következik ebből, hogy olykor egymással is harcba szállnak.

A kormány segédcsapatul rendelte maga mellé a jezsuitákat, ők azonban soha és sehol sem játszották szívesen a másodhegedús szerény szerepét. A kormány úgy gondolta, hogy ez a harcos egyházi szervezet majd segítségére lesz abban, hogy kiterjessze politikai befolyását a „vadak” között, s hogy a misszionáriusok révén könny-nyebben férközhetik a bizalmatlan indiánok szívéhez és lelkéhez. A kormány tervezett, de az atyák döntöttek. Fölfedező és térítő sikereiket, melyeket nem utolsósorban képzettségüknek és tanulékonyságuknak, ugyanakkor igénytelenségüknek és szívósságuknak köszönhetek, arra használták, hogy saját befolyásukat növelhessék, mégpedig nemcsak a gyarmat területén, hanem odahaza az anyaországban is.

Albanel páter, akit az intendáns-miniszter a felfedező útra induló Paul Denys mellé, a jezsuita tartományfőnök

3

azonban valójában a fiatalember *főlé* rendel, jó példája ennek a látszólag kettős magatartásnak. *Látszólag* kettős politikát folytat Albanel: tapasztalatait készséggel bocsátja az államot képviselő Paul Denys, más nevén St. Simon uraság rendelkezésére, jó bajtársa a fáradozások elviselésében, hűséges tolmácsa és tanácsadója, és nem szűnik meg oktatni „kezdő” társát, ám joggal kelti fel előbb-utóbb az ifjú — s az olvasó — gyanúját . . . Mert

mit is akar Albanel? Vagyont gyűjteni? Nem. Franciaország dicsőségét öregbíteni? Tulajdonképpen azt sem. Téríteni? Nemcsak azt. Hát akkor mit akar?

Külön útjainak, titokzatos szerepváltozásainak, békítő szavainak és harcos tetteinek nagyon is fogható és valóságos oka van. Az ő parancsnoka ugyanis nőt a kormányzó és az intendáns, hanem a jezsuita rend tartományfőnöke. Albanel nem szerencselovag, nem lelkes felfedező, és nem is csupán imádságos misszionárius, hanem katona, a „fekete hadsereg” katonája. Emberileg megértjük, hősiessége elismerésünket is kiérdemli, de mikor rájövünk, hogy meggyőződése, sőt lelkiismerete sokkal kevésbé szolgál iránytűül számára, mint a parancs, rokonszenvünk nem lehet már az övé. A kereskedők módszerei is joggal váltják ki az olvasó bíráló ítéletét. Minden eszközt latba vetettek, hogy megszerezhessék az aranyat érő gereznákat: „eszközeik” kö-zött a szesz volt a legrombolóbb. Történelmi tény, hogy Északon semmi sem ártott jobban az indián őslakosság fennmaradásának, mint a konyak. Jó példa erre a szerencsétlen Apisztabas, aki hatása alatt gyilkosságra vetemedik . . . A „kisebb” bűnök közé számított, és akkor is inkább csak a kormányzó hatalom szemében, hogy a kalmárok ellenezték a bevándorlást, tiltakoztak a vadon megművelése ellen, sőt ellene szegültek annak is, hogy a vadász indiánokat (prémszállítóikat) az állam bármiféle mezőgazdasági vagy ipari munkára fogja.

Közhely, hogy a múlt megismerése nélkül semmiféle államalakulatot nem lehet igazán megérteni . . . Louis Vaczek könyvének vitathatatlan érdeme, hogy belőle sokat megtudtunk ennek az érdekes, hazai olvasóink előtt kevésbé ismert országnak történelméről, históriájának talán legizgalmasabb és legtanulságosabb korszakáról.

A. A.

I. FEJEZET

VALAMIÉRT VALAMIT

Paul Denys, St. Simon ura a kormányzó palota ablakából figyelte a várost. Tavasz volt, 1671-et írtak.

Québec igazán mozgalmas képet nyújtott ezekben a napokban. Nem csoda, a félesztendő elszigeteltségnek egyszeriben vége szakadt: a folyókról eltűnt a jég, a gyarmat belsejéből megérkeztek az első kenuk, sőt már az első anyaországi hajó is ott ringatózott a vár bástyáinak tövében.

Az ablak csukva volt, és az ólomkeretek úgy hálózta be az alant elterülő szép látványt, mint ahogy a folyók szelidesik keresztül-kasul Új-Franciaországot . . . A kisebb és nagyobb vizek ösvények gyanánt vezettek a városból a kiterjedt gyarmatbirtok legkülönbözőbb tájaira, s most, íme, ismét megindult rajtuk az élet. Kereskedők és hittérítők, a király megbízottai és indián vadászok járták rajtuk a rengeteget.

A Szent Lőrinc-folyó sebesen siklott tova meredek partjai közt. Ahogy gondolatban követte a széles folyó futását, Paul most megint ráeszmélt, hogy nem messze a várostól egy jókora partsávot saját tulajdonának mondhat . . . Csinos szerzemény volt ez, kétségtelen, de talán sohasem fogja feledtetni az ifjú földesúrral, hogy mit adott érte cserébe.

A haza, Franciaország, messze volt, túl az óceánon.

5

Paul első telét töltötte Kanadában. Most, hogy visszagondolt erre a sorsdöntő cserére, megleégedetten nyugtázta, hogy nem tizennyolc évvel ezelőtt, szüleivel együtt érkezett. A család akkor — Paul szerencséjére — úgy döntött, hogy fiukat egyelőre Franciaországban hagyják, ahol zavartalanul befejezheti iskoláit. Tanulmányai végeztével az ifjú a nagy hatalmú Gondé herceg szolgálatába lépett. A herceg személyi titkáráként a legmagasabb körökben foroghatott Párizsban és Chantilly-ban egyaránt. Olyan életet, amilyenben az udvarnál volt része, Kanada nem nyújthatott volna. . . Igaz, a szülők hamar megalapozták jólétüket a tengerentúl, hamarosan az elsők közé emelkedtek a kolónia társadalmában, de Paul csak azt értette sűrűn érkező leveleikből, hogy télen rettenetesen dideregnek, nyáron pedig majd megsülnek a forróságtól, és a sok csavargó miatt alig merik elhagyni házukat.

Paul Denys soha nem cserélte volna fel Párizst vagy Chantillyt Québec kedvéért, de hát kénytelen volt vele. Beleszeretett Marguerite-ba, Tréport herceg feleségébe, és a szerelemből hamarosan botrány lett. Az arisztokrata nem átkozódott, és nem is párbajozott, hanem egyszerűen feljelentette neje csábítóját a király miniszterénél. Colbert, a miniszter hosszú ideig latolgatta, miként büntesse meg az ifjút. Végül is úgy döntött, hogy a visszainduló kanadai intendáns titkáráként a tengerentúlra küldi. Talon, az intendáns hamar megbarátkozott a szeretetre méltó fiatalemberrel. Ugyanúgy kegyeibe fogadta, mint annak idején Gondé herceg. Még vigasztalta is: két vagy három év múlva a

herceg bizonyára eléri majd a Napkirálynál, hogy a büntetést visszavonják. A miniszter sem mutatott különösebb rosszindulatot, és hogy

6

enyhítse az ifjú száműzetését, birtokot ajánlott neki a Szent Lőrinc-folyó partján.

Paul mégis vigasztalan volt. Az, hogy végre együtt lehetett övével, nem volt tiszta öröm: nem így képzelte a viszontlátást. A birtok egyelőre nem izgatta fantáziáját, hiszen alig állt másból, mint őserdőből. Nem, Paul Denys-t még semmi sem kötötte új hazájához, de a tavasz látványa most mégis megragadta.

A terem, amelyben gondolatait szövögette, az intendáns irodája volt. Talon föl-alá járkált a csendesen szemlélődő fiatalember mögött. Hirtelen megállt mellette, s megszólította:

— Látom, nagyon el van merülve. Mit néz olyan kitartóan?

— Québec a poklok pokla télen — kezdte csendesen Paul. — Még nézni is kín szenvedő lakosait, ahogy füstölgő kandallóik előtt reszketnek. . . Mintha hírért sem hallották volna a civilizációnak l De most ez a látvány. . . Nem, erről nem is álmodtam, hogy ilyen is lehet l

— Márpedig ilyen a tavasz nálunk. Micsoda sürgésforgás ! Egyre-másra érkeznek a kenuk, s már a második hajót várjuk ezen a héten. A kereskedők felütik sátraikat, az erdő belsejéből előbújnak a szebbnél szebb állatbőrökkel megrakott indiánok, a telepések az erdőt égetik, szántanak-vetnek. . . S mindezt a tavasz hozta!

Talon úgy sorjázta jól fésült mondatait, szárazon, hangsúlytalanul, mintha valami régen betanult verset mondana. Az intendáns még csak ötvenegy éves volt, de már erősen öregedett. Szeme azonban, mintha korát akarta volna meghazudtolni, fiatalosan csillogott. Felemelte a hangját:

— Most mindenkire szükség van, aki meg tud ragadni egy pár evezőt. Mindenkire! — tette hozzá még egyszer, s Paulra nézett.

6

— Márciusban kezdett elhagyni a béketűrés. Azt gondoltam, sohase lesz már vége — folytatta Paul, — Amikor még áprilisban is havazott, szentül hittem, nem bírom tovább. S aztán egyetlen éjszaka leforgása alatt ez az óriási változás l Először gondolok rá őszinte kíváncsisággal, milyen is lehet odakint a vadonban. Nem tudok szabadulni ettől a gondolattól.

— Ismerem ezt az érzést — vágott közbe Talon. — Egyébként semmi akadálya, hogy kielégítse a kíváncsiságát. Itt az alkalom, Paul. Csak igent kell mondania!

A fiúnak vér szökött a fejébe.

— A Hudson-öböl! Ugye, arról beszél?

Nem volt nehéz eltalálni az intendáns gondolatát, hiszen alig pár napja jött a hír, hogy két idegen hajó érkezett a Hudson-öbölbe. A hír fölkavarta az egész várost. Nem csoda: Quebecben a Hudson-öböl vidékét francia területnek tartották, noha Új-Franciaország hivatalosan még nem terjesztette ki odáig határait. Két évvel korábban két francia pusztá magánszorgalomból kikutatta az öböl déli partját, de mert a gyarmat vezetői nem adtak rá engedélyt, hogy az új földet kizárólagos vadászterületüknek tekinthessék, a kalandorok — név szerint Radis-son és De Groseilliers — Angliába szöktek, s felbizzatták a londoniakat, alapítsanak társulatot az öböl vidékének kiaknázására.

Lehet, hogy a két idegen hajó máris ennek a társulatnak a hírnöke? Ha így van, nagyon is féltő, hogy az angolok birtokba veszik a területet... És ezt nem nézheti tétlenül jóérezsű franciái A közhangulat nyomatékosan követelte, indítson a kormányzat expedíciót, és érvényesítse a nemzet előjogait: tűzze ki végre a francia lobogót a Hudson-öböl partjára.

Azt azonban már nem tudhatta Paul, hogy a kormány nem szorult rá a biztatásra. Talon ezen a délelőttön a

7

jezsuita tartományfőnököt várta, liogy megbeszélhesse vele a küszöbön álló küldetést.

— Nem mintha elégedetlen volnék a munkájával — fűzte tovább gondolatait Talon. — Ellenkezőleg! Ilyen titkárom még soha nem volt, de hát ezért küldenem éppen magát. Akik nekem eddig az őserdőből híreket hoztak, kivétel nélkül túloztak vagy hazudtak, vagy legalábbis elhallgatták az igazságot. Embereink különös változáson mennek át a vadonban.

— Nem értem, miként lehetnék *én* a segítségére?

— Igazán nem kérek sokat, kedves Paul — válaszolta Talon szinte vidáman. — Egy alapos jelentés, néhány jó térkép, na meg persze, hogy egyáltalán életben maradjanak . . . Maga csak névleges feje lesz a kirándulásnak, az igazi munkát a kijelölt jezsuita páter végzi majd. A jezsuita rend nélkül nem sokra mennénk, hiszen nyilvánvaló, hogy ők ismerik legjobban az országot és lakóit.

— Miben segíthetek akkor én? — ismételte meg Paul most már nyomatékosabban.

Talon kitért a fiú pillantása elől.

— Hát tulajdonképpen semmiben. Hogy nincsenek tapasztalatai, az számomra pillanatnyilag előny. Minden problémát a páternek kell a nyakába vennie, ő felel majd az esetleges sikertelenségért is, s ez visszatartja majd attól, hogy elkalandozzék, és ne a megbízásomat hajtsa végre. A jezsuiták persze büszkék, hogy ilyen fontos dolgot akarok rájuk bízni, de előre elárulhatom, nem fogom megengedni, hogy ezúttal is csak saját peccsenyőjüket sütögessék. — Talon sóhajtott. — De hát ha nem akar menni, kedves barátom, nem kényszeríthetem rá. Mindössze arra gondoltam, hogy egyszer úgyis meg akarja ismerni az országot. — Visszatérhetek Franciaországba, ha eleget tettem ennek a küldetésnek?

8

Talon fölkapta a fejét, aztán elmosolyodott:

— Valamiért valamit, Paul Denys, bár igazán nem tudom, mi értelme volna visszatérnie. Gondé herceg például e pillanatban háborút visel Hollandiában. . . De egyet megígérhetek. Ha sikerrel jár, anélkül is megtarthatja birtokát, hogy akár egy^etlen fát is kidöntene rajta. Arra sem fogom kötelezni, ami egyébként mindenki másra a törvény erejénél fogva vonatkozik, hogy a legelső alkalommal megnősüljön. Agglegény maradhat, amíg tetszik, azt veheti el, akit akar.

— Egyszóval nincs menekvés. — Paul hangjában irónia bujkált.

— Tapasztalt embert találhatnék eleget — folytatta Talon —, de hát egy írástudatlan erdőjárót mégsem nevezhetek ki a király megbízottjává. A tiszteletre méltó Nyugat-indiai Társaság kalmárai ugyancsak nem felelnének meg, ők csak azzal törődnek, hogyan kereshetnének lehetőleg napok alatt egész vagytonokat. Márpedig egy ilyen felfedező út kis szerencsével bárkit milliomossá tehet. De — és itt az intendáns ismét felemelte a hangját — Paul Denys-ről se a kalmárok, se a jezsuiták nem fogják azt gondolni, hogy csak a pénz után fut, ha szabad Uyen gorombán kifejeznem magamat.

— Jól gondolom, hogy csupán szeretetreméltóságom miatt esett rám a választás? — kérdezte Paul. Komoly erőfeszítésébe került, hogy leleplezhesse keserűségét. Az intendáns szavai közben folyton az járt az eszében, hogy csapdába esett.

Hirtelen új reménység kelt benne. Hátha a jezsuiták nem is vállalják az utat? Rövid fontolgtatás után kibökte:

— S az atyák természetesen alig várják, hogy indulhassanak . . . Talon azonnal megértette, mi van a mondat mögött. Kárörvendő fintort vágott.

9

— Évek óta zaklatnak! Alig várják, hogy gyarapít-hassák a hívők számát. . .

Az intendáns elgondolkodva sétált föl-alá a kandalló előtt, s Paulnak eszébe ötlött, hogy főnöke valószínűleg már régen eldöntötte részvételét az expedícióban.

— Ami kalmárainkat illeti — fordult ismét Paul felé Talon —, bizony rájuk férne egy kis ellenőrzés. Hogy szőrméhez jussanak, elárasztják konyakkal az egész országot. Ha megnyitjuk az utat a Hudson-öböl felé, jobban a körmükre nézhetünk. Konyak! — Az intendáns szinte kiáltva mondta ki ezt a szót.

Paulnak már voltak ismeretei, hogy a konyak miféle szerepet játszik az ország életében, honfitársai ugyanis legszívesebben alkoholért vásárolták a vagyont érő ge-reznákat. Az ellenvetéseket a kalmárok azzal hátrították el, hogy ezt a „fizetőeszközt” már csak azért sem nélkülözhetik, mivel a britek ugyanakkor rummal „dolgoznak”, különben pedig — mondogatták — az a kis ital, amit kapnak, úgysem árt a rézbőrűeknek. Laval, Québec püspöke, a konyak ellen prédikált minden vasárnap, s egyházi átokkal fenyegetőzött. A kormány a két felfogás között állt: ellenőrizni s egyúttal mérsékelni akarta az indiánok megrontását. Némely esetben komoly büntetéseket szabott ki, hogy elejét vegye a dolog teljes elfajulásának, de mindez eddig nem sok sikerrel járt.

— S végül — fejezte be Talon rövidke szónoklatát — az sem volna utolsó, ha az expedíció sikerének hírére engedélyt kapnánk Párizsból a Mississippi forrásvidékének felkutatására. Birodalmat akarok építeni, Denys, ahogy ezt Colbert megálmodta, és lelkemre kötötte. De hát miként *tegyem* ezt, ha nem tudom, mi rejtőzik a vadon első sor fája mögött?! Ezért akarom, hogy menjen, és *maga* menjen . . .

Az ajtó kinyit, s egy lakáj jelentette a jezsuita rend

9

új-franciaországi fejének megérkezését. A bejelentésre azonban aligha volt szükség, mert Dablon atya máris ott lépkedett az inas sarkában. Üdvözölte az intendánst, majd kalapját hanyagul az íróasztalra dobta és leült. Az intendáns a kandalló előtt maradt,

Paul azonban visszahúzódott az ablakmélyedésbe, s onnan szemlélte a két férfit.

Talon rögtön rátért a tárgyra:

— Miként kaptak hírt a két idegen hajóról?

— Ó, igen egyszerűen! Tadoussacból hozta a hírt egy indiánunk, aki viszont egy másiktól hallotta. Az utóbbi a St. Jean-tó környékén találkozott egy misztaszinival, aki meg egy kóborló papinaki révén értesült a dologról. A papinaki szerint krí indiánok látták meg a hajót először, s ők adták tovább az esemény hírét. Amennyire a krí indiánokat ismerem, könnyen el tudom képzelni, hogy boldogan kezdtek el üzletelni a hajó legénységével .

..

Paul csak ámult, mialatt Dablon szinte eldarálta az információ történetét. Micsoda szervezet, micsoda hírszolgálat!

— Tény, hogy a hír megérkezett, s mi nem maradhatunk tétlenül. Nem vitás, hogy a két áruló sikerrel biztatta fel az angolokat, s legalább az egyikük valószínűleg itt is van a hajókkal.

Cselekednünk kell, másként semmit sem látunk az idejünk téli zsákmányából.

— Így van — bölintott az intendáns —, cselekednünk kell.

Talon végigsétált a termen, és a jezsuitával szemben leült az íróasztal mellé. Felkapott egy tollat, és azzal adott nyomatékot további szavainak:

— Tehát először is: egy kis csapat, mégpedig olyan hamar, amilyen hamar csak lehetséges . . . Másodszor: semmi egyéb cél nincs, mint az útvonal kijelölése, ezen-

10

kívül Franciaország jogainak megalapozása a Hudson-öbölben. A part a miénk. Ha az angolok még ott vannak, meg kell tenni a megfelelő diplomáciai lépéseket.

— Egyetérték — bölintott Dablon. Talon felállt.

— Nos, akkor engedje meg főtisztelendőségem, hogy bemutassam a király megbízottját. Íme, Paul Denys!

— Ó, Monsieur Denys! — Dablon mosolyogva fordult Paul felé.

— Végtelenül örülök!

Paul meglepve figyelte a kis jelenetet. Nem kerülte el a figyelmét az sem, hogy nemcsak őt érte váratlanul a tartományfőnök mosolya.

— Azt hiszem, nem követek el hibát, ha rögtön kijelentem, hogy az expedíció igazi vezetője a rend által kijelölt atya lesz.

Talon szavait rövid szünet követte. Paul is érdeklődéssel várta a választ.

— Monsieur Denys bizonyára hasznos segítőjének fogja tekinteni rendtársunkat, az erre a feladatra kiszemelt Charles Albanel atyát.

Talon hihetetlenül ostoba képet vágott, Paul pedig majdnem elnevette magát. Albanel! Ez aztán a telitalálat! Paul már hallotta valakitől a históriáját.

Albánéit még nem is olyan régen árulással vádolták. A harcias De Tracy márki büntető expedíciót szervezett az irokézek ellen, s Albanel kapta a feladatot, hogy az indiánokból álló segédtörzset összeállítsa. Feladatát nem teljesítette, s emiatt az egész hadművelet kútba esett. A márki szándékosságot gyanított a dolog mögött, mivel köztudomású volt, hogy a tervbe vett megszárlás erősen rontotta volna a további missziós munka esélyeit. Albanel arra hivatkozott, hogy az indiánok berúgtak, verekedésbe kezdtek, majd pedig otthagyták a gyülekezőhelyet. A márki végül is kénytelen volt visszavonni a vádat, sőt

2 Vazek 17

azért is bocsánatot kellett kérnie, amit utóbb állított, vagyis hogy a konyakot a jezsuita adta az indiánoknak. Talon végül is kénytelen volt megbocsátani, hiszen bárhogy is történt a dolog, az az egy bizonyos, hogy Albanel nem saját szakállára cselekedett.

És most ez a pap vezet majd expedíciót Talon megbízásából! Paul alig tudta megállni, hogy közbe ne szóljon.

Az intendáns megpróbálta kivédeni az enyhén szólva elképesztő választást: még felsorolt vagy két-három nevet, olyan jezsuita atyákét, akik szerinte több joggal jöhettek volna szóba, de Dablon válasza megmásíthatatlannak bizonyult. Az egyik páter, mint mondotta, beteg volt, a többiek pedig kevéssé ismerték az algonkin indiánok vadászterületét, amelyen végig kellett haladnia az expedíciónak.

— Mennyi időt igényel főtisztelendőseged becslése szerint ez az út?

— Monsieur Denys-től függ. Ha jól sejtem, nincs szokva az efféle utazásokhoz.

— így is mondhatjuk. Mégis, mennyi időt gondol, Dablon atya? A tartományfőnök elgondolkodott, aztán nyugodt magabiztossággal sorolni kezdte:

— Mindenekelőtt nehéz lesz indiánokat találni, akik majd vállalkoznak erre a hosszú útra. Ha a csapat együtt van, a többi

már a körülményektől függ. A körülmények viszont odakint nem csupán évről évre, de hétről hétre változnak. Mióta a ragály miatt Tadoussac megközelíthetetlené vált, alig kapunk hírt erről a településről, Chicoutimin túl pedig teljesen sötétben tapogatózunk. Márpedig a vízállás, az időjárás, a vadak vonulása .

..

Dablon így folytatta tovább egy jó darabig, miközben Paul szinte áhítattal figyelte a tartományfőnök arcát, amely most hirtelen megváltozott. A mosoly elszállt, az

12

enyhe gunyorosság is eltűnt róla — leplezetlen vágy tükröződött rajta a végtelen rengeteg, a folyók, a mesz-szeség után.

— Egy év. Ennyi kell oda-vissza.

Dablon kíváncsian tekintett körül, mintha szavai hatását lesne. A hatás nem is maradt el. Paul csaknem felkiáltott bosszúságában. Egy évi Mintha bizony oly mindegy volna, mi lesz az osztályrésze ez alatt az év alatt. S milyen könnyen mondja ki ez az ember: egy év!

Talon az íróasztalra hajította a tollat, amelyet eddig a kezében tartott, aztán felkapott egy nyüvesszőt.

— Egy év — ismételte meg Dablon.

— Azt reméltem, hogy kevesebb lesz — mondotta Talon, majd kis szünet után hozzátette: — Megtiszteltetésnek tartom, hogy módomban van viselni a vállalkozás minden költségét.

— Monsieur! — Dablon hangjában őszinte öröm érzett. — Ezen gondolkodom, mióta . . . mióta kijelölt bennünket erre a feladatra. Nem fogunk többet költeni, mint amennyi okvetlenül szükséges.

— Nem kívánok könyvelést. Elég lesz . . . ? — Talon megnevezte az összeget.

— Bőségesen! így aztán igazán gyerekjáték lesz felkészülnünk.

— öfelsége nem koldus — mondta szárazon Talon, aztán elmosolyodott —, viszont biztosítékokat követel. Jómagam megelégszem annyival, hogy csupán megbízam barátaimban. A kihallgatásnak vége volt, az intendáns és vendége kezét ráztak, s az ajtó becsukódott a tartományfőnök mögött.

Talon visszaindult íróasztalához, de hirtelen meg kellett állnia.

Titkára furcsa dolgot műveit: előbb fehér,

2' 19

ápolts kezét nézegette, majd mintha sose látta volna még, a fehér csipkét bámulta meg csuklóján. Elődugta cipőit, és selyemharisnyás lábát vizsgálgatta.

Paul érezte, hogy az intendáns figyelni, hát még hangsúlyozottabban folytatta a különös vizsgálódást, teátrális mozdulatokkal tapogatta végig fodrait, brokát-zekéjét, majd ujjára csavarta rizsporos haját. . .

Szeme találkozott Talon tekintetével. Felkiáltott:

— Az ördög vigyen el, ha nem én vagyok a legalkalmasabb ember egész Új-FVanciaországban erre az istenverte kirándulásra!

Nevettek mind a ketten.

2. FEJEZET

BÜCSÜ

Talonnak igaza volt. Paul kinevezését senki sem kifogásolta. Ellenkezőleg, a szerencsés kiválasztottat egyre-másra halmozták el jókívánásokkal. Paul tudta, hogy ugyanakkor nyit szóbeszéd tárgya, vajon túléli-e az utat.

Utazásról azonban egyelőre szó sem volt. Teltek-múltak a hetek, az expedíció még mindig nem állt össze, s Paulnak elég ideje maradt búcsúzkodásra.

Egy szép júliusi napon féltestvére, Charles meghívta vacsorára. Az új házban ezen az estén a família számos ismerőse is megjelent, köztük Madeleine de Peiras, akivel Paul egészen összebarátkozott az utóbbi időben. Vacsora után sokáig sétált a kertben a leánnyal, s megemlítette neki, hogy bizony eleinte semmi kedve sem volt az egész vállalkozáshoz.

13

— Most sem lelkesedem túlságosan — mondotta —, de ez a huzavona kezd bosszantani. . .

— Pedig én azt hittem, hogy szívesen hagyja itt ezeket — felelte Madeleine, s fejével a vendégek felé bökött, akik a házból kíváncsian lestek a két fiataalt.

— Most már be merem vallani azt is, hogy rettenetesen féltem — fejezte be Paul a gondolatsort.

Madeleine arca töprengő kifejezést öltött.

— Igazán? Tulajdonképpen meg is értem. Mindenesetre jól eltitkolta az érzéseit. Mindenki mondogatta, hogy milyen bátor.

— Bátorságnak ehhez semmi köze. Az igazság az, hogy irigylem az itteni korombeli fiatalságot. Lelkes vadászok és halászok, amit én nemigen mondhatok el magamról. Nos, legalább nem kell alábbvalónak éreznem magamat náluk, ha visszatérek.

Madeleine felcsattant:

— Ez itt mind hencegő I Ilyesmi igazán ne befolyásolja . . . Aki úton van, nem henceghet. Higgye el nekem, hogy a nagyszájúak legtöbbje rögtön visszahajózna Franciaországba, ha megethetné.

— Én is mennék örömet — nevette el magát Paul. Madeleine kíváncsian tekintett rá.

— S visszaengednék? Már úgy értem, ha eleget tett feladatának

...

— Azért csinálom. Másképp nem is vállaltam volna. De el ne áruljon senkinek I Titok.

Nem sokkal a díszvacsora után, július utolsó napjaiban híre jött, hogy minden el van rendezve. Tehát mégis I Paul utolsó québeci napjait nagyszámú rokonsága körében töltötte: tíz testvére született a tizennyolc év alatt. Egyik fivére, Michel, evezni tanította. Öccse mestere volt a kenu kezelésének, s hallatlanul irigyelte Pault a tervbe vett útért.

14

Paul.apjának első házasságából két felnőtt fia volt — az egyik a már említett Charles, a másik Pierre —, de ezek már mindketten a maguk útját járták. A kisebbek számára Paul volt az igazi „idősebb testvér”. Michel például legjobb barátjának tekintette, áhítattal csüggött szavain, s igyekezett mindenben szolgálatára lenni.

Reggel már útra készen lépett be bátyja szobájába.

— Mi az, te még nem vagy kész?

— Nem, Michel, ma nem kenuzunk. Nem érek rá.

— Megborotváljalak?

— Majd reggeli után.

Michel az asztalhoz lépett, ahol ezer és ezer apróság hevert kirakva. Paul annyiszor váltogatta a véleményét, mit vigyen magával, s mit ne, hogy az utolsó pillanatra akarta hagyni a csomagolást.

— Ennyit képtelenség elvinni — jegyezte meg Michel, ki tudja már, hányadszor. Félretolta a holmikat, s aztán hirtelen felkapott egy görbe török kardot. Kihúzta hüvelyéből, és néhányszor megsuhogtatta.

— Na, hogy tetszik? — kérdezte Paul, aki a suhogásra abbahagyta a mosdást, és az asztal felé fordult. Michel vállat vont, a kardot visszadobta a többi holmi közé, s aztán egy rövid, széles pengéjű tört mutatott fel.

— Ez inkább való kenuba.

A fiú hangja elárulta, hogy nagyon szeretné a han-dzsárt megkapni, de arcvonásai mozdulatlanok maradtak. Micsoda színész — gondolta Paul.

— ígérd meg, hogy vigyázol a kicsikre, és gyakorlód velük a leckéket. Nem akarom újramezdeni veletek, ha megjövök!

— Nem fogsz te minket többé tanítani — mondta Michel.

— Hát persze, ti már mindent tudtok, nincs is szükség tanításra, mi?

15

— Nem fogsz te minket tanítani többé — ismételte meg Michel, és kiment a szobából.

Paul dühösen kapta magára az előkészített fehér inget. Felöltözött, s aztán lement a közös ebédlőbe, hogy reggelizzék. Testvérei kórusban köszöntötték, és ő meg-vidámodva foglalt helyet közöttük. Tányérok csörögtek, a beszélgetés zaja betöltötte a termet, kívülről pedig behallott a malom zakatolása, amely már hajnal óta jelezte, hogy a családfő talpon van. Simon Denys, aki becsületességével és szorgalmával nem kis befolyást szerzett magának a kolónia társadalmában, csak ünnepnapon reggelizett együtt a familiával.

Paul anyja mellett ült. A még mindig szép, szőke asz-szony jól megszedte a fia tányérját, adott legújabb neveltjének, a húron leánykának is, aki bal oldalán kapott helyet, majd megint Paulhoz fordult:

— Most jut eszembe, Paul, hogy egy jó szolgára is szükséged lesz. Apád kölcsönkérhetne egyet Monsieur Hazeurtól.

— Az intendáns a jezsuitákra bízta, hogy válasszanak ki egyet. Végül is ők tudják, ki való ilyen útra. Egyébként ma a kormányzó palotájában ebédelek. Pierre is ott lesz.

Pierre ritkán látogatta meg szüleit, mióta Charles-t bevásárolták a kormányzótanácsba. Visszavonultan élt felesége birtokán. Egy idő óta alig mutatkozott a városban, pedig itt különös kitüntetésként hátafőzet tartottak számára.

— Utoljára fogjuk látni egymást — folytatta Paul — , csak azért jött be Quebecbe, hogy elbúcsúzhassunk. Ma délután megyek Albánéihoz, s valószínűleg egy-két nap múlva indulunk.

Reggeli után Michel Paul háta mögé lépett.

— Bocsánat, mama, meg kell borotválnom Pault.

15

— Mi az? Nem lesz tanítás? — kérdezte a kis szőke Jeannette.

— Nem, nem lesz. Meguntam. Michel azt mondja, nem foglak tanítani benneteket, ha visszajöttem. Kérdezd meg tőle, miért nem.

— Te nem vagy jezsuita, Paul — mondta nagyon komolyan Michel. — Ennyi az egész. Ha meggondolom, hogy a Hudson-öblöt mégis felfedezni. . . Űgy viselkedsz, mint egy süldő lányi Paul egy pillanatra megütődve nézett öccsére, aztán felállt. Nem, ezek nem ismerik őt, hiába vérei, nem tudják, mire képes . . . — Ti csak ne féljeteK, hogy nem jövök én vissza! És olyan történeteket fogok nektek mesélni, de olyanokat! . . . ,

3. FEJEZET

A LAKOMA

Az út első két napján Paul alig evezett: a szél és a folyó sodra sebesen ragadta lefelé a három kenut. A Szent Lő-rinc-folyó hatalmas víztömege jóval nagyobb járműveket is könnyedén elvitt széles hátán. Látnivaló viszont nem sok akadt, a partot többnyire meztelen sziklák és csupasz prérik szegélyezték.

Az utazók fáradtan szálltak partra a Saguenay folyó alkotta könyökben.

Itt, Tadoussacban volt az az elhagyott szőrmebevéáltó hely, amelyet első pihenőjüknek szemeltek ki. A település ezenkívül nemigen állt egyéből, mint egy csapatnyi montanya és abenaki indián család nyári szállásából. A fakápolna, a bevéáltóhelyen kívül az egyetlen euró

16

paiaj jellegű épület, kissé távolabb roskadozott. Teteje elkorhadt, oldalai bedőltek, leszakadt cseppetűje pedig ott árválkodott a pusztá ajtókeretben.

Az expedíciót rossz hírek várták. A főnök, aki azt az üzenetet küldte Quebecbe, hogy minden készen áll, időközben meghalt, és még utóda sem volt. Az indiánok, akücet az expedíció mellé kijelölt, nem voltak hajlandók elindulni, míg az új főnöktől nem kapnak erre parancsot.

Albanel azonnal tárgyalásokba bocsátkozott velük. A megbeszélésen Paul is részt vett. Nemigen tudta követni a beszélgetést, így hát unottan nézelődött. Hamar elfáradt a kényelmetlen üléstől, s mivel előzőleg a hossz-szas térdelés is igénybe vette, hamarosan már azt sem erőltette, hogy érdeklődést színleljen.

Legénye, Sebastian Pennára, akit a jezsuiták rendelték szolgálatára, szintén ott ült a körben. Kicsattanó egészséggü, izmos férfi volt Sebastian, s most csupán nadrágot és szőrmesapkát viselt, ő sem ült kényelmesen, fél kezével folyton cserélgette maga

alatt lábait. Pipázott, s rendszeres időközökben körbenyújtotta pipáját a kifestett képű indiánoknak.

Paulnak égett az arca. Albanel tanácsára sapkáját egész délelőtt a szemére húzva viselte, de a nap és a víz ereje így is megtette a magáét. Albanel arcbőre is megéghetett : komikus látványt nyújtott, ahogy szünet nélkül fintorgott.

Az ülésnek nem akart vége szakadni. Paul hol a lábait cserélgette, hol előrehajolva könyökére dőlt, aztán meg hátratett kezére támaszkodott. Úgy érezte, ha még sokáig tart a vita, minden végtagja elhal. Ingébe hangyák másztak . . . Vakarózni kezdett. Hirtelen ráébredt, hogy a heves szóváltás ellenére körülötte mindenki mozdulatlanul ül, csupán ő rángatózik.

17

Albanel is csak akkor emelte föl a karját, ha — nyilván nyomatéku — az égre kellett mutatnia.

Paul nem győzte tovább türelemmel. Ostobaságnak tartotta, hogy csak várjon, amíg ezek itt körülötte kifecsegek magukat, miközben bizonyára mélységesen megvetik fészkelődéséért. Megrángatta Albanel reverendá-ját.

— Sajnos, még nincs döntés — szólalt meg franciául Albanel. — Meg kell várnunk, míg eltemetik a főnököt. Azt állítják, hogy az elhunyt nem jelölt ki senkit az útra.

Paul megütődve hallgatta. Lehet, hogy vissza kell fordulniuk? De hát ez lehetetlen! Meglepve látta, hogy Albanel könnyezik.

— Jól ismertem szegény öreget — folytatta a pap. — Derék ember volt. Én kereszteltem meg kerek tizenöt esztendeje. Nemrég lett főnök, elődje alig egy héttel ezelőtt halt meg. Emberevő szörnyről beszélnek az indiánok. Még Quebecben hallottam, hogy többen is látni vélték.

De hogy erre Paul elkomorodott, mintegy magyarázatként hozzátette:

— Ha nehéz munka vár rájuk, a szörny mindig megjelenik.

Albanel feloszlatta a gyűlést. Talpra ugrott, s felsegítette Pault is, akinek teljesen elzsibbadt már a lába. A pap a romos kápolna felé vonta a király megbízottját. Úgy látszott, a jezsuita erősen bizakodott, hogy mielőbb folytatni tudják útjukat.

— Valamikor másképp ment itt minden — magyarázta. — Aztán jött a konyak. El sem tudja képzelni, milyen rombolást okoz ez az átkozott folyadék, mennyit árt ennek a szerencsétlen népnek. A Nyugat-indiai Társasággal, azt hiszem, egyszer s mindenkorra végeztem.

— Hol fogunk hálni? — kérdezte Paul, akit most

18

egyáltalán nem érdekeltek az efféle problémák. Inkább bosszankodott. A jezsuita és Sebastian valószínűleg előre tudták, hogy félbe kell szakítaniuk itt az utat, és mégsem szóltak neki.

— Az asszonyok kitakarítottak számunkra néhány kunyhót, úgyhogy azt javaslom, dőljön le kicsit, és pihenjen estig — folytatta Albanel, és ravasz, mosoly ült az arcára. — Estére erősnek kell lennie, hogy elviselje az első megpróbáltatást. Bár a törzs szegény, a halotti tort meg kell ülniük. Remélem, nem fog soká tartani. Rendesen az a szokás, hogy a haldokló maga mond búcsúbeszédet, de ez most elmaradt, mert a főnök, sőt egész családja néhány óra leforgása alatt hunyt el.

— Mi bajuk volt? — kérdezte Paul.

— Rejtély . . . Ugyanaz, mint ami hat évvel ezelőtt a Carrignan—Salliéres-ezred katonáit is utolérte. Alighogy ideértek, szörnyű görcsök kerítették őket a hatalmukba. Jőmagam is láttam ilyesmit. Mintha láthatatlan kéz rázna az áldozat testét. Csak Tadoussac környékén fordul elő ez a nyavalya. Majd időben fölkeltem.

Paul ijedten nézett körül a bűdös kunyhóban, amely azonkívül, hogy szaglott, tele volt röpködő moszkítókkal és csúszó-mászó férgekkel. A fekvőhely azonban elég kényelmesnek bizonyult, s hamar el is szunnyadt rajta. Amikor fölébredt, tűrhetetlenül égett az arca, és mintha ólomból lettek volna a tagjai. Kimászott a kunyhóból, s legnagyobb meglepetésére Albánéit és Sebastiant már a bejárat előtt találta.

Paul nagyjából letisztogatta ruháját, aztán elindultak a tábortűz felé. Elöl Sebastian haladt, tenyerén három, nyírfakéregből készült tálat egyensúlyozott.

— Uragánnak hívják ezeket — magyarázta Albanel. — Ki-ki hozza a magáét. És most jól jegyezze meg, amit mondok. Leülhet akárhova, de azért igyekezzék mellet

18

tem maradni. Nincs rangsor, tehát ha valaki közénk akar furakodni, hagyja. Lehetőleg keveset egyék, tegyen úgy, mintha sokáig kellene rágnia az ételt. En majd megtöltöm a tányérját, de ha valaki mégis beledob valamit, fogadja szívesen. Beszélne nem szabad, még velem sem. Gyerekek és kutyák futottak az érkezők elé.

— Engem figyeljen mindig! — fejezte be Albanel az oktatást.

A lakoma egész éjjel tartott. Paulnak az első fél órában felfordult a gyomra, és sürgősen el kellett hagynia a színteret. Ettől kezdve rendszeres időközökben könnyített magán, de egyre jobban elgyöngült. A végén már csak a legközelebbi bokorig tudott mászni. Noha már alig látott, észrevette, hogy nem ő az egyedüli, akit utolért a vész.

Órák múlva is szorgalmasan ettek, de még mindig rengeteg étel maradt. A készleteket alig csökkentette, hogy sok finom falat hullott a tűzbe, orrfacsaró bűdösséget árasztva.

Paul hajnal felé — már látszottak a levelek a fákon — arra eszmélt, hogy egy fának támaszkodva kapkod levegő után. Arcán csurgott a zsír, le-lecsukódó szemei égtek. Mellette Albanel dülöngélt előre-hátra, s időnként hatalmasakat nyögött.

A lakoma után Paul estig aludt. Arra ébredt, hogy Albanel egy edénnyel kezében keltegette. A pap szeme vérben forgott, arca halálsápadt volt.

— Sajnos, csak vizet hozok, borunk nincs.

A temetés a délután folyamán megtörtént, a lakoma azonban folytatódott tovább. Albanel kimentette Pault, aki nem volt hajlandó kilépni a kunyhóból.

Úgy érezte, lázalmok gyötrik. Csuklott, kiverte a verejték, és újra meg újra hányinger kínozta. Olykor megjelent Sebastian, és megitta.

Még harmadnap is szédült. A folyóparton üldögélt, Albanel valami pempőfélével etetgette, amit a magukkal hozott kenyérből készített.

— Mi újság? — kérdezte Paul. — Mi van a québeci embereinkkel?

— Azok csak eddig jöttek — felelte Albanel. — Lehet, hogy egyiküket rá tudom majd beszélni, hogy vállalja a további utat is. Az itteniekkal az a baj, hogy asszonyaikat is akarják hozni. Ebbe nem megyek bele, mert akkor soha nem érünk célba.

— Az az átkozott szörnyeteg, úgy látszik, mégis létezik, mert most belém mászott — mondta Paul.

20

— Nagyon sajnálom, hogy ilyen hamar bele kellett kóstolnia egy indián halotti torba.

— Mit ettünk?

Albanel nem válaszolt, s Paulnak hirtelen eszébe jutottak a kannibálokról szóló történetek. Albanel megsejtette, mire gondol.

— Nem, nem! Dehogy! — tiltakozott. — Sül húsát ettük és hódót meg persze kutyát. A halott kutyáit.

Paul följajdult:

— Gyorsan egy kis konyakot, ha istent ismer!

A lakomának vége volt, de a tanácskozások csak most kezdődtek el igazán. Némelyik nap kétszer is összeültek. Albanel hevesen vitatkozott, Paul pedig unottan, majd egyre türelmetlenebbül figyelte a jezsuita embertelen erőlködését. A szavakat nem értette, de sejtette, hogy útitársa a lehetetlennel birkózik.

A tizedik napon Albanel váratlanul bejelentette, hogy csomagolhatnak. Paul nem tudott hova lenni a meglepetéstől.

— Hát ezt hogy csinálta? — kíváncsiskodott. Albanel legyintett.

— Megígértem, hogy mindennap kapnak dohányt, és hogy az út végén további egyhónapi füstölőnivalóra számíthatnak.

— őszintén megvallva, én nem így képzeltem a dolgot. Az egész úgy fest, mintha a rézbőrűek volnának a gazdáink, mi pedig alázatosan kérjük őket, méltóztassanak minket magukkal vinni.

— Itt minden az indiánoké, Monsieur Denj^s — válaszolta Albanel komolyan. Aztán elmosolyodott. — Mi parancsolunk, az igaz, de hogy mit parancsolhatunk nekik, azt ők mondják meg. — Majd egész más hangon tette

21

hozzá: — Ne haragudjék, hogy tanácsot adok önnek, de mostantól kezdve feltétlenül együtt kell ennie az embereinkkel. Tudom, hogy nehéz, de ha továbbra is megmarad az aszalt szilvánál, előbb-utóbb levegőnek nézik, s ha szüksége lesz rájuk, cserbenhagyják. Paul nagyot nyelt, nem tudta, mit feleljen, hiszen a lakoma óta valóban a magukkal hozott főtt lencsén, mazsolán és szUván élt. A mazsolát csemegeként szemezgette „ebéd” után . . . A tanács parancsnak tűnt. Először fel volt háborodva, de aztán meggondolta magát. Minek vitázzék? Azzal állt bosszút, hogy a csomagolást csaknem teljesen Albánéira hagyta.

Másnap hajnalban ő is ott térdelt a folyó fövényén a többiekkel. Hat indián csatlakozott az expedícióhoz. Családjaik is ott térdepeltek a pap körül, aki előbb latinul és franciául, majd algonkin nyelven mondott áldást.

A gyülekezet fülsiketítő rivalgás közepette állt talpra, majd futott neki egyenest a víznek. Paul szédülten bámulta, ahogy a meztelen testek elrohantak előtte. Végül is Albanel kiáltott rá:

— A legnagyobb hajójukban visznek minket magukkal! S jön a főnök is, Chicoutimiig kísér bennünket!

A zűrzavar elkábította Pault, de aztán egy pUlanat alatt feleszmélt, s rohanni kezdett a többiek után, nehogy még hoppon maradjon.

A tizenkét evezős, nagy csónakban kapott helyet. Az evezők a magasba emelkedtek, s aztán a vízbe csaptak. Majd aztán megint, újra és újra . . . A jármű úgy repült előre, mintha titokzatos vízi lények vonnák. Paul egy erősebb lendületnél hátraesett, egyenest Albanel ölébe. A jezsuita előrelökte.

Ezúttal Sebastian hátának bukott neki.

Sebastian rápillantott, de nem haraggal: arcán diadalmas mosoly ült.

22

4. FEJEZET

KÉTSÉGEK ÉS FÉLELMEK

Csak nappal utazhattak, mivel az indiánok ragaszkodtak hozzá, hogy az éjszakákat a parton töltsék. A tempó így is erős volt, kilótt nyílként suhantak előre a sebes folyón. A víz szilajon vágódott neki a csónak orrának.

— Ha még vadabb lesz, nekünk is eveznünk kell — súgta oda az első néhány mérföld után Albanel Paulnak.

Paul nem értette, mi szállta meg az eddig oly egykedvű „vadakat”.

Mintha kergették volna őket. . . Paul legnagyobb bánatára még azt sem várták meg, hogy az étel puhára főjön, félig nyersen kapkodták ki a falatokat a rotyogó léből. Kezüket evés után a hajukba törülték. Sebastian — ha éppen nem volt a közelben kutya — nadrágját használta erre a célra, Albanel pedig a cipőjét. Egyedül Paul mosta meg a kezét a folyóban evés után.

A második napon újabb csoport indián csatlakozott hozzájuk.

A szokásos terefere (vagy talán vita) után Albanel izgatott hangon adta tudtára Paulnak, hogy az egyik jövevény kész elkísérni őket.

— Értem, de miért olyan fontos ez?

— Nyolc évvel ezelőtt a Hudson-öbölben járt, és még emlékszik az útvonalra.

Paul felkapta a fejét:

— Nyolc évvel ezelőtt?

— Hogy az igazat megvalljam — válaszolta a jezsuita, s mint akit rajtacsíptek valamin, lesütötte a szemét —, egyelőre senki sincs köztünk, aki az utat ismerné. Majd talán a St. Jean-tónál akad vezető. De hát szerencsénk volt eddig is.

22

— Szerencsénk! Megbízhatóbb vezető nem is kell, igaz?! — csattant fel Paul. őszintén bosszankodott, s mérgét nem is leplezte. Dohogott, míg csak újra csónakba nem szálltak.

Kiderült, hogy az indiánok azért igyekeztek, mert vihartól tartottak, s valóban, a vihar hamarosan utol is érte a kis csapatot.

Nem sokkal Chicoutimi előtt forró légroham csapott szembe, a fák ijeszten nyögtek, s az égen sűrű fekete tömeg közeledett. Már csapkodtak a villámok, amikor megpróbálták partra evezni.

Hosszas hánykolódás után, miközben mindnyájan — köztük Paul is — szinte megszállottan eveztek, sikerült nem sokkal Chicoutimi előtt kikötniük.

Az expedíciót, vad villámcsapkodás közepette, a falu lakói szállították partra. Paul olyan fáradt volt, hogy csupán azt érezte, meztelen karok ragadják meg, dobják fel, s viszik, viszik . . . Csak reggelre tért magához egy fenyőillattal teli, fenyőágakból összeeszkábált fészkerben, amelynek oldalán át különös, zöld színben szürem-kedett be a fény. Annyira fájt mindene, hogy meg sem tudott mozdulni. Nagy nehezen mégis felállt. Egy darabig kábultan nézegette a bejárat előtt anyjukkal hancúrozó kutyakölyköket. Víz zúgása hatolt a fülébe. Utána akart nézni, honnan ered a zaj, de alig tett pár lépést, csaknem összeesett a gyengeségtől.

A lakoma óta alig evett. Az eltelt két hét alatt kevesebbet fogyasztott, mint máskor egyetlen ünnepnapon. Meg kellett fogódnia, hogy el ne vágódják. Ebben a pillanatban vette észre szolgálját, amint az puskával a vállán, két indián társaságában vadászni indult. Megszólította:

— Szörnyen érzem magam. Azt hiszem, éhes vagyok. Van valami ennivaló?

— Ha visszajövök, főzök majd valamit — mosolyo-

3 Vazcek 33

dott el Sebastian. — Halat egészen biztosan hozok. Tud várni estig? Megígértem nekik, hogy velük megyek.

Paul bólintott, bár maga sem értette, miért ilyen türelmes, s visszavánszorgott fekvőhelyére.

Félig öntudatlanul hevert a zöld fészkerben.

Este Albanel levest hozott neki, és szépen meg is itatta, mint valami gyereket. A levesben néhány darabka kétszersült is úszkált: Quebecből hozott tartalékuk utolsó morzsái.

— Fogoly — mondta Albanel. — Sebastian lőtte, és ő is főzte meg. Paul köszönetfélét morgott, s miután a jezsuita levetkőztette és betakarta, mély álomba szédült.

Másnap délután arra ébredt, hogy keze verejtkben úszó oldalát tapogatja. A furcsa érzés annyira meglepte, hogy felült. Ijedten nézett végig magán. Teste tetőtől talpig ragyogott, de nem az izzadságtól, mint hitte, hanem az avas fókazsirtól, amellyel

alaposan bekenték. Ruhái kimosva és összehajtogatva ott heverték egy karnyújtásnyira. Amikor észrevette, hogy rövid szárú csizmáját is bezsírozták, kalapján pedig úgy állottak a tollak, mintha gondos kezek cserélték volna ki valameny-nyit, végleg fölébredt. Megvidámodva állt talpra. Elhatározta, hogy megfürdik.

Köpenyébe burkolózva kilépett a fészerből. A nap még elég melegen sütött, a tábor felől vacsorafüst szaga szállongott, tücskök ciripeltek, és újra hallotta — bár halkán, messziről — a mélybe zuhanó hatalmas víztömegek zúgását.

Megindult fölfelé a folyó partján, s aztán egy helyen, ahol már nem láthatták, átgázolt a süppedő fövényen, ledobta köpenyét, s a vízbe lépett.

Lemerült, s szinte fölsikoltott a gyönyörűségtől. Tenyerét a puha talajra szorította, s megpróbált lebegni a

24

sekély vízben. Aztán kiszállt, bekente magát agyaggal: ösztönszerűen csinálta, s csodálkozott, mennyire pihenteti ez a szokatlan pakolás elkínzott tagjait.

Így szórakozott egy darabig, majd visszatért a kunyhóhoz. Egy fatönkre ült, s onnan szemlélte a sötétedő rengeteget. A táborból vidám zaj -hatolt hozzá, egyre hangosabb lett a beszéd, kiáltozás, de őt nem háborgatta senki.

Miközben öltözött, azon töprengett, vajon ki mosta ki a ruháit. Tudta, nemsokára enni hoznak neki — nincs gondja semmire.

Holnap majd megkeresi a vízesést, s megfürdik benne.

Teste felfrissült, megpihent, de lelkén még mindig ott terpeszkedett valami iszonytató, pokoli súlyú teher.

Míg a faluban táboroztak, Albanel reggeltől estig lótottfutott.

Csupán esténként jelent meg Paulnál, hogy rövid, nyers mondatokban beszámoljon neki, mit végzett.

Paul kissé unottan hallgatta ezeket a beszámolókat. Olykor azonban ellenérzések is keltek benne. Bosszantotta, hogy a pap soha nem emlegeti az indiánokat név szerint, hanem csak úgy: az öreg, annak a testvére, akiről már beszéltem; az az ájtatos fiatalember; a gyerek, akinek eltörött a karja; és így tovább . . .

És egyáltalán, miből gondolja Albanel, hogy mindez érdekli őt? A legjobban azonban az ingerelte, hogy Albánéinak tökéletesen mindegy volt, mit evett, hol aludt, hogyan aludt; látszólag soha nem voltak hangulatváltozásai, s frissen, derűsen járt a dolgai után. Mintha semmit sem tekintett volna tehernek, s mintha

valójában semmi sem szórakoztatta volna. Ebéd után módszeresen vájkálta fogait, ugyanolyan egykedvűen tömte meg a pipáját, majd térdre ereszkedve parazsat vett a tűzből, visszamászott,

3. 35

s hangosan pöfékelt, miközben szinte szoborként meredt maga elé. A pipa pár perc múlva Sebastianhoz került: ugyanaz a pöfékelés, köpködés, sóhajtások. Mikor a szertartásnak vége volt, Albanel újra elkezdett valami történetet mesélni, például az asszonyról, „akinek az a sánta ember a férje” . . . Beszélt, beszélt, ahelyett, hogy udvariasan megkérdezte volna Pault, hogyan érzi magát. Mert Paulnak ez volt a nyavalyája: csupán saját énje foglalkoztatta, s ez az én egy cseppet sem érezte jól magát a bőrében. Fájdalmai napról napra csökkentek ugyan, de most meg a moszkító kezdték kínozni. Hogy távol tarthassa az apró fenevadakat, szüntelenül tüzelnie kellett volna, ami viszont állandó levél- és rözse-gyűjtést kívánt. Sebastian megmutatta, hogyan csinálja, de a tűz mégis minden órában kialudt, s Sebastian — elfoglaltságára hivatkozva — nem jelentkezett többé, hiába üzengetett neki. A zsír, amivel bekenték, biztosan használt volna a nyomorult férgek ellen, de Paul nem állhatta a szagát, s rögtön lemosta magáról. Az eredmény az volt, hogy egész éjjel vakarózhatott.

Hamar rájött, hogy mindennek a sok bosszankodás-nak, sőt kínlódásnak az az oka, hogy rettenetesen fél; előre irtózik tőle, hogy útnak induljanak megint. A legkisebb kifogást is nyomban felhasználta volna, ha akad ilyen, sőt azt se bánta volna, ha akár időtlen időig Chi-coutimiban maradnak, csak ne kelljen magára vennie a csupán sejtett jövődő megpróbáltatásokat.

Gyáva volna? És ha az? — gondolta. Ebbe bele kell nyugodnia. Mindegy, csak volna már meg az a kifogás! Gondolatai újra és újra visszatértek Albánéihoz, akit most már egyenesen gyűlölt. Ha a jezsuita nem annyira csökönyös, akár már Tadoussacból visszatérhettek volna, hiszen tulajdonképpen semmi sem volt előkészítve. Az indiánok például legszívesebben otthon maradtak vol

25

na . . . És egyáltalán, mire való ez az egész? Kinek lesz haszna belőle? Azért kell kiállnia a pokol kínjait, hogy Talon szép levelet írhasson a miniszternek? Öngúnyal gondolt vissza rá, mennyire vágyódott erre a *nagy kalandra*. S lám, ez a kaland — betegség,

kényelmetlenség, a vakarózásról nem is beszélve. És ami még ezután jön! Elképzelte, hogy ott fekszik a vadonban haldokolva . . . Ott fog heverni valami fa alatt, vagy ott úszkál majd valami zöld, iszamos tócsa mélyén, és senki sem fogja tudni, hol teljesült be tragédiája.

Minden este elhatározta, hogy reggel összevesz a pá-terrel, de még ehhez sem volt elég bátorsága. Kétségbeesve várta a pillanatot, hogy Albanel megadja a jelet. Igen, Albanel el fog indulni egy napon, semmi kétség, s talán még hátra se néz majd, hogy társai követik-e. Ez az ember még arra is képes volna, hogy itt hagyja őket!

A negyedik nap múltával végleg ráébredt: nincs menekvés. Sebastian már csomagolt, s a puskákat tisztogatta. Egész csapat indián kísérte haza este Albánéit, aki ajándékokat osztogatott, s minden egyes darabot hosszú ráolvasással kísért. Legalábbis Paul így gondolta, miközben a konyhából hallgatta a végtelennek tűnő búcsúzkodást. Nem, nem mehet velük! Hiszen csak terhükre lenne! Nem fog tudni enni, s még most is gyöngö. Végére is ő a feje az expedíciónak, nem pedig Albanel! Hát majd most megmutatja . . . Nem fogja túrni, hogy . . .

Albanel belépett a konyhába. Egy ideig az ajtóban állt, aztán letelepedett. Ügy beszélt, mint akinek nincs is különösebb mondanivalója.

— Tadoussacnál alaposan kiestünk az időből. Ma pedig már augusztus 29-e van . . .

— A késés az én hibám — jegyezte meg Paul, s a torka összeszorult,

26

— Nem, nem! — felelte Albanel barátságosan. — Az intendáns engedélyt adott rá, hogy kicsit foglalkozzam a híveimmel. Itt is megtettem, amit csak tudtam.

„Most — gondolta Paul. — Most kell megmondanom neki, hogy én viszont megengedem, maradjunk itt egész nyáron.”

De nem szólt. Valami csodára várt, valami elfogadható magyarázatra . . . Jöjjön bármi, csak ne kelljen kimondania, hogy nem megy tovább.

— Majd lassabban haladunk — szólott most Albanel, mintha pillanatról pillanatra követte volna Paul gondolatmenetét. — Embereink tegnapelőtt megjöttek Tadoussacból a három kenuval. Az enyém eléggé meg volt rongálódva, de már kijavították.

Kísérőink alig várják, hogy indulhassanak. Megkérték Sebastiant, mondja azt a falubelieknek, hogy az irokézek ellen vonulunk. Micsoda ravasz ember! — gondolta Paul. Kezdte sejteni, hogy nem kényelme végett tartotta távol Albanel négy napig a tábortól, hanem hogy közben egész legendahóst költthesen belőle . . .

— Ha majd a földnyelven menetelünk, okvetlenül kösse föl a kardját — jegyezte meg a jezsuita, amikor másnap reggel szedelőzködni kezdtek.

— Hát gyalog megyünk?! — kiáltott fel kétségbeesve Paul.

— Mindössze egy napig egyelőre. Jó az út, de azért kicsit mászni is kell. Baj, hogy Monsieur Denys nincs szokva a mászáshoz.

— A kenukat embereink viszik — szólt közbe Sebastian. — Nem irigylem őket érte. Az a kevés dohány, amit ráadásul kapnak, nem nagy fizetség.

— Mit csináljak a kalappommal? — kérdezte Paul.

— Kösse a fejére — mondta Sebastian —, vagy hajlítsa föl a peremét,

27

— Legjobb lenne levenni — jegyezte meg Albanel. — Jó hosszú haja van, elég az.

— De hát mi védje az arcomat? — kétségeskedett Paul tovább.

— Legfeljebb szépen leburnul. Más baja nem történhetik. Most úgyis úgy fest, mint akit megnyúztak — szellemeskedett Sebastian.

Az öregtől, aki Tadoussachból kísérte őket idáig, Albanel előzőleg könnyek közt vált el, s most ugyanígy vett búcsút a nagy csónak evezőseitől.

A menet megindult.

Paul aggódva kereste csomagjait, de Sebastian megnyugtatta, ne aggódjék, a csomagok jó kezekben vannak.

— Nem lop itt senki — mondta.

Széles csapáson kaptattak fölfelé, és vagy egy mérföldnyi menetelés után Paul megpillantotta a vízesést. A látvány gyönyörű volt, de Paulnak nem sok ideje maradt, hogy nézelődjék: az indiánok s Albanel erős tempót diktált. Egy fordulónál észrevette, hogy fiatal indián válik ki a csoportból, s a menet elejének hátat fordítva megáll az út szélén. Vállán Paul puskája csillogott.

Az indián megvárta, míg Paul a közelébe ért, ekkor tetőtől talpig — s látható megleléssel — végigmérte, majd mellé csatlakozott.

Néha rövid pihenőket tartottak, egyre csodálatosabb helyeken. A pihenők után újabb és újabb csoportok, főleg gyerekek és asszonyok maradtak hátra. Paul ebből értette meg, hogy az egész falu elindult velük.

Talpa hamarosan égni kezdett, inge bőréhez tapadt, haja összehorzolódott. Az egyik pihenő alkalmával lerántotta csizmáját: sarkán hólyagok nőttek. Ettől kezdve, ha mezőn vezetett útjuk, mezítláb haladt. Míg csizmájával bajlódott, az indiánok vártak, de nem türelmetlenül,

28

és nem is előzékenyen, hanem mint akik nem ismerik az idő fogalmát.

Végre elértek a földút utolsó fordulójához. Újabb búcsúzkodás következett. Az indián, aki eddig Paul puskáját hozta, ott állt Paul mellett, s mikor megszólították, rövid, de heves válaszokat adott.

— Ki ez az ember? — kérdezte Paul Sebastian.

— Tadoussacba való. Ő hozta utánunk az egyik kenut.

Beszálltak.

— Ez az enyém? — kiáltott oda Paul Albánéinak, aki már kenujában térdelt.

— Igen. Szorosan egymás után indulunk. Hadd élvezzék a látványt. . .

Paul már benne térdelt a kenuban, amikor fegyverhordozója ismét megjelent.

— Önnel akar maradni! — kiáltotta Albanel.

Az indián megragadta a kenu orrát, elrúgta a parttól, beleugrott, s kis híján Paul ölében kötött ki.

A kenu nekilendült, majd sebesen siklott tova. Paul új barátja úgy evezett, mint az ördög.

A három csónak a főáramnak tartott. Elöl Albanel haladt, aztán Paul; Sebastian maradt utolsónak. A parton álló alakokat már alig lehetett látni.

— Azért a nagyban jobb volt, mi?! — kiáltotta Sebastian.

Albanel, mintegy válaszul, felemelte a karját.

Paul csak sóhajtott. Többre nem futotta az erejéből. Ütön volt megint.

28

5. FEJEZET

ÚJABB HÍR AZ ÖBÖLBŐL

Az evezés lassan magához térítette Pault, noha nem kevés erőfeszítést követelt, de aztán felhők gyűltek az égre, a levegő elnehezült, s a forróság kezdte elgyengíteni. Nemsokára megeredt

az eső. Mindenbe beletörődve evezett, mint aki végre megadja magát sorsának, ekkor azonban újabb földnyelvhez értek, s ki kellett szállni. . . Aztán be a csónakba, s nem egészen egy mérföld után megint ki . . . Az eső csendesen, kitartoán esett. Egy idő múlva már azért kellett szüntelen partra szállniuk, hogy a kenukat kiüríthessék.

Minden óra újabb és újabb gyötrelmet hozott. Paul dohogva gondolt vissza Albanel ígéretére, hogy majd lassan haladnak, amiből, íme, semmi sem lett. Ha ez az a megígért lassúság . . . Már jócskán beesteledett, amikor a kenukkal egy meredek szikla alá húzódtak. Sok hely nem volt a parton, s Paulnak a vízben állva kellett megvárnia, míg a többiek kiürítették s a csatakos partra húzkodták a kenukat. A csónakok alá kuporodva próbáltak pihenni. Paul csak úgy reszketett átázott ruháiban, s először ki akarta köpni a szárított húst, amelyet Sebastian adagolt ki nekik, de aztán arra gondolt, hogy éhen mégsem halhat, hát hősiesen lenyelte.

Hihetetlenül gyorsan lett reggel. Aludt volna? De nem volt idő töprengeni, indultak tovább. Az eső elállt, a levegő azonban erősen lehűlt. Délelőtt újabb cipelés következett, s mikor ismét vízre szálltak, sűrű köd fogadta őket.

A legközelebbi pihenőkor Albanel dohányt osztott szét útitársai között. A fiatal indián, aki előző nap fegyver

29

hordozója volt, s mellette térdelt a kenuban, a pipaszünet közben is Paul mellett foglalt helyet. Albanel végre elárulta a fiú nevét: Tankavonnak hívták. A jezsuita föl-szólítására Paul gyújtotta meg a pipát, majd átadta Tankavonnak, aki néhányat szívott belőle, s rögtön vissza akarta adni. Paulnak szerencséjére eszébe jutott, mi a „nem” montanya nyelven. De hogy biztosabb legyen a dolgában, fejével is intett, s rámosolygott a fiúra. A pipázás evezés közben is folytatódott. A füst körülengte Pault, akinek minden önuralmára szüksége volt, hogy visszatartsa a köhögést.

A köd felszállt. Az indiánok jókedvűen eveztek, s Paul időnként rövid szüneteket tarthatott. Fokozódó érdeklődéssel figyelte, hogyan evez Tankavon. Ő és az abenaki — Paul másik evezőse, a háta mögött — látszólag nem is igen fektettek nagy erőt a munkába, de mikor Paul abbahagyta az evezést, hogy elgémberedett lábait fölcserélje, a kenu sebessége semmit sem csökkent. Megpróbálta utánozni Tankavon mozgását, de egyelőre sikertelenül, sőt majdnem belepottyant a folyóba.

Már nem lehettek messze a St. Jean-tótól. Amikor újabb földnyelven haladtak át, az út most már lejteni kezdett. Albanel megmagyarázta, hogy az utóbbi két nap alatt magaslaton keltek át. Ezen az estén nem tudtak tüzet rakni, s megint be kellett érniük szárított hússal.

Szélcsend volt, előbújtak a csillagok. Paul iszonyúan fáradt volt, de most már nem aggódott, hogy nem fog aludni. Beburkolózva nedves köpenyébe, nekidőlt Albanel hátának, s behunyta a szemét. Pár pillanat múlva összerendezte: néhány lépésre táborhelyüktől fülrepesztő békakoncert kezdődött.

Reggel mégis pihenten ébredt. Eszébe jutott, hogy Chicoutimiba való megérkezésük után sokkal jobban fáj

30

tak a tagjai. Arca feldagadt, szeme könnyezett. De minden teketória nélkül locsolt vizet magára, hogy egészen fölébredjen . . . Sejtette, hogy nem lesz könnyű napja, de most valahogy kevesebb nyugtalansággal nézett az újabb gyötrelmek elé.

Az oldalág, amelyben haladtak, kiszélesedett, s aztán hirtelen erős áram ragadta tovább kenuikat a magas partok között. Paulnak eszébe jutott, milyen élvezet volt leereszkedni a Szent Lőrinc-folyón . . . De alig gondolta végig titkos kívánságát, amikor a három kenu úgy megugrott, mintha vitorlák röpítették volna őket előre.

A víz tajtékozott.

— Üljön nyugodtan! — kiáltott Sebastian.

Paul kenuja megemelkedett, s a következő pillanatban a hullám egy hatalmas kő tetejére csapta. Paul úgy érezte, táncoló dugón ül, s ijedten várta, mi következik.

Egy másik hullám letaszította a kőről a csónakot, aztán egy újabb áramlat szinte beszívta két nagyobb szikla közé. De nem álltak meg. Paul csak Tankavon szélmalomként forgó karjait látta, amint hol az egyik, hol a másik oldalon villantak fel. Mindez két-három pillanat műve volt, s máris nyugodt vízben eveztek tovább.

A zúgok ettől kezdve sűrűn követték egymást. A nagyobbakat a partra szállva kerülték meg, s hol kirakodtak, hol berakodtak, de olyan sebesen, hogy Paul csak lélegzet-visszafojtva, minden erejét összeszedve követhette társait.

Albanel kenuja megsérült, s három utasa alig tudta sekély vízbe irányítani a járművet. A kenu egy fatörzsnek ütközött, ezért történt a baj.

— Ilyenkor látni, mit érnek ezek a kenuk — magyarázta Albanel. A repedés jó egy láb hosszú lehetett, de hát nem sokat töprenghettek, neki kellett állni a javí

31

tásnak. Az indiánok rögtön munkához láttak, Sebastian pedig tüzet rakott.

— Mennyire van ide a St. Jean-tó? — kérdezte Paul.

— Egy vagy két mérföldnyire — felelte Sebastian, miután megkérdezte az egyik abenakit.

— Gyalog megyek — mondta Paul.

— Vízen csak néhány perc az egész — szölt közbe Albanel —, de hát csak menjen! Ha nincs tovább út, jöjjön ki a partra, és jelezzen valahogy!

Az aljnövényzet nem volt sűrű, Paul könnyen haladt előre. Aztán mintha emelkedni kezdett volna az ösvény . . . Paul úgy érezte, hamarosan magányos szikla tetején fog kikötni.

Fenyőerdőn haladt át, s aztán hirtelen a kék éggel találta magát szembe. Elbűvölten konstataálta, hogy sehol nem tudja fölfedezni a horizontot. Töprengve csodálta a szeme előtt megnyílt panorámát, s ujjongva köszöntötte ezt a még soha nem látott, vad szépséget.

A tavat látta maga előtt, amelynek széle egybefolyt az égbolttal.

Elfordult, s ekkor megpillantotta az első kenut. Nem sokkal utána jött a második, majd meg a harmadik. Utasaik egyszer csak bevonták evezőiket, s a csónakok csendesen sodródva haladtak el Paul szikla őrhelye előtt.

Paul felemelte puskáját, a levegőbe lött, s a partra iramodott, ahol már várták barátai.

Letelepedtek a parton, s három napig csak vadászgattak.

Hat puskájukból csak kettő volt megbízható, Paulé és Sebastiané, így hát kettőjüknek kellett ellátniuk vaddal a kompániát. Paul első nap Tankavont is magával vitte.

31

Mire visszaértek — szégyenszemre zsákmány nélkül —, Albanel egy tucat halat fogott.

— Nem is láttak vadat? — kérdezte csodálkozva.

— Valószínűleg túl nagy zenebonát csináltam, s elmenekültek.

Tankavon mondott valamit, mire Albanel elnevette magát.

— Azt mondja a barátunk, hogy annyi vad volt köröskörül, hogy a golyó se lett volna elég, ha az ő kezében van a puska.

Paul is nevetett. Csupán átvillant rajta, hogy meg is sértődhetne Tankavon megjegyzésén.

— Mondja meg neki, hogy jó lövő vagyok, de csak akkor, ha látom is a célt.

— Bizonyítsa be neki!

Paul letüzött a földre egy fadarabot, aztán ötven lépésre hátrált. Célzott, majd lőtt: a fadarab kiugrott. Tankavon bólíntott, de úgy, mint aki nincs túlságosan elragadtatva.

Paul átnyújtotta neki a puskát.

— Nesze, próbáld meg! — mondta.

Kiderült, hogy Tankavon nem ismeri a fegyvert, Paul tehát vagy fél órán keresztül taníttatta. Mikor az indián először elsütötte a puskát — noha Paul odatartotta a vállához —, a lövés ereje csaknem a földre rántotta, s nagyot szisszent.

— Nehogy nevéssen! — figyelmeztette Albanel Pault. A hal már félig megfőtt, amikor Sebastian is beállított egy vidrával és két tarajos süllel. Körülülték a tüzet.

— Van itt vad elég, a hal meg különösen sok — mondta Sebastian. Albanel, aki főztjét kavargatta, felkapta a fejét.

— Hús nép járt ide valamikor vadászni és halászni,

32

hosszú esztendőkön át. Képzeljék el! Hús nép, ezer meg ezer ember minden nyáron. A partok tele voltak békés családokkal. . . Paul fáradtan könyökölt a homokban. De meglepve fedezte föl, hogy most nem olyan kimerült, mint volt Chicoutimiban.

— S akkor jöttek az irokézek, illetve pontosabban a mohaukok. Két év alatt tökéletesen elpusztították a hu-ronok lakóhelyeit, de nem elégedtek meg ennyivel, nyomába eredtek a menekülőknél, és tüzzel-vassal irtották őket, ahol érték. Ezer meg ezer mérföldeket tettek meg, nem sajnálták a fáradságot, hogy vérszomjukat csillapíthassák.

— Egyszer láttam valakit — szólt közbe Sebastian akinek sikerült megmenekülnie a mohaukok kezéből. A körmeit kitépték, hüvelykujjait levágták . . . Végtagjait sorra eltörték, fejbőre pedig, nos, az már nem volt a szerencsétlennek. Pedig arra már nem is jutott idejük, hogy megkezdjék az igazi kínezést.

— Az igazság az — folytatta Albanel —, hogy indián híveink sem voltak különbek, ha csatát nyertek. És nincs, ami véget vessen a borzalmaknak . . . Nem is lett addig béke, míg De Tracy be nem avatkozott. Akkor meg jött a ragály. Hallom, mostanában kezdenek indiánjaink megint a tóra gyűlni. . .

Paul vacsorafőzés közben elaludt, s mire fölébredt, a többiek már megvacsoráztak. Az indiánok is ott ültek a tűz körül, és három pipa járt körbe köztük. Alpanel is nagyban pöfékelt.

— Meg kellene tanulnom a nyelvüket — mondta Paul, aztán Sebastianhoz fordult: — Hogy hívják a másik evezősömet?

— Sose kérdezze egy indiántól a nevét — világosította föl Sebastian. — Mindig valaki mást kérdezzen. Az

33

abenakit különben Tummunknak hívják, ami hódot jelent.

— Mit jelent az ő neve? — kérdezte Paul Tankavonra mutatva.

— Felhőske — szolt közbe Alpanel. — Van itt velem *egy* algonkin szótár, majd holnap odaadom. Nem könnyű nyelv, rendtársaink közül többen képtelenek voltak megtanulni.

Tankavon, mintha megérezte volna, hogy róla beszélnek, egy fél halat dobott Paul edényébe.

— Most mit csináljak? — kérdezte Paul.

— Hogyhogy mit csináljon? Egye meg — felelte Alpanel.

A következő három nap alatt Paul komolyan összebarátkozott Tankavonnal. Jelek segítségével érintkeztek, s ennek cserkészéseik alkalmával is hasznát vették. Az együttműködés oly jól bevált, hogy rövidesen komoly vadászsikerhez vezetett: a harmadik nap végén hatalmas jávorszarvast ejtettek el.

Paul ujjongva rohant vissza a táborba, hogy közölje az örömhírt. A társaság rögtön fölkerekedett, de mire a zsákmányhoz értek, Tankavon már meg is nyúzta, és föl is darabolta Paul handzsárjával.

A negyedik napon továbbveztek a tó partja mentén. Paulnak megint úgy tűnt, mintha a világ tetején utaznának. Az égboltozat alacsonyabbnak látszott, mint máshol, s szüntelenül felhők mozogtak rajta. Mintha hatalmas kéz formálta volna őket odafönt a felszálló párából, hogy aztán útnak indíthassa fura játékszereit a világ tájai felé . . .

Egy idő múlva ínegint megváltozott a táj. Alacsony hegyek következtek.

Egy napon idegen kenu bukkant elő a homályból. Utasai a tábortűz szomszédságában szálltak partra.

33

Azonnal Albánéihoz léptek, és arra kérték, imádkozzék velük.

Míg a pap elvonult a két jövevénnel, Sebastian és Paul szemügyre vette a kenut.

— Hm, angol puskák! — jegyezte meg elgondolkodva Sebastian.

— Milyen indiánok ezek? — kérdezte Paul.

— Ottavák. S ha jól látom, messziről jönnek.

Paul már néhányszor tanulmányozta Albanel térképét, de ezen az Ottawa folyón túl alig volt valami jel. Vajon mennyit utazhatott a két indián? S hogyan tájékozódtak ezer meg ezer mérföldön át?

Az idegenek ismét megjelentek Albanel kíséretében. Ettek a maradék halból, majd mikor Sebastian pipát kínált nekik, boldogan füstölni kezdtek.

— Vegye meg a puskáikat — szólta oda Sebastian Albánéinak.

Paul rögtön észrevette, hogy az ottavák értenek fi-an-ciául. S valóban, egyikük néhány pillanat múlva beszélni is kezdett.

Quebecbe igyekeztek, és azért jöttek erre, hogy a vidéket megismerjék.

Másnap reggel megkötötték az alkut.

Paul megvizsgálta a puskákat. Könnyűek voltak, de nem a legjobb anyagból készültek. Albanel is örült a vásárlásnak, most már legalább négy használható lőfegyverük volt.

Egy óra múlva tábort bontottak, s délfelé el is értek egy széles folyó torkolatába. A folyón kellett volna folytatniuk útjukat, de ekkor a vezető — név szerint Aszki-min, azaz Szamóca — megálljt jelzett. Hosszas, bár nem túl halk sugdolózás kezdődött az indiánok között. Sebastian összehúzott szemöldökkel figyelt, Albanel arcára is szokatlan kifejezés ült.

— Nem akarnak továbbmenni — mondta Sebastian.

34

— Azt mondják, nincs elég élelem, pedig nyakunkon a tél. Tovább már vad sincs elég.

— Jó kifogások — jegyezte meg halkan Albanel.

— Miért, hát eddig nem volt elég nehéz? Lehet még nehezebb is?

— kérdezte Paul.

— Ami eddig volt, semmi ahhoz képest, ami ránk vár

— morgott Sebastian, s dühében vagy izgalmasában hol lekapta, hol pedig fejébe csapta szőrmesapkáját.

Aszkimin befejezte a haditanácsot, s hátával az idegen folyónak, csak állt ott meredten, karba tett kézzel. Paul arra gondolt, hogy a vízbe kellene dobni. . . A többi bizonyára nem akadékoskodnék.

Rövid szünet után megszólalt Albanel:

— Igazuk van. A télre fel kell készülnünk. — Majd még halkabban hozzátette: — Ha most engedek neki, később nem hozakodhat elő ugyanezzel a kifogással.

Tábort ütöttek, és tíz napig vadásztak a folyó torkolata körüli erdőségekben.

A tizedik nap végén újabb vendégeik érkeztek. Öt hosszú kenuval nagy csapat attikameg és misztaszini indián jelent meg családostul a tábor előtt. Nem ellenséges szándék vezette őket. Fekete Kabátot (Albánéit nevezték így) keresték. Érkezésük estéjén kisebbfajta lakomát csaptak tiszteletükre.

Másnap délben az expedíció tagjai összeültek tanácskozni a jövevényekkel; a beszédeket Sebastian tolmácsolta Paulnak: — Azt állítják, hogy az angolok az egész telet a Hud-son-öbölben töltötték. Ezt egyébként tudjuk. S a többit is. Hogy a krí törzsbeliékkal üzleteltek. — Sebastian. meglepve fülelt egy darabig, aztán folytatta: — Azt mondják, hogy az angolok és néhány indián között harcra is sor került. Hogy miért, azt nem tudják. Egy indiánt

4 Vazek **49**

megöltek, egy másik fogságba esett. Fogadkoznak, ha továbbmegyünk, a mi életünk is veszélyben forog.

Sebastian megdörzsölte az orrát, és köpött egyet.

A tanácskozás végeztével Albanel egyenesen Paulhoz ment.

— Látnom kell a papírokat, melyeket Talontól kaptunk.

Paul hosszú ideig turkált csomagjában, míg végre megtalálta a kis fókabőr táskát. Míg Albanel egy sarokba húzódva a papírokat forgatta, Paul átvizsgálta a táska tartalmát. La Fontaine meséi, különféle írópapírok napló céljára, tinta, tollak — ebből állt a készlet. Egy pisztolyt is talált, golyókkal, egy ingbe csavarva.

— A papírok csupán önt említik név szerint — szólalt meg Albanel a sarokból. — Ha az angolok még az öbölben vannak, nekem is szükségem lesz megbízólevélre.

— De hát én majd jótállok 1

— Nem elég — rázta a fejét Albanel. — Franciaország és Anglia nincsenek háborúban egymással, de az én esetem más. Rendünket száműzték Angliából. Írásra van szükségem, amely pontosan körülírja, mi dolgom itt.

— Mit tegyünk?

— Tekintve, hogy az indiánok egyelőre mozdulni sem akarnak, úgyis várunk kell. Vissza kell küldenünk Sebastiant Quebecbe. Paul leült, hogy jelentést írjon Talonnak, majd családjának írt. Közben Albanel is összeállított valami jelentésfélét.

— Holnap délután már el is indulhatnak — mondta Albanel.

— Ki kíséri el Sebastiant?

— Tummunk meg a legényem.

Másnap Sebastian útra készen állt Albanel és Paul elé.

36

Keblére rejtette a leveleket. Albanel átölelte, Paul pedig kezét rázott vele, majd kezelt a két indiánnal is. Csónakba ültek.

— Ne felejtsetek el fegyvereket és lőport hozni! — kötötte Sebastian lelkére Albanel immár tizedszer.

A három evező a vízbe csapott, s a kenu hamarosan eltűnt a szemhatárról.

Paulnak eszébe ötlött: ha őt küldte volna Albanel, nem szívesen ment volna vissza. Egy darabig elnézte a tóparton mozdulatlanul mélézó Albánéit, majd nekün-dult, hogy Tankavont megkeresse.

6. FEJEZET

RÖVID NYÁR, HOSSZŰ TÉL

Amikor egy ködös hajnalon Paul felébredt, Albanel már kész volt a tűzrakással.

— Jó reggelt! — mosolygott rá a pap. — Most is ugyanabban a helyzetben fekszik, ahogy elaludt este. Látom, kezd hozzászokni a nomád életmódhoz.

Paul felállt, sétált néhány percig, majd a tűz elé telepedve melengetni kezdte elgémberedett tagjait. Kipihentnek érezte magát, s szokatlan nemtörődömséggel nézett a nap elé.

Köpenyét egy bokorra terítette, aztán elgondolkozva szemlélt egy friss szakadást rajta.

— Hogy mondják a lyukat montanya nyelven? Albanel megmondta.

— Mielőtt továbbmennénk, okvetlenül meg kell javítanom a ruháimat. . . Remélem, Sebastian felkeresi apámat, és elhozza a muskctát, amit kértem. Ami most ve-4* 51 lem van, kitűnő fegyver, csak épp nem vadászatra való. Túl nehéz.

— Ma megint mennek vadászni? — kérdezte Albanel.

— Hát igen — felelte Paul. — Szeretnék mihamarabb beletanulni. Már egész jól megértjük egymást Tan-kavonnal.

Albanel a tűz fölé állította a vaslábat.

— Na látja, Monsieur Denys. Még csak másfél hónapja vagyunk úton, és máris milyen jól alkalmazkodik a körülményekhez. Hitte volna magáról, hogy képes csupasz földön aludni? A legtöbben ott vétik el a dolgot, hogy hasonló helyzetben előbb nekiállnak vízhatlan sátrakat építeni, puha ágyat raknak maguknak, szüntelen tisztálkodnak, és ápolják magukat. Miután pedig szinte otthoni kényelmet teremtettek maguknak, majd meghalnak az

unalomtól. Az őserdőben a komfort nem előny, higgye el.

Legokosabb nem törődni a körülményekkel.

Reggeli után Albanel múltjáról beszélt Paulnak. Elmondta, hogy valamikor bizony nem volt ilyen eseménytelen a munkája.

Számkivettként élt az indiánok között, egyetlen barát nélkül.

Akiket tanítania kellett, legjobb esetben nem vették komolyan, máskor egyenesen ellenségüknek tekintették. Megosztotta velük nehéz életüket, s gyanakvás és gyűlölet volt a jutalma.

— De hát nem is vártam mást — tette hozzá minden keserűség nélkül. — Manapság minden más. Ma inkább türelemre van szükség. — Összevonta a szemöldökét. — Ma már nem irtózom a szokásaiktól sem. Ismerem őket, ennyi az egész.

A délelőtt azzal telt, hogy Paul „meghívott vendégként” részt vett a tanításon. Érdeklődéssel figyelte a megfeszült arcokat, a csillogó tekinteteket. Noha a szavukat nem értette, érezte, hogy senki sem színészkedik.

37

Bár a legtöbb fiatal férfi vadászni ment, elég sokan gyűltek össze az attikameg vendégek közül, sőt szép számmal akadtak gyerekek is.

Paul délután Tankavonnal és három más indiánnal elvonult vadászni. Ez alkalommal nem is egy, hanem két jávorszarvast lőttek.

Így múltak a napok.

Október 10-én visszatért Sebastian.

A három férfi éppen csak bekapott valamit, aztán nyugovóra tért. Már ültő helyükben elaludtak.

— Nagyon gyorsan jöttek — mondta Paul Albanel-nek.

— Tummunk félt, hogy beáll a nagy hideg. Két napig nem is ettek semmit. Nos, elkezdjük olvasni ezeket?

Mindketten egész köteg levelet kaptak.

Paul kibontotta a maga paksamétáját, s a tűz mellé telepedve, szótlánul olvasni kezdte. Az egyik levelet Talon írta. Bátorító sorait olvasva, Paul örült, hogy olyan őszintén beszámolt neki átélt szenvedéseiről, amelyeknek javarészt Albanel önfejtése volt az oka. Nem kis haraggal írta annak idején beszámolóját, s ha ma talán kevésbé élesen fogalmazna is, véleménye nem változott, például még mindig nem látta tisztán az út értelmét. De hát még mindig jobb volt arról meggyőzni Talont, mennyire szenved, mint azt a benyomást kelteni, hogy az egész expedíció csupán kéjutazás.

Anyja levelét vagy fél óráig olvasta. Ez alatt a fél óra alatt otthon volt, a Denys család házában. De még fel sem kellett pillantania, hogy ne feledje, mégiscsak az őserdőben ül, alvó indiánok között. Melyik hát az ő igazi élete? Ez a valószínűtlenül valóságos, amelyről még csak nem is álmodott azelőtt? Vagy amit otthagytott maga mögött, a renndel, a nyugalommal, biztonsággal és békével?

38

Csaknem ugyanabban a pillanatban hajtották össze az utolsó levelet.

— Talon említi a papírjait — szólt oda a tűzrakáson át Albánéinak. — Rendben vannak?

— Tökéletesen. Van itt egy levél a püspöktől, amely misszionáriusként és tolmácsként rendel az expedíció mellé, és itt van a hivatalos útlevelel. De Courcelles kormányzó és Talon aláírásával, ezenkívül egy levél a tartományfőnöktől.

Albanel a leveleket a nyakán függő talizmánzacskóba rejtette.

— Akár indulhatnánk is tovább. Paul bólintott.

— Milyen messze mehetünk?

— Nem túl messze. Csak addig mozoghatunk, míg be nem áll a tél. Az első jég szétszaggatná a kenukat. . .

Sebastian másnap reggel nagy garral nekilátott, hogy kicsomagoljon.

— Hogy tudtak ennyi mindent elhozni? — álmétkodott Paul.

— Volt nap, amikor háromszor is hátunkra vettük a kenut — büszkélkedett Sebastian —, de annyira igyekeztünk, hogy még pipázásra sem maradt idő. Menetközben füstöltünk, meg este, lefekvéskor. — Nagyot nyújtózott, s aztán vörös kabátját kezdte tapogatni. — Jobban szerettem volna, ha kéket kapok, de Monsieur Talonnak csak ez akadt a keze ügyébe. Ezt a kést is tőle kaptam. Adott egy fejszét is, de gondoltam, hadd legyen Tummunké.

Sebastian most Paulhoz fordult:

— Az édesanyja nagyon kellemes asszony, igazán mondhatom. Olyan keresztény hölgyet farag abból a szép indián kislányból, de olyat. . . Az biztos, hogy ma

38

gamfajta erdei csavargóval nemigen fog majd szóba állni.

— Sebastian! — szólt közbe Albanel.

— Hát igen, kénytelen is voltam másutt legyeskedni. . . Az utolsó hajó például hozott egy csomó nőt is, de hát a legtöbbje bizony . . . Bocsásson meg, atyám, de mindig elfelejttem . . .

Albanel legyintett:

— Folytassa csak!

Egy hét múlva Paul legnagyobb csodálkozására elindulhattak, az indiánok nem akadékoskodtak tovább.

— Tudják, hogy túl messzire úgyse mehetünk, és ez a környék valóban nem alkalmas telelőhelynek — magyarázta Albanel. — A családok velünk maradnak néhány hétig, aztán megkezdik téli vonulásukat. Nem is baj, túl sokan vagyunk együtt.

Lassan haladtak fölfelé a folyón, és gyakran partra szálltak, hogy kikémleljék a vidéket. Ilyenkor mindig jólesett kicsit melegedni a tűznél. A tocsogók reggelre már mindig befagytak. Olykor havas eső vagy heves hófúvás kergette partra őket.

Október 30-a délutánján megkezdődött az igazi havazás. Reggelre kéthüvelyknyi hólepel borította az erdőséget. Minden zaj megszűnt, csak a száraz ágak zörögtek.

Itt, az Ashuapmushuan folyó partján végleg letelepedtek, hogy a telet kivárják.

39

7. FEJEZET

A KŰRA

Az attikameg indiánok hamarosan búcsút vettek, asszonyaik azonban előbb két kunyhót építettek az expedíció tagjai számára. A keretet hosszú póznák szolgáltatták, melyeket körben állítottak le, és felül csomóba kötöttek, aztán az egészet befedték nyírfakéreggel. Csupán legfelül hagytak egy kör alakú nyílást. Ajtót Paul szerkesztett a kunyhókra, s a jávorbőröket használta fel függönyként. A sátrak aljára tülevél szőnyeg került, kívülről pedig alacsony hófallal támogatták meg őket.

Belül égett a tűz, de sok meleget bizony nem adott. A meleg ugyanis a felső njóláson át rögtön elillant, a füst azonban csodálatosképpen sehogy sem akart kiszállni. Éjjel összehúzódkodva kellett aludniuk, hogy lábuk a tűzbe ne érjen, s reggelre csupa torz figura hevert körös-körül. De nemcsak ők, a két ajándék kutya is szenvedett. Hogy szürtebb levegőt kapjanak, orrukat a köhécsező alvók ruháiba dugdosták.

Alighogy elkészült a tábor, Sebastianon búskomorság vett erőt. Néha órákon át beszélt, összefüggés és értelem nélkül, máskor meg csak magában átkozódott, valami láthatatlan ellenséget fenyegetve öklével. Aztán hirtelen sírni kezdett. Nem tudni, hogy a füsttől vagy gondolataitól-e, mindenesetre csillapíthatatlanul potyogtak a könnyei.

Ettől kezdve Paul volt Albanel egyetlen segítsége. Bár a vadászat gondja is rá hárult, igyekezett megköny-nyíteni Albanel dolgát, aki végtére is egymaga vezette háztartásukat.

Egy napon, reszketve a fogvacogató hidegtől, fát gyűjteni indultak. Albanel térdén törte ketté a kisebb

40

ágakat, Paul fejszével dolgozott. Tummunk szánkót csinált nekik, erre rakták fel a fát.

— Azon töröm a fejem, miért építenek az indiánok ilyen nyomorúságos házakat — kezdte el a beszélgetést Paul az első forduló után.

— Erre még én sem jöttem rá — vont vállat Albanel.

— Azt hiszem, azért — morfondírozott tovább Paul —, mert szüntelenül vándorolnak. A ház nem lakható ugyan, de legalább mozgatható, és néhány pillanat alatt elkészül.

— Igen, és mikor fölkerekednek, a nők magukkal viszik a fakérget, sőt néha még a cölöpöket is.

— Megfigyelte, hogy mikor egyenesen fölfelé száll a füst, sokkal hidegebb van a sátorban?

— Hogyne. Gondolom, a füst tartja a meleget. Bár nem tudom, melyik a jobb, megfagyni vagy megfulladni.

Mindketten nevettek.

— Quebechen sokkal rosszabb most, higgye el. Egyik rendtársunk nagy szakértője az időjárásnak, és szerinte az ottani nedves hideg sokkal többet árt, mint ennek a vidéknek a száraz hidege.

Februárban még ennél is hidegebb lesz, készüljön fel rá. A vas rögtön odafagy az ember tenyeréhez.

Tovább dolgoztak. Egyszer csak Paul megállt, s nevetve nézett végig a papon.

— Önt se igen engednék be a kormányzó ajtónállói — viszonzta a tekintetet Albanel, aki pokróckabátjában, amelyet madzaggal erősített magára reverendája fölött, mindennek inkább látszott, mint tiszteletre méltó lelkipásztornak.

— Aztán miért ne engednék be? — kérdezte Paul, és alaposan végigmustrálta öltözékét. Nadrágján borzalmas foltok éktelenkedtek (a cudar foltozás az egyik indián asszony műve volt), zekéjét elől-hátul durván oda

40

öltött hódbőrök pótolta ki. Lerántotta fejről sapkáját, és nagyot bókolt a fák felé:

— Szolgálatára, kegyelmes uram! Tudom, az illatszer, amit használok, kissé erős, de hát ahonnan én jövök, ez a divat. Sajnálom, hogy fölfordult a gyomra, Monsieur Talon! Még tettek-vettek egy darabig.

— Úgy érzem, megint hó jön — szimatolt bele a levegőbe Paul.

— Majd kai'ácsonykor 1 Ez még nem az igazi — világosította fel Albanel.

— Ha leesik a friss hó, elmegyünk két napra jávorra vadászni Tankavonnal.

— Lám, mégis megszerette a vadászatot!

— Magamat is meglep, hiszen soha nem rajongtam érte túlságosan — válaszolta elgondolkozva Paul.

— Az is más volt, és ez is más. Itt az életünket hosz-szabbíthatja meg egy telitalálat. Halászni még ma is szeretek, de valamikor, nem is olyan régen, fókavadászon is részt vettem egy barátom hajóján. Százával öltük meg a fókákat, a fedélzet csak úgy úszott a vértől, és legnagyobb meglepetésre ugyanolyan izgalommal húzgáltam farkuknál fogva a megölt állatokat, mint a többiek . . . A barátomat két évvel később elfogták az irokézek. Sohasem tudtuk meg, mi lett vele.

Két sátruk egy tisztás szélén áUt, nem messze a folyótól. Körülötte le volt taposva a hó, itt is, ott is szemét borította a talajt, és elszenesedett fadarabok, lerágott csontok tarkították. Amire nem volt szükség, egyszerűen kidobták a sátorból. A környező fákat szürke füstréteg vonta be. A nagyobb tönkökön vérfoltok éktelenkedtek. Húscafatok heverték a bokrok alján. Elég sok volt a vad, csak nagyjából darabolták föl a zsákmányt, a fölösleget pedig eldobálták.

41

Sebastian egy fatuskón csücsült. Közvetlenül a lába előtt tűz égett. Bután nézett föl, amikor az érkezők nesztét meghallotta.

— Vajon meddig fog ez tartani? — suttogta Paul, és Sebastian felé bökött fejével.

— Talán egész télen — súgta vissza Albanel. — Az indiánok, láthatja, nem is törődnek vele. Furcsa betegség, egyszer engem is elkapott. Már a gondolatától is dühroham kerülgetett, hogy szót kell váltanom valakivel. Legszívesebben világgá szaladtam volna.

— S miért nem tette? — kérdezte Paul kíváncsian.

— Nem is hiszi, milyen nagy a nevelés ereje I Emlékszem egy esetre . . . Vagy két hétig nem mondtam misét, és nem is prédikáltam. Noha borzadtam tőle, hogy megint odaálljak a hideg

kápolnába, a zsírtól ragadó indiánok elé, akaratom ellenére összehívtam őket. Tisztában voltam vele, hogy beteg vagyok, de a kötelességmulasztás gyötört. — Albanel elmosolyodott, s kis szünet után folytatta:

— Utána megmondták, hogy bottal ütöttem őket, és borzasztó dolgokat kiabáltam, mialatt körbejártam a tábort, hogy misére hívjam a lakóit. A mokassinom elégett, mert belegázoltam a tűzbe. Megmutatták az összetört fazekakat és a szétdúlt sátrakat is . . . Halványan emlékszem rá, hogy végül is összejöttek, és torkukszakadtából énekeltek a kápolnában. Harmadnapra elmúlt a betegség.

— De hogy szabadítsuk meg Sebastiant?

— Megizzasztjuk, az jót tesz.

Tankavon éppen ebben a pillanatban lépett elő a nagyobbik sátorból. Paul, hogy ne várassa, rögtön beszaladt a fölszereléséért, felkapta a puskát, felkötötte a lőporos szarut és a golyós zacskót, felerősítette a hótalpakat.

42

Míg Paul készülődött, Tankavon el is indult lassú léptekkel az erdő fái felé.

Már szürkült, amikor visszatértek, és egy hevenyében összeeszkábált szánkón jókora vidrát húztak maguk után. A korábban megtért vadászok egy tarajos sült zsákmányoltak, amelyet Tummunk már nagyban darabolt a tűz meUett, időnként egy-egy falatot vetve oda az ólálkodó kutyáknak.

— Jöjjön csak, Paul, mutatok valamit! — fogadta Albanel.

A kisebbik kunyhóban a nap folyamán fakéregből kemenceféle épült, de csupán akkora, hogy néhány ember szűken elférjen benne. A talajba gödröt ástak, s feltöltötték hamuval.

— Odakint megforrosítjuk a köveket — magyarázta Albanel —, és rágorgetjük őket a hamura. Remek kúra ez, az indiánok a legtöbb betegségre ezt használják.

— Hol van Sebastian? — kérdezte Paul. Legénye úgy tett, mintha aludnék. Megpróbálták fölkelteni, de meg sem mozdult.

Végül is Paul lépett hozzá.

— Figyeljen ide! Az embereink furcsán viselkednek, szükség van magára. — Hátára fordította Sebastiant, majd alaposan megrázta. — Jöjjön! Az izzadás jót fog tenni. Emlékszik rá, mennyit kínlódtott velem? Én nem fogok annyit vacakolni magával. Nekem nincs türelmem a betegápoláshoz.

Sebastian meg se moccan.

— Értse meg, az embereink terveznek valamit. . .

— Tudom — nyögte Sebastian.

Ültek a sátor alatt, s izzadtak. A kis kemencét előbb jól betakarták állatbőrökkel, hogy tovább tartsa a meleget. Paul alig kapott levegőt, de érezte, hogy különös változáson megy át.

43

— Mintha egész eddigi életemben jégcsapként sétáltam volna . . .

Sose hittem volna, hogy ilyen nagyszerű ez!

Albanel egyetértően dörögött, csak Sebastian nem nyilvánított véleményt.

Kis idő múlva a segédkező indiánok újabb köveket görgettek be kívülről. A kődarabok úgy izzottak, hogy az ágak, melyekkel Paul a helyükre igazította őket, füstölni kezdtek.

Paulnak mintha bogarak szaladgáltak volna a bőrén, ízületei kellemesen bizsergtek. Érezte, hogy úgy fog aludni, mint még soha.

— Énekeljen valamit! — kérlelte Albanel.

Paul elénekelt egy gyermekdalt, aztán egy másikat, végül egy harmadik dalt is, de ez már nem altató volt, hanem igazi kocsmai nóta.

43

— Sebastian, maga nem tud valamit?

Egy darabig csönd volt, aztán megszólalt Sebastian :

— Tudok egyet, ami arról szól, hogy a fiúk leveznek az Ottawán, és először pillantják meg a montreali szigetet. . . így hangzik. Megköszörülte torkát, és lágy tenor hangján rákezdte. Miután befejezte, Alanel sajnálkozva jegyezte meg:

— Azt hiszem, nekünk elég lesz ebből. Hát maga, Sebastian?

— Én még maradok kicsit.

Hog[^] kint voltak, Alanel odasúgta Paulnak:

— Úgy sejtem, használni fog neki.

Futottak a sátorig. A többiek már ettek, s rögtön el is vonultak az izzasztóba. A két férfi végre kényelmesen vacsorázhatott. Alanel bekapott pár falatot, majd előkereste pipáját, s pöfékelni kezdett.

— Mi van az embereinkkel? — kérdezte Paul, egy hatalmas lábszárcsontot rágicsálva.

— Csak azért nem hagynak itt bennünket, mert megígérték, hogy velünk jönnek.

— Nem értem — mondta Paul. — Mi tartja őket visz-sza?

— Egyszerű — felelte Alanel. — Keresztények, és sok rokonuk él a misszió területén. Ha elhagynának bennünket, senki sem üldözné őket, az bizonyos, de csak titokban mernék meglátogatni rokonaikat, és arról sem vagyok meggyőződve, hogy hozzátartozóik egyáltalán szóba állnának velük.

— Akkor meg azt nem értem, hogy miért kapálóznak.

— Főleg azért, mert nem látják értelmét az útnak.

— Minden rokonszenvem az övék — nevette el magát Paul.

— Az lehet — szolt közbe kicsit oktatón Alanel —,

44

de azért még sincs ezen a véleményen, ugyebár? . . . De hagyjon már Sebastiannak is, mert dühös lesz I

Paul gyorsan abbahagyta a falatozást.

Kis idő múlva megjelent Sebastian.

— Maradt még valami?

Paul nevetett, majd elgondolkozva vizsgálta az erdőjáró arcát.

— Van itt elég, ne féljeni Csont és bőr lehet ez után a nagy izzadás után.

— Sose voltam ilyen jóll — harsogott a nagybeteg.

— Üdvözlöm, Sebastian! — mondta Alanel. Hangjában csipkelődés érzett. — őszintén hiányoltuk a társaságát !

8. FEJEZET

FŐNÖKI RAVASZKODÁSOK

Karácsony után újabb vendégek érkeztek: kilencven indián, egy öreg főnök parancsnoksága alatt.

Januárban néhány napon át úgy tünt, mintha véget ért volna a tél. Olvadni kezdett. De aztán hirtelen megint zordabbra fordult. A hó olyan magasra púpozódott, hogy szinte elnyelte utazóinkat, amikor kiléptek a hótalpból. A bokrokat is befödte a hó. De nem lehetett tétlenül üldögélni, mert a rengeteg ember enni kívánt, és sokszor éjszakába nyúló vadászatokon kellett megszerezni a szükséges élelmet. Mint rendesen, most is Sebastian és Paul voltak a népes társaság élelembeszerezői.

Húsvét előtt az öreg főnök, Szizosz kivoki, egész családjával együtt meggyónt és megáldozott. Az egész táborra csendes ünnepélyesség ereszkedett. Egyedül a két

45

vadász, Paul és Sebastian járt a dolga után, mindenki más az ünnepre készült.

Paul kedveskedni akart Albánéinak, és ő is belépett a sátorba, amelyet gyóntatószékké alakítottak. De mikor már odabent volt, hirtelen erőt vett rajta régi konok-sága.

— Nincs mit meggyónnom, atyám — mondta, és harcias hangulatban várta Albanel dörgedelmeit.

— Akkor imádkozzál velem, fiam — mondta szelíden a pap, és Paul ellenállása menten elszállt. De miután kilépett a sátorból, és megpillantotta az ajtóban térdelő s tetőtől talpig korommal bemázolt indiánokat, legszívesebben visszakiáltott volna Albánéinak: „Itt vannak a hívei! A hűségük szinte lerí a fekete képükről!”

Sietve kotródott el a sátor közeléből, hogy ne is lássa őket.

Április vége felé engedtek a mintegy ötven mérföldre táborozó Uszkán főnök hívásának, s a három férfi elindult, hogy a szomszédot felkeresse. Három napig utaztak a ragyogó napsütésben, amely időnként olyan melegen tűzött rájuk, hogy nyugodtan derékra vetkőzhettek. Paul ezen az úton szívta el élete első pipáját.

Albanel indián hiedelmekről mesélt Paulnak. Ahogy ott ültek az estében, fölöttük szikrázóan ragyogott a Tejút. Albanel felmutatott az égre:

— Ha meghal egy indián, ezen az ösvényen tér meg őseihez. Utján vele mennek kutyái is, sőt magával viszi minden holmiját, föltéve, hogy eltemetik vele. Olyan hosszú út ez, hogy gyerekek csak nehezen tehetik meg, nem csoda hát, hogy a szülők oly nagyon megsiratják kis halottjukat.

— Érdekes hit — jegyezte meg Paul —, és nem is értelmetlen.

— Egyszer megkérdeztem egy varázslót — folytatta

46

Albanel —, hogy ha igaz az, hogy szellemállatokat kell vadászniuk az elhunytaknak, mi lesz az újra megölt vadállatok lelkével, például, ha egy halott indián megöl egy halott jávort. . . Vajon van-e a jávornak második lelke? És ha igen, hova lesz? Először rettenetesen meg volt döbbenve, mondván, hogy ilyesmire soha nem gondolt. Aztán azzal próbált fölényben maradni hogy kijelentette, 6 is hinne Jézusban, ha egyszer meglátogatná őt.

— Nagyon szeretnek vitatkozni — szölt közbe kuncogva Sebastian. — Engem csak az zavar, hogy mindig ki kell várni a végét, ha megszólal valamelyikük. Addigra aztán tökéletesen elfelejti az ember a legcsattanósabb választ is. És jó fejük van, meg kell hagyni. Egyszer például Franciaországról meséltem nekik. Szájtátva hallgatták, hogy milyen gyönyörű, hogy a tél csak egy hónapig tart, hogy nyáron nincs moszkító, meg hogy bármikor lehet ennivalót vásárolni, meg milyen nagyok a házak és így tovább. A végén meg egyenesen követelték, áruljam el, minek jöttem el akkor.

Harsányan nevettek, s Paulnak egészen megmelegedett a szíve körül. Barátok között van, akikre mindig számíthat, és akikkel szívesen is van együtt. . .

Uszkán — a „Csont” — nagy főnökhöz illő ceremóniával várta őket. Külön sátrat emeltetett a három vendégnek. Ajándékaikat (egy takarót és egy baltát) kitörő örömmel fogadta.

Az első napokon versengve hívták vendégségbe őket a családok, s a három francia nem győzött eleget tenni a sok szíves invitálásnak. Aztán ez is elmúlt, és ki-ki visz-szatért szokott foglalkozásához: Paul és Sebastian vadászott. Albanel pedig tanított.

Csaknem két hét telt el így. Albanel egyik nap elárulta Paulnak, hogy nehézségei támadtak a főnökkel. Uszkán szeretné megkereszteltetni magát, de ennek az

5 V aczek 65

volna a feltétele, hogy két felesége közül elbocsássa az egyiket.

— Erre azonban nem hajlandó — mondta Albanel. — De mert én sem engedhetek, szép kis ellenséget szereztem magamnak. Ha megkeresztetem a gyerekeit, még dühösebb lesz.

Paul nem állhatta meg, hogy meg ne jegyezze:

— A helyében elzavarnám az egyik asszonyt, aztán meg visszahívnám . . .

Albanel a fejét rázta.

— Más emberek ezek. Ha arról van szó, hogy halászvagy vadászsikereikkel hengegjenek, nem riadnak vissz-sza a hazugságtól. De komoly dologban képtelenek csalni.

Sebastian, aki természetesen hallotta a beszélgetést, csendesen, minden gúny nélkül vont le a végső tanulságot :

— Mondom én, hogy jobb keresztények nálunk! Paul megnyomkodta a dohányt pipájában, parazsat tett rá, szívott néhányat, a parazsat kiöntötte, majd lassan, méltóságteljesen, öreg dohányos módjára pöfékelni kezdett. A dohányzás nagyon megtetszett neki, s élvezettel gyakorolta.

— Kísérőink hamarosan itt lesznek, és az a gyanúm, hogy Uszkán még jobban ellenünk fogja tüzelni őket...

— Nem hiszem — rázta a fejét Albanel. — Itt mégiscsak barátok között vagyunk, s nemigen mernek majd nyíltan szemtelenkedni. Az utóbbi hónapokban a tadoussabeliek, Tankavon kivételével, valóságos hidegháborúba kezdtek Albanel ellen. Ha valamit parancsolt nekik, nyütan kinevették, gúnyolódtak megjelenésén, ha imádkozott, kórusban kántálták a fülébe a miatyánkot... Ha lefeküdt, „véletlenül” mindig belebotlottak, sőt még arra is rávetemed

47

tek, hogy nyomába szegődjenek, amikor el akart vonulni valamelyik bokor mögé.

A pimaszkodásokból Paulnak is kijutott, bár jóval kevesebb, s Paul ebből is láthatta, kit tartanak igazi vezetőjüknek kísérőik: dühük az expedíció főnöke ellen irányult, s ez a szemükben Albanel volt. Sebastiant például teljesen elhanyagolták, sőt inkább barátkozni igyekeztek vele. Elnevezték Hopokánnak, Erős Pipának, mert egyszer úgy fejbe vágott egy okvetetlenkedő kutyát a pipájával, hogy rögtön ott maradt.

Amitől Paul tartott, bekövetkezett. Embereik megérkeztek, s Uszkán rögtön nekiállt, hogy megkísérelje őket még jobban megvadítani. Az előzményekről nem tudhatott, s nyilván csupán Albánéit akarta megszarolni. Elmondta, hogy az út, amely még előttük áll, miféle veszélyeket rejteget, vad vizekről, hegy óriásokról, szellemekről és varázslatokról beszélt. Mindezt olyan tehetséggel csinálta, olyan érzékletesen adta elő, hogy történetei még Pault is lenyűgözték, Sebastian pedig egyenesen tátott szájjal hallgatta a rémségeket.

Uszkán az asszonyokon is bosszút állt, hiszen ők voltak mindennek az okai. Ütötte-verte őket, de mindig csak akkor,

amikor Albanel misét mondott. Utána odament a paphoz, s bocsánatot kért tőle.

— Tarts egy feleséget, a másikat pedig küldd el — válaszolta Albanel.

Uszkán újra összetrombitálta az expedíció embereit, és most még borzalmasabb történetekkel hozakodott elő. Bolondnak mondta őket, hogy egyáltalán vállalkoztak erre az útra, majd szentül ígérte, hogy halálukról rögtön értesíteni fogja hozzátartozóikat. Ez így ment egy darabig, de a hatás épp ellenkező volt: a tadoussaciak végső kétségbeesésükben újra visz-szapártoltak Albánéihoz. Kutyaként követték, s most

48

már csak amiatt keseregtek, hogy Aszkimin elfelejtette az útvonalat.

Ezen viszont könnyen lehetett segíteni. Albanel nemcsak a kísérőkön aratott győzelmet, de a törzset is megnyerte magának. Uszkán nem érte el célját, fia, Pava-miv azonban csatlakozott az expedícióhoz. Mások is följánlották, hogy követik Albánéit. Köztük volt az öreg Kijivin két fiával, s ők már jó néhányszor megtették az utat a Hudson-öbölhöz.

Május vége felé Albanel ezt írta naplójába: „Atavaszi végre elűzte a zord telet, a folyókról eltűnt a jég.”

Június elsején tizenhat indián és három francia taszította kenuit a megáradt folyó vizére, s hagyta maga mögött a téli táborn.

0. FEJEZET

KÉT MANITU

Az első evezőcsapás után minden megváltozott: a remeteéletnek vége volt, de nyomtalanul eltűnt a bensőséges hangulat is, amely Pault hónapokon át tartotta hatalmában az őserdőben. Már az is furcsa volt, hogy olyan simán, zökkenő nélkül indultak. Csak épp beletérdeltek a kenukba, s már siklottak is előre céljuk felé.

Az indiánokat is utolérhette valami hangulatváltozás, s Paul most fedezte fel, hogy közös indulatok mozgatják őket. Tummunk elkezdett énekelni. Majd mások is belevágtak, s mire elérték a folyó főáramát, az egész társaság dalolt.

A megáradt folyó sárgán hömpölygött az alacsony partok között. A fák még kopárak voltak, de a rügyfakadás már megindult. A hófoltok szikráztak a verőfényben.

48

Uszkán nem túlzott. Az út elég keménynek bizonyult. Utasainkat a tél erősen megviselte, az izmok megpetyhüdtek a sátorélettől: az

evezés mindegyiküket ellan-kasztotta. Éjszaka kimerülten kuporogtak a felfordított kenek alatt. A cipekedések különösen megkínózták Pault — újra tele lett horzsolásokkal, sebekkel. Minden tagja fájt. Kezdődött a régi nyomorúság . . . Mivel időnként állva kellett evezniük, a veszélyek is megszaporodtak.

A kilencedik napon előntött mezőkre értek. Derékig érő latyakban húzgálták, lökdöstek előre a meg-meg-akadó járműveket.

Amerre a szem ellátott, mindent víz borított, és ebből a tengerből szigetként emelkedett ki néhány vakondtúrásnyi zsombék. Tüzet is csak ügyelbajjal rakhattak, hiszen száraz gallyat is alig leltek.

Este Kijivin két fia segítségével jeltüzet rakott egy köves halmocska tetején. A franciák ezalatt a parton szárítkoztak.

— Mire valók ezek a jelek? — kérdezte Sebastian. Lerítt róla, hogy nyugtalan. Paul is kezdte kényelmetlenül érezni magát. Elképzelte, hogy csapdába estek: valahol, nem messze tőlük ismeretlen ellenség leselkedik, és alig várja, hogy a gyanútlanul közelgő idegenekre rontson . . .

Nem, nem, ez lehetetlen!

— Kijivin azt mondja — szólalt meg Albanel —, hogy egy törzs él a közelünkben, és okosabbnak tartja, ha előre jelezzük érkezésünket. Tudtukra kell adnunk, hogy átvonulunk területükön. — Társai kétkedő arckifejezését látva, magyarázólag tette hozzá: — Ez persze nem jelenti azt, hogy engedélyt kérünk tőlük . . .

A jelek közben felszálltak a magasba, s Paul legnagyobb meglepetésére (vagy megkönnyebbülésére) Albanel és Sebastian elég könnyen kibetűzték az üzenetet.

49

A rákövetkező napon egy kis szigeten táboroztak, amikor három, vad színekkel bemázolt indián lépett elő az erdő sűrűjéből. Paul épp tovább akarta adni pipáját Tankavonnak, de most akaratlanul megállt a keze a levegőben. Csak akkor szedte össze magát, amikor Tankavon megérintette a karját. Az indián ujjai oly nagy nyugalmat sugároztak, hogy Paul szinte felkiáltott örömeiben. Aztán eszébe jutott, hogy tulajdonképpen restelkednie kellene . . . Ilyen emberek között fél?

Albanel talpra ugrott, és felemelt karral üdvözölte a három jövevényt. Társai nem mozdultak. Paul Sebas-tianra pillantott, aki bólintott, majd néhány lépésnyire előrecsúszott, s onnan fordította suttozva az elkövetkező párbeszédet:

— Maradj itt. Fekete Kabát, és várj. Megyek, és megjelentem érkezésedet Öregünknek, e földek és folyók urának.

— És ki az, aki megállít engem? Te?

— Nem, nem én. Szeszibahurát, a nagy főnök parancsolja, hogy itt maradj.

— Eredj hát, és mondd meg neki, ha holnap nem jelenik meg ezen a helyen, továbbhaladok, mert utam sürgős.

A három indián visszatért kenujához, amely nem messze a nagy fák alatt várt rájuk, és hangtalanul, ahogy jöttek, el is tűntek a sűrűsödő homályban.

Másnap este tizenhét kenu érkezett.

Szeszibahurát a mondott határidő lejárta előtt megjelent, mégpedig hatalmához illő kísérettel. A kifestett képű, gondosan feldíszített harcosok mögött egész asz-szonysereg várakozott.

A harcosok szorosan egymás mellett felsorakoztak a tűz körül.

Fegyelmezett mozgásuk azt a hatást keltette, mintha a ceremóniát betanulták volna. Paul aggoda

50

lommal figyelte a felvonulást, de Sebastian megnyugtatta :

— Az asszonyokat csak akkor hozzák, ha békések a szándékaik.

De azért ő is feszülten követte az indiánok minden mozdulatát, tekintete nyugtalanul futkosott ide-oda.

A főnök vámot követelt. A folyóknak itt ő az ura, mondta, és fizetség nélkül nem engedi meg az áthaladást rajtuk.

A tárgyalást Albanel vezette, mégpedig oly nagy sikerrel, hogy még Paul is megérthette, mire haladt. Az újonnan jöttek arca percről percre változott. Előbb konok volt s elszánt, majd bizonytalan, talányos kifejezést öltött, végül alig árult el többet, mint belenyugvást. . . Albanel felszólítására az expedíció elsütötte puskáit (ez volt a megkésett vagy inkább elhalasztott üdvölvés), aztán a jezsuita átnyújtotta ajándékait — egy takarót és valamicske dohányt — a főnöknek . . . Ez volt minden, amit Szeszibahurát elért.

A szó Albanelé maradt. Haragos szavakkal ostorozta azokat, akik az angolokhoz pártolva cserbenhagyják a francia kormányzót, és nem francia kereskedőknek adják el prémjeiket. Erre nincs mentség, úgymond, hiszen az irokézok nem háborgatják többé az ország békéjét. . . Felszólította a törzset, továbbra is jelenjenek meg a szokásos gyülekezőhelyeken, ahol megfelelő csereárura és tanítókra lelnek.

Végül lakomára invitálta a főnököt és népét.

A mulatságot tánc vezette be, amelyet Szeszibahurát rendelt el Fekete Kabát és barátai tiszteletére.

Az éneklés és üvöltés zaja az égig hatolt. Tankavon is ott ugrált a nagy kör közepén. Paul élvezettel figyelte a színjátékot, és szinte kedve támadt, hogy részt vegyen benne.

51

Az indiánok úgy faltak, mint akik napok óta nem ettek. Az expedíció tartalékai rövidesen elfogytak. Paul csodálatosképp mégsem bánta a féktelen falatozást, inkább büszke volt rá, hogy tizennyolc kenu népét képesek jóllakadni.

A vendégek három napig maradtak. Ez idő alatt több indián jelentkezett Albánéinál, hogy meg akar térni.

— Azt hiszem, csak a pokoltól félnek — jegyezte meg Sebastian Paulnak, miközben a jövevényektől búcsúzkodtak. — Az atya úgy tud beszélni a pokolról, mintha már járt volna ott, és saját bőrén tapasztalta volna ki a bűnösök gyötrelmeit. Nekem legalábbis mindig hideg futkos a hátamon, ha beszélni hallom róla . . .

Aztán a vízen voltak megint. Fáradságos útjuknak még nem vethették végét. Paul most már olyannyira egynek érezte magát társaival, olyan keményen és köte-lességtudóan dolgozott, hogy őt magát is meglepte. Öngúnnyal morfondírozott új magatartása okán: valóban megváltozott volna?

Június 18-án beveztek a Mistassini-tóba, majd letelepedtek egy zátonyon, és várták az estét.

Albanel nyugtalanul sétált fel-alá a sziklás talajon, Paul és Sebastian horgászgatott, az indiánok pedig lustán heverésztek a tűz körül.

A látóhatár peremén hatalmas szikla meredt ki a vízből. Sötét, kopasz tömege messzire látszott, és az egész környék felett uralkodott. Kijivin azt mondta, hogy a jó és rossz idő Manituja lakja.

Kjszámíthatatlan, nagy erejű szellem, akit nem szabad ingerelni, és emiatt csupán lopva, napnyugta és napkelte között közelíthetik meg otthonát, magyarázta az öreg Kijivin. Az evezők csattanását sem szabad hallania. Ha fölkel haragja, irtózatot vihart támaszthat, márpedig ezt egyikük sem élné túl.

51

Lassan lellek az órák. Tankavon nagyokat ásítva új evezőt farigcsált. Tummunk összekuporodva aludt, Kijivin és fiai némán pipáztak, a többiek egyszavas mondatokat váltottak egymással.

Hitte-e a szellemet Albanel ? Paul most csak erre gondolt . . .

Hitte, nem hitte, mindenesetre együtt várakozott a többivel.

A pUlanat közelgett. Sebastian szólalt meg elsőnek:

— Gyerünk.

— Gyerünk — felelte Albanel, s Paul is morgott valamit.

A kenukat megrakták, majd leültek melléjük. Mindnyájan a lemenő napot lestek. Az izzó korong lassan süllyedt lefelé a látóhatáron. Mikor már csak egyetlen szeletke látszott belőle, a vízre emelték a kenukat, és beszálltak.

A nap lebukott.

Hirtelen áttetsző, kék fényben ragyogott fel a tó. A körvonalak élesebbé váltak, a szikla fenyegetően meredt a magasba.

Paul akkorát húzott az evezőn, hogy csaknem beleroppant a dereka, csodálkozott is, hogyan fért bele ennyi erő. Kísérteties csöndben, lélegzetüket visszafojtva vágattak nyugat felé. Fejük fölött megjelentek a csillagok, s hidegen szikrázva tekintettek le az égről, mintha azt lenék, milyen sikerrel jár a három vakmerő kenu.

Most!

Óvatos evezőcsapásokkal haladtak el a szikla mellett . . .

Hangtalanul eveztek tovább.

Néhány óra múlva előbújt a hold is, zöld fénye elárasztotta a végtelennek tetsző vizet. Paul hátranézett. A szikla ragyogott a holdfényben, s úgy tetszett, mintha bosszút szomjazva úzná őket.

Paul torkát összemarkolta

52

a félelem. De ekkor Tankavon szisszent egyet, s a rémkép eltűnt. A király megbízottja rendreutasított gyerekként látott újra munkához.

Az éjszakának sehogy sem akart vége szakadni. Paul úgy érezte, így fognak evezni, bele a végtelenségbe . . . Már hajnalodott, amikor végre megpillantotta a partot maga előtt.

A kenukat a partra vonszolták, és kimerülten rogytak le melléjük a homokba. Paul nem állhatta meg, hogy elalvás előtt ne vessen még egy utolsó pillantást a viharszellem sziklájára. A szikla ott volt, de nem keltett többé félelmet, nem volt egyéb, mint közönséges sziklaszirt: elmosódott árnyék a végtelen tó közepén. Néhány nap múlva egy folyó partján táboroztak, amikor valami különös történt.

A folyóba, éppen a közelükben, patak torkollott. A túlparton — Paul hosszasan elnézte játszadozásukat — két medve hancúrozott. A patakból nagy tömegben fahorda-lék iramlott a folyóba. Paul hirtelen megszomjazott. Lehajolt, hogy igyék, de rögtön felegyenesedett.

Pézsmapatkány úszott a vízben. Élettelen teste lebegve körözött a folyó felszínén, szeme kidülledve meredt az égre.

Paul megtántorodott, majd ahogy hátralépett, hogy visszanyerje egyensúlyát, elbukott a partra sodródott fa-törmelékben.

Éjjel azt álmodta, hogy bagoly szárnyalt egy magányos erdei tó fölött, majd rátelepedett egy úszó fatönkre. A halott pézsmapatkány, karmai között egy ezüstös halacszkával, felült a vízben, s megszólította a baglyot. Beszélgetni kezdtek. Paul a partról hallgatta a társal

53

gást. A pézsmapatkány ekkor rá, Paulra mutatott, majd kikászálódott a vízből, s egyenesen feléje tartott. Jött, jött, egyre közelebb . . . Paul lándzsát ragadott, s utolsó erejével az állatba hajította. Abban a pillanatban, hogy sikerült átszegeznie a jelenséget, felébredt.

Kiverte a verejték.

Másnap elmondta álmát Albánéinak.

— Ha indiánok volnánk — töprengett Albanel —, azt mondanám, hogy az álom jelentősége rendkívüli. Nem lesz nyugta, míg meg nem öl egy pézsmapatkányt . . . A pézsmapatkányok Manituja kívánja, hogy terítsen le egyet az övéi közül . . . Ismétlem, ha indiánok volnánk, így magyaráznám a jelenséget. Nincs is más magyarázat. Hogy én mit gondolok? Hirtelen nem tudnám megfogalmazni. . . Szerencsés vadászatot! Majd elmondom az embereinknek.

S mielőtt Paul megakadályozhatta volna, már el is mondta az indiánoknak Paul álmát.

— Figyeld őket, és . . . — mondta Tankavon, és elhúzta a képzeletbeli puská ravaszát.

Paul önkéntelenül átpillantott a túlpartra. Vagy egy tucat medve próbált ott most halat fogni. Mi lenne, ha medvével álmodott volna? Csak át kellene eveznie, és puskavégre kapnia egyet. Ettől kezdve le nem vette szemét a folyó partjáról.

Közben újra eUndultak. Már dél volt, amikor egy állatkát pillantott meg. Az ismeretlen kis lény birkózva törtetett az erős sodrásban a kenu felé. Paul rákiáltott Tankavonra:

— Ott! Nem látod? Mi az?

Az indián odanézett és felkiáltott:

— Akaszkva!

Pézsmapatkány volt. Paul látta meg először, neki is kellett lelőnie. Elébe eveztek az állatkának.

54

A pézsmapatkány már kivergődött a sekélyebb vízbe, amikor Paul ráfogta puskáját. A detonáció ereje hátrálökte Pault, de Tankavon egy pillanat alatt a lelőtt állat mellé ugrasztotta a kenut.

Az indián kilépett a csónakból, bőrénél fogva megragadta az állatot, s feje fölé emelve, kísétált vele a partra. A vér elöntötte a karját. Valamit mormogott, aztán beledobta a pézsmapatkányt a kenuba Paul mellé."

Siettek a csapat után. Amikor beérték a többieket, innen is, onnan is kiáltások hangzottak:

— Akaszkva! Akaszkva!

Paul nem értette, minek örülnek annyira, de nem is volt rá ideje, hogy sokat gondolkozzék. Vad vágatás kezdődött.

Iszonyú iramban haladtak egy darabig, míg hirtelen egy

sziklaszorosba nem értek. A víz habosán örvénylett, veszedelmesen zúgott, s ez egy pillanatra lelassította az iramot.

Aztán megint nekilódult, dühvel, lendülettel. . . Hajrá!

Az iramot Tummunk diktálta. Hajrá!

Paul kenuja nyaktörő csúszdán siklott végig. A jármű csaknem a levegőben röpiült. Majd oldalt fordult, s megint belesodródott a folyam főáramába.

E pillanatban — honnan, honnan nem — hatalmas faroncs vetődött az útjukba. Egy darabig ott forgolódott előttük, végül azonban megakadt a sziklákon, és elzárta a továbbhaladás útját. Paul és Tankavon megpróbáltak túljutni az akadályon, de mindhiába . . .

A felbukkanó vízesés peremén kötöttek ki.

Az elől haladók csak ekkor vették észre, hogy valami baj történt: kiáltozni kezdtek. Végül is partra szálltak, majd Tummunk kötéllel húzta partra Paul és Tankavon kenuját.

54

A jármű megrongálódott, de alig egy óra alatt megjavították. *

Este Tankavon megnyúzta a zsákmányt. Egyetlen metszést csinált az állat torkánál, és egy darabban húzta le a bőrét.

— Talizmánzacskót csinál belőle — magj[^]arázta Sebastian. —

Egy hét múlva elkészül vele.

— Nekem csinálja? — kérdezte Paul.

— Kinek másnak?

Most Albanel is megszólalt:

— Ügy vélik, csoda mentette meg a biztos haláltól, Paul. . . Ugye, nem látta, hogyan került az a fa a vízbe? Megvallom, én sem értem a dolgot.

— Szóval hős vagyok — mosolyodott el Paul.

— Hát igen — bólintott Albanel —, tulajdonképpen az. Most azt gondolják magáról, hogy természetfeletti erők védik. A pézsmapatkányok Manituja védelmezi . . . Ezentúl Akaszkva lesz a neve.

Albanel könnyedén meghajolt.

— Akaszkva? — mutatott Paulra Sebastian, és kérdő tekintetet vetett a tűz köré gyűlt indiánokra.

Kórusban hangzott fel a válasz:

— Akaszkva 1 Akaszkva 1

Tankavon utánozhatatlan mozdulattal Paul lába elé hajította a még mindig gőzölgő bőrt. Paul fölvette és megtapogatta: puha volt és selymes, finomabb, mint a bársony.

Ahogy múltak a napok, Paul egyre jobban megbékélt a sorsával. Most már semmi testi erőfeszítés nem hozta ki a sodrából, gondolatai menetét a legerősebb cipekedés sem térítette el, és álmatlanság sem kínozta többé. Azt evett, ami akadt: egyszerűen nem érdekelte, mivel táp

55

lálkozik. Soha nem ismert nyugalom szállta meg egész valóját.

Lassan azt is megsejtette, mi ennek a változásnak az oka. Nem volt már idegen többé, a reneteg lett az otthona. S egyre erősebb vágyat érzett, hogy elérje útja végcélját. . .

Nemsokára beveztek a Nemiskau-tóba, ahol társai hosszan és boldogan gyűjtögették a bő halászsákmányt, miközben Paul érdeklődéssel, sőt olyan őszinte izgalommal követte szemmel foglalatosságukat, hogy egészen megmelegedett a szíve körül. . .

Aztán újabb folyók és tavak jöttek gyors egymásutánban. Paul megértette, hogy már mindenki türelmetlen, nemcsak ő.

Június 27-én ismét magas hegyek közé értek. Itt is, ott is ezüstfehér nyírfacsoportok tarkították a zöld fenyőrengeteget. A sziklák repedéseiben még hófoltok virítottak, de már mindent beborított a friss lomb.

A következő reggelen Kijivin elárulta, hogy az utolsó földnyelv következik.

Dél felé érkeztek egy vízeséshez, amelyet meg kellett kerülniük. Aztán a folyón utaztak megint.

A folyó minden egyes evezőcsapás után szélesebb lett.

Paul szívét újból szorongatni kezdte az aggodalom. Mi lesz, ha találkoznak az angolokkal? Nem kellene-e inkább kikémlelniük a vidéket? Okosabb volna körülnézni, mint így belerohanni az ismeretlenbe!

A partok mozdulatlanok voltak, sehol egyetlen élő . . . Az áradó víz hatalmába kerítette a partokat. Itt-ott magas aljnövényzet fölött vágattak tova. Az evezősök előreszegzett fejjel, ringó felsőtesttel röpítették előre a kenukat.

A hajót senki sem látta, míg egészen a közelébe nem értek. Egy mellékág torkolatában állott, angol zászlót csattogtatott árboca csúcán a szél. Paul felkiáltott.

56

A kenek pillanatok alatt egy magasságba húztak. Most mi lesz?

Paul Albánéira nézett, aki sürgetően bólintott. További

Úgy óvakodtak el a hajó közeléből, mint menekülő tolvajok. Paul minden percben várta, hogy ágyúgolyót röpítenek utánuk, de a kellemetlen meglepetés elmaradt.

Egy negyed mérföld után két kunyhót fedeztek föl a parton.

Kutya szaladt ki az épületek mögül, és vad ugatásba kezdett.

Ember azonban nem mutatkozott. Az evezés abbamaradt. Albanel intett — a kormányosok a part felé irányították a kenukat.

A kutya üvöltve ugrálta körül őket. Egyikük megmarkolta az orrát, mire elnémult.

A tizenkilenc férfi két csoportra oszlott. A puskások Paul és Sebastian vezetésével felderítő körútra indultak, míg a többiek Albanel felügyelete alatt a kenukat őrizték, készen arra, hogy az első jelre a vízen teremjenek.

Mindezek közben nem hangzott el egyetlen szó sem, mondandóikat jelekkel közölték. Paul lába alatt megreccsent a gally. Óvatosan lépkedve vezette a kis csapatot.

A kunyhókban nem volt senki. A nyomok arra mutattak, hogy a tél folyamán többen tanyáztak a menedékhelyen.

Hangtalanul, mint ahogy jöttek, elhagyták a színteret. Néhány óra elteltével a nyílt deltában kötöttek ki. A Hudson-öbölben voltak.

56

10. FEJEZET

A HUDSON-ÖBÖLBEN

Amerre a szem ellátott, szürke főveny kanyargott a komor erdők alján. Az égen ólomszürke felhők függtek, s a látóhatár szélén

egybeolvadtak a tenger szürke síkjával. Most kezdődött az apály. Megállíthatatlan erő szívta el a temérdek vizet a part alól, s alig fél óra múlva csupaszon tárult elő a sötét, nyugtalanító mélység. A tenger rohamosan fogyott. Az újabb fordulóig, amikor a titokzatos erő megint a partra hajtja, húszmér-földes sáv szabadul fel a víz uralma alól. . . A sár kavargott, fel-felnyögött. Hólyagok pukkantgattak, gödröcskék nyíltak és csukódtak, majd rákok tömegei jelentek meg, s mázskáltak semmivel sem törődve a puha talajon . . . Ekkor sirályok érkeztek csapatostul, és lecsaptak a sétáló zsákmányra.

A felfedezők ott áUtak a parton, s izgatottan szemlélték a látványt. Egymás szavába vágva pergették mondataikat, egyedül Paul hallgatott. Neki nem volt mondanivalója most senkihez, a többiek közlékenysége pedig bosszantotta.

Lassan távolodott társaitól. Igyekezett jó messzire húzódni, hogy ne is hallja őket.

Míntha folyosón haladt volna . . . Egyik oldalán az erdőség fái zúgtak, a másikon a visszahúzódó tenger hullámai. Végre egyedül volt. Egyedül az egész mindenség-ben. Nagyon kicsinynek, nagyon elhagyatottnak érezte magát. A harmónia, amelyre hosszú hónapok óta annyira vágyott, nem volt sehol, a beteljesülés, amely annyi időn át egyetlen reménye volt, elmaradt. Csalódott volna? Nem ezt várta . . . Az élmény kevésnek bizonyult; a

57

távolságok, a tenger, a mindenség túl nagynak. Idegen világba csöppent, ahol nem volt helye.

Hirtelen kiáltozást sodort felé a szél.

Megfordult.

Az indiánok és Sebastian rakoncátlan kölyökként ugrándoztak a sárban. Vadul táncoltak, és önfeledten üvöltöztek. Albanel fekete figurája úgy mozgott köztük, mint valami dróton rángatott bábu. Messziről is jól látszott, hogy csupa sár a reverendája.

Minek örülnek ennyire? Mi az, amit ezek az emberek tudnak, de ő nem tud?

Aztán elcsendesült a viháncolás. A férfiak letérdeltek a sárba, és Albanel széles mozdulattal m[^].[^]áldotta őket. Paul kicsit szégyenkezve bámulta a jele^r[^];et, majd lassan, bár még mindig elég kedvetlenül, visszasétált.

Az örömjongás azonban tovább tartott. Még akkor is, amikor Uszkán három embere útnak indult Miskou-tenagachitba, a kri indiánok táborhelyére.

Másnap reggel az egész expedíció felkerekedett, hogy kövesse az előőrsoket.

Albanel az alkalom tiszteletére új reverendát húzott és megborotválkozott. Az indiánok szájtátva lestek, hogyan tűnik el a jezsuita szakála, amelyet Albanel tartományfőnök! engedéllyel növesztett mostanáig. Az indiánok gonddal festegették egymást, beolajozták tagjaikat. Kagylósorokat akasztottak nyakukba, hajjukba pedig sültüskéket és madártollakat tűztek. Paul és Sebastian megfürdött, aztán előkeresték ruháikat, melyeket útjuk végére tartogattak.

— A kalapoki — ütött a homlokára Sebastian.

A kalapok hamarosan előkerültek az egyik csomagból.

Paul Tankavonnal rendbe szedette hajzatát, s hosszas rábeszélés után beleegyezett, hogy mokasszin helyett csizmát húzzon.

Sebastian kardját is felkötötte vele,

6 V aczek 81

mégpedig ezúttal szabályosan. Széles kendőt hurkolt a derekára, s övre dugta pisztolyát.

Tetszem? — kérdezte Sebastiantól.

Igazán festői látványt nyújtott, ahogy ott állt csizmásan, szétvetett lábbal, csipkés kezelőjével, egyik kezét a kardján, a másikat pisztolyán nyugtatva. Aztán megrázta fejét; kalapján csak úgy suhogtak a tollak . . .

Északnak tartottak, s egy nap múlva meg is érkeztek a kri indiánok falujába. Vágyuk, hogy ismét emberek között legyenek, mindnyájukban a végsőig fokozta a várakozást, és reményeikben nem kellett csalódnuk. A fogadtatás különb volt, mint amilyenre számítottak. Házigazdáik ölükből szállították partra az expedíció tagjait, s a település szélén máris ott díszlett az új sátor, amelyet számukra építettek kéregből és bőrből az asszonyok.

Albanel,arca ragyogott. Boldog volt, hogy itt, a világ végén is így fogadják. Egy hét múlva pedig már madarat lehetett volna fogatni vele. Hogyisne, mikor az öreg főnök, Kiaszku (a „Sirály”) ünnepélyesen megígérte, hogy a törzs ezentúl rendszeresen felkeresi Chicoutimit, meg hogy nem kereskednek az angolokkal, sőt azt a szándékát is bejelentette, hogy meg akar térni! . . .

Még egy hétig maradtak. Ezalatt Albanel megkeresztelte Kiaszcut. Közölte a főnökkel, hogy a következő nyáron másik Fekete Kabát keresi fel majd a vidéket, és gondjaiba veszi a környék törzseit. Paul azzal töltötte el a hetet, hogy Tankavon

segítségével megpróbált megismerkedni a krí indiánok szokásaival.

A búcsúzás nem kevésbé volt szívélyes és látványos, mint a fogadtatás. A sekély vízállás miatt az expedíció csak a parttól fél mérföldre szállhatott kenuba. Ezalatt nagy tömeg meztelen indián térdepelt a fövényen, és szomorú búcsúénekeket zümmögött. Az asszonyok inte-

59

gettek és sírtak. Paul igyekezett kivonni magát a látvány hatása alól: maga elé meredve mártotta bele evezőjét a tenger sós vizébe. Hátszelet kaptak, így aztán felvonhatták vitorláikat, melyeket a krí törzs asszonyai fontak háncsból számukra. Előzőleg esett, de a felhők végre felszakadoztak, s kisütött a nap. A hirtelen melegtől egészen átforrósodott a levegő.

A hét folyamán már híre jött, hogy az angol hajó elvitorlázott észak felé. A két kunyhót tehát felgyújtották. Az élelmet, amire szükségük volt, és amit használni is tudtak, elcsomagolták, a maradékot behajigálták a tűzbe. Alanel felállított egy cölöpöt, s erre a cölöpre szegezték rá az ólomból öntött francia címet.

Egyetlen fontos tisztét az expedícióval kapcsolatban — hogy a zászlót felvonja — Paul zokszó nélkül átengedte a jezsuitának. Az aktus után, amely a kísérő krí indiánok körében hallatlan benyomást keltett, Alanel elbocsátotta új barátait. Olyan nehezen ment a búcsúzkodás, hogy Paul azt hitte, Alanel előbb-utóbb észreveszi az indiánok vonakodását, s meghívja őket, tartsanak továbbra is a társasággal.

— Miért küldte el őket? — kérdezte Paul, miközben az elhúzó kenek után integettek.

— Azt akarom, beszéljék el a látottakat az öbölben — felelte Alanel. — Hadd híreszteljék el, milyen erősek vagyunk! — Megragadta Paul karját, s az arcába nézett. — Küldetésünknek vége, Paul. Semmi mást nem érzek, mint végtelen hálát. Mire gondol most?

Paul elfordult volna, de a kéz visszatartotta.

— Remélem, nem akarja elrontani az örömeimet! — kiáltott fel Alanel, és bizonytalan pillantást vetett a zászló felé, amelyet ő vont fel.

6- 83

Paul csak ennyit tudott nagy nehezen kinyögni:

— Megérdemelte. A szorítás engedett.

— Okosabb volt, hogy én vontam fel a zászlót. . . Láthatta, milyen hatással volt rájuk 1

Paul elnevette magát, de nevetésén érzett az erőlte-tettséget.

— Nehogy azt higgye, hogy megbántam . . . Megérdemelte, hiszen maga nélkül sose érhattünk volna célba. Ennyivel tartoztam . . .

Albanel szokatlan indulattal vágott a szavába:

— Nem tartozik nekem semmivel 1 A felkínált barátságért nem várok egyebet, mint barátságot. Emlékszik az utunkra, Paul?

Nem volt más támaszom, mint a maga rokonszenve meg az a tudat, hogy mindenkor bizton számíthatok a segítségére.

A fővenyen Sebastian még mindig elrejtett készletek után kutatott a füstölgő romok közt.

— Egy ideje alig szólunk egymáshoz — folytatta Albanel. — Ha olyan volnék, mint általában mindenki a civilizált világban, az utóbbi hetekben elidegenedtem volna magától. Üljünk le ide . . .

Furcsán viselkedik, őszintén mondom — kezdte újra rövid szünet után. — Még az indiánok is panaszkodtak emiatt. Tankavont kivéve természetesen. Az füözófus. Maga nem is képzei, mennyire megsértette őket. Még Sebastian is. De még mennyire 1

Ma reggel bevallotta nekem, hogy ősz óta rá sem tud nézni magára, és elhatározta, ha megérkezünk, a hátán viszi be a tengerbe.

— De hát én nem csináltam semmit 1 — tiltakozott Paul.

— Végigcsinálták ezt a borzalmas utat, dolgoztak és szenvedtek, kezdték magukat hősnek képzelni, és akkor maga egyszerűen átnézett rajtuk. Fintorgott, Paull És

60

amit most csinálnak, az is . . . Ez már háború! Vandalizmus! Azt hiszi, nem tudják, hogy ezért még fizetni kell? Az első indián megmondhatja az angoloknak, kik voltak a tettesek . . . Mégsem óvatoskodnak, hiszen itt van velük a király embere, aki védelmezi és felhatalmazta őket. . .

— Álljunk meg egy szóra! Hogy én felhatalmaztam volna bárkit is? . . .

Albanel felsóhajtott, de most már elégedetten.

— Ezt már jobb szeretem. Erről legalább lehet vitatkozni. De hadd kérdezzek valamit. Mégis mit várt, Paul?

— Miért kérdezi?

— Azért, mert tudom, mit várt. Valami szokatlant. Olyasvalamit, ami élmény. És aztán fel kellett fedeznie, hogy amit várt, annyi szenvedés és gyötrelme után, csalfa reménynek bizonyult. Igazam van?

Paul nem felelt. Levette a kalapját, és a tollakat kezdte simogatni. — Elfelejtette, hogy mi parancsra cselekszünk, és hogy ez az út egyikünknek sem személyes ügye. Nem kaland, nem szórakozás . . . És most itt a büntetés . . . Igazam van?

— Nem tudom, igazán nem tudom — válaszolta Paul alig hallhatóan.

— Na látja! Csak nem képzeli, hogy azért szenvedett ennyit, hogy meglássa a Hudson-öblöt? Mit gondolt, mit lát majd itt? Soha nem álmódott paradicsomot? Egy csodavárost? Azt hiszem, annak is örült volna, ha legalább kisüt a nap! Nem, Paul — folytatta Albanel, egyre jobban belemelegedve —, a munka értelme, sőt öröme abban rejlik, hogy elvégezzük, és nem abban, hogy kielégídjük vágyainkat. Én volnék a vUág legboldogabb embere, ha ott maradhattam volna Miskoutenagachitban, de az a kötelességem, hogy visszatérjek Quebecbe, és be

61

számoljak utunkról, és tudom, hogy igazán boldog akkor leszek, ha ennek a kötelességnek eleget tettem.

— Nem boldogságra vágytam — mondta Paul. Tehetetlennek érezte magát a pappal szemben. Milyen könnyű neki — gondolta. — Mindenre tudja a választ . . .

— Miért fontos az, hogy mit érzek? — szólalt meg újra. — Miért fontos ez *nekik*?

— Denys — kezdte Albanel, de rögtön abba is hagyta. Nyilván saját maga is megérezte a nyersséget, ahogy kimondta társa nevét.

— Nos?

— Mondtam már, Paul — folytatta Albanel szelídebben —, hogy azt hiszik, megbántották. Azt hiszik, elégedetlen velük. Nem kellene kis hálát éreznie irántuk? Hiszen nélkülük el sem indulhattunk volna Tadoussacból!

— Nem ingyen csinálták! Megkapták a fizetésüket! Nem elég ez? És mi volt télen? Talán elfelejtette?

— Amit most mondott, gyerekség. Magát talán nem fizetik meg? A megígért bért akkor is megkapták volna, ha ott hagynak minket az erdő mélyén, vagy ha csak holttestünkkel térnek meg . . . Ki vonta volna kétségbe, hogy nem baleset áldozatai lettünk? Paulnak eszébe jutott Chicoutimi, az a pillanat, amikor ez a lehetőség először fordult meg a fejében. És hogy akkor elhatározta: óvatosabb lesz! És egyáltalán, most talán vissza

merne indulni egyedül? Igen, igen, most éppúgy szüksége van társai hűségére, mint eddig, egy cseppet sem kevésbé . . .

Albanel könnyörtelenül folytatta:

— Bizalom nélkül hiábavaló erőfeszítés minden, Paul. Nem, nem hiszem, hogy azt gondolja, ők a szolgák, maga meg az úr. Itt ez nem jelent semmit. Olcsón elszegődnek, az igaz, de mindenre nem vállalkoznak, és nem-

62

csak kevésért nem, többért sem, érti ezt? Ezek szabad emberek, megérti? Egy főnöknek sincs nagyobb hatalma köztük, mint amekkora a rábeszélőképessége. Itt nincsenek törvények, nincs katonaság, rendőrség. Még szavuk sincs a bűnre.

Paul felkapta a fejét, és elnézte az indiánokat, amint körüljárták a füstölgő romhalmazt, aztán lassan megindultak a kenek felé.

— Valamit hadd áruljak el, mégpedig csupán azért, mert tudom, hogy szíve mélyén mégiscsak becsüli őket. Már azon az első lakomán észrevették, mennyire akar alkalmazkodni a szokásaikhoz . . . Nagyon sajnálták magát, hogy beteg lett, de imponált nekik, hogy úrrá akart lenni a gyengeségén. Megesett, nem is egyszer, hogy szándékosan tették próbára, és az eredmény nem volt

62

elégtelen, de hát. . . — Albanel is lekapta a kalapját, és arcát legyezgette vele. — Eleget hízelegtem. Még csak egyet hadd mondjak. Megérezték, hogy csodálatból igyekezett alkalmazkodni hozzájuk, és tisztában vannak vele, hogy tulajdonképpen az ő miívök a maga gyors fejlődése. Hogysisne! Egy — ha szabad így mondanom — nyamvadt francia, akiből nagyszerű ifjú vadember lett, akivel öröm együtt vadászni. . . Most már megérti, mit akartam mondani, Monsieur Akaszkva?

— Ne túlozzon!

— Jó nyomon járok, látom. Örül? Belátja, hogy méltatlanul bánt velük?

— Ó, igen — akarta mondani Paul, de nem jött hang a torkára. Hát így visszautasította volna a feléje nyúló kezeket? Vajon mit gondol most róla Tankavon? És miért tudta szó nélkül megállni, hogy ilyen ostobán bánik vele? És mégis mindig ott állt mellette! Betegnek tartotta talán? És miért nem hagyták ott az erdőben magára ?

— Most megint csomagolhatjuk el a kalapjainkat — mondta Albanel, és meglengette a fejfedőjét.

— Az enyémet bizony nem! — kiáltott fel Paul. A kalap repült, nagy ívben, bele a homokba.

Paul felugrott. Kigombolta zekéjét, és ledobta. Az inget egyetlen mozdulattal lerántotta magáról, lerúgta csizmáját, kilépett a nadrágból. Két fadarabot keresett, kereszt alakban összekötötte őket, ruháit pedig szépen felülegette rájuk. Aztán magasra emelve az imígyen megalkotott madárijesztőt, meztelenül a tűzhöz rohant vele. A hamuhegy szélén földbe tűzte és körültáncolta.

— Ohohó! — kiáltozta, s egyszer csak meghallotta, hogy a hangot a többiek is felkapják.

— Ohohó! — zúgta a kórus, és egyre többen táncoltak a csizmás, zekés és kalapos madárijesztő körül.

63

Végül ott ugrált az egész expedíció; tizenhét indián és két francia tapodta a hamut a légegt kunyhók körül, s a sirályok vijjogva köszöntötték a nem mindennapi látványt.

Paul másnap hajnalban kisétált a folyó partjára, s egy kinyúló földnyelvről bámulta a távoli öblöt.

Mert milyen is hát a Hudson-öböl?

Ólomszürke és üres, és csupa sár, és rákok mászkálnak benne.

Aztán jönnek a sirályok, hogy felfalják a ballagó reggelit. Mindig

ugyanabban a ritmusban, ahogy a dagály és az apály diktálja . . .
És így marad ez örökkön-örökké, az idők végeztéig.

11. FEJEZET

„NE FELEDJÉTEK MINKET . .

A hazafelé vezető út olyan volt, mint az álom. Egyetlen szédült rohanás . . .

A táj ismerős volt, sőt minden fordulónál úgy tűnt, mintha csak előző nap látták volna utoljára ezeket a fákat, sziklákat, folyótorkolatokat. Minden otthonosnak, megszokottnak tetszett. Esténként pontosan kiszámították, mennyit kell haladniuk a következő napon, s a számítás mindig bevált, a menetrend percre egyezett. Igaz viszont, hogy biztonságukkal mit sem törődve, napnyugtáig sodortatták magukat a veszedelmes vizekkel, és nem is gondoltak arra, hogy egy baleset könnyen véget vethet a nyaktörő rohanásnak.

Paul tisztában volt vele, hogy kelet felé majd gyorsabban haladhatnak, de ez a mutatószámomba menő, hatal

64

mas iram szinte elkábította. Szótlanul, minden erejét megfeszítve dolgozott, amint egyik folyóból a másikba, a folyóból a tóba siklottak. A vízállás most jóval alacsonyabb volt, mint jövet, a kenukat nem kellett szüntelen kirakniuk, és vállra emelniük a kisebb vízeséseknél. Egyszerűen belegázoltak a vízbe, és a köveken lépkedve húzkodták járműveiket maguk után.

Az út ily módon könnyebb lett — illetve könnyebb lett volna, ha nem jelentkezik az új istencsapása, a moszkítóok miriádjai. Paul határtalanul szenvedett rohamaiktól, pokollá tették minden percét, amit csak súlyosbított, hogy éppen pihenését keserítették meg. Irigyelte Albánéit reverendája miatt. . . Egyik este egy faüregbe tornászta be magát, hogy ott keressen menedéket az éjszaka óráira, s legalább egy keveset alhasson, de hiába, ez sem használt. Egyedül a vízen talált írt fájdalmaira: a víz hűsítette, a munka pedig elvonta a figyelmét.

Egy hónap leforgása alatt elértek a St. Jean-tó keleti partjaira, éppen arra a helyre, ahol Paul annak idején a csodálatos panorámát megpillantotta.

A csapat tagjainak száma útközben szinte minden fordulónál fogyott. Előbb Uszkan emberei maradtak hátra, aztán Pavamiv és három unokatestvére csatlakozott a várakozó Szizokivokihoz az Ashuapmushuan folyó torkolatában. Végül búcsút intett öreg Kijivin is és vele három fia . . . Már csak azok maradtak, akik Ta-doussacnál csatlakoztak az expedícióhoz. Így számban és erőben

megfogyatkozva vágta neki a végső szakasznak : a szűkülő meder napnál világosabban jelezte, hogy nincsenek már messze, Chicoutimi következik.

Útjuk végére csupán egyetlen kenujuk maradt, de ebben sem volt már mit szállítani, hiszen mindenüket elosztogatták. Még a puskák is elkelték, a megajándékozottak örömére.

65

Felmásztak a magas partra, s megindultak a hosszú ösvényen a falu felé. Mint akiket mindenükből kiforgattak valahol, mint valami borzasztó katasztrófa életben maradtottjai, meg-megroggyanva cipelték, egymást váltogatva, az üres kenut. Paul és Sebastian a krí asszonyok varrta nadrágokat viselték, és csupán szakálluk különböztette meg őket a bőrnadrágos indiánoktól. Paul olajos háta közepén — mintha örökké hordta volna — ott himbálózott a pézsmapatkány irhájából készült talizmánzacskó, ülepén ide-oda lengett a görbe kard. A kompániából egyedül Albanel rítt ki, és nemcsak ruhája miatt. Arca végtelen fáradtságot tükrözött, fekete kalapja füléig csúszva billegett fején. Olykor megbotlott, s hol Paulnak, hol Tummunknak kellett melléje ugrania, hogy a földre ne zuhanjon. Miért kell cipekedni? — töprengett Paul. — Mire való ez az önkínzás? Hiszen amikor partra szálltak, füstjelekkel adták hírül érkezésüket, s a válasz az volt, hogy Chicoutimiban hajó várja őket. . . Lassan Paulon, sőt a többieken is erőt vett a kimerültség. Miért éppen most, a cél előtt? Paul meg-megsimogatta az amulettet, amit öreg Kijivin akasztott a nyakába, és értetlenül figyelte a hangulat megromlását. Még a fölényes és máskor közömbös Tankovot sem kerülte el a hirtelen feltámadt nyavalya, arcáról szinte le lehetett olvasni, hogy valami nyomja a lelkét. Végre felértek a dombra, és egy keveset pihenhettek. Letekintettek a falura. Alant, a tisztáson tekintélyes sokaság gyűlt össze az utazók tiszteletére.

Sebastian és Tankavon — mintegy vezényszóra — leemelték vállukról a kenut, és megvárták, míg a csapat köréjük sorakozik. Albanel minden erejét összeszedve kiegyenesedett, és néhány lépést tett előre, hogy az élre

65

állva vezethesse társait. Aztán a kilenc férfi szóttanul, ünnepélyes lassúsággal megindult lefelé a dombról, a hirtelen elcsendesült várakozók irányába.

Paul le nem vette volna a szemét a tömegről. Elöl franciák álltak, jórészt kereskedők és futárok, de egy pap is volt köztük. Amikor már csak pár lépés választotta el őket egymástól, a pap az érkezők elé sietett.

A gyülekezet térdre hullott. A kilenc utazó is fél térdre ereszkedett, hogy fogadja Crépieul atya áldását.

Alig álltak fel újra, éktelen zaj reszkettette meg a levegőt. Száz meg száz torokból harsantak fel az öröm és meglepetés kiáltásai, száz meg száz száz beszélt és nevetett egyszerre. Az újonnan jöttek az első pillanatokban mozdulatlanul, némán fogadták a kitörő ovációt, de a feszültség hamarosan felengedett, a vadon varázsa megtört. Paul elsőnek rontott a várakozók tömegébe, és kacagva, kiáltozva szorongatta a kezét mindenkinek, akihez csak közel tudott férkőzni.

— Sült! Tojás! Bor! Bor! — kiáltozta. — Ruhák! Emberek! Utcák! Házak!

De aztán, hogy felnézett az arcokba, szinte megütődött a rá szegeződött kíváncsi, de mégis tartózkodó, hideg pillantásoktól. Hát ezek csak színlelik az örömet? Hát csak színészkednek még mindig?

— Tudják, mit álltunk ki? — kiáltotta, s igyekezett elhessegetni a kellemetlen benyomást. — Tíz napig égett körülöttünk az erdő, és úszva vonszoltuk magunk után a kenukat.

— Igen? És hol? — kérdezte egy hang.

— Hát arra valamerre . . . — Karjával intett a mondott irányba.

— Egy álló hónapig alig aludtunk valamit! A moszkítók minden csepp vérünket kiszívták!

— Bizony, elég kellemetlenek az idei nyáron — jegyezte meg valaki.

66

— Az ám, csak nem ittl — vágott közbe Paul. — A mieink egészen mások voltak! Egyik emberünk bele is bolondult a zaklatásaikba, és ha az utolsó percben meg nem akadályozzuk, még elvágja a torkát a szerencsétlen!

Döbönt szünet következett, s Paulnak eszébe ötlött, hogy megint hibázott. Megpróbálta másra terelni a beszédet :

— Istenem, de szép, hogy francia beszédet hallhatok újról! Nem is sejtik, mennyire örülök. . . Beszéljenek csak, beszéljenek, kérem! A válaszokat alig lehetett érteni, a falu népének han-goskodása minden más zajt elnyomott.

— Tessék! Nem értemi — kiáltozott Paul, majd nő-után jó néhány percig hiába erőlködött, hogy visszhangra leljen, megragadta a közelben álló hajóskapitány karját — jól ismerte már régről a marcona tisztet —, és egyenesen az arcába harsogta kérdéseit: — Van levelem? Van egy kis bora? Nem, nem hallok semmit, nem értem . . . Mi baja? Mitől van úgy megijedve?

Be kellett látnia, hogy minden hiába, körülötte — úgy látszik — mindenki megbolondult. Zavarában hátat fordított az újdonsült és régi ismerősöknek, és az emberek fölé ágaskodva Albánéit kezdte keresni tekintetével.

— Albanel! Albanel! — kiáltozta, ahogy csak kifért a torkán. Nem kellett sokáig keresnie, hamarosan felfedezte a jezsuitát.

Könyökével tört utat magának a tömegben át hozzá. Társai is hasonlóképpen cselekedtek: Denys szavára a pap köré gyűltek ők is.

A zaj egyre tűrhetetlenebbé vált. Paul Albanel füléhez hajolt, hogy beleüvöltsön valamit, de aztán mégis letett erről a szándékáról, hiszen tulajdonképpen nem is volt semmi különösebb mondanivalója. Nem akart egyebet, mint hogy csak osztályostársai közelében legyen

67

megint. Mindenki mást ijesztően idegennek érzett ebben a pillanatban; körös-körül csupa furcsa, tartózkodó tekintet, csupa közönyös arc meredt rá.

Vagy lehet. . . lehetséges, hogy ezek az arcok mást is tükröztek, nemcsak közönnyt?

Albanelon látszott, hogy nem sokkal előbb sírt is, s hogy Paul most újra ott állt előtte, ismét eleredtek a könnyei.

— Vége, Paul . . . — motyogta. — Vége. Ezen is túl vagyunk! Pault erős kezek ragadták meg vállánál fogva, s mire felocsúdíthatott volna, Sebastian ott csüngött a nyakában. A két férfi összecsókolózott.

Hosszú, bizalmas beszélgetés kezdődött, amelynek — több pipát is elszívtak közben — csupán az vetett véget, hogy közben bealkonyodott, s be kellett szállniuk a hajóba.

Másnap korán reggel vitorlát bontottak, és kénj-elme-sen hajókázva még aznap megérkeztek Tadoussachba.

A hat kísérő szóltanul, érzelmeknek jelét sem adva vette birtokba az intendáns nagylelkű ajándékait, valamint a bérükként kialakított dohányt, amelyhez Dablon atya jóvóltából jutottak. Csak akkor látszott rajtuk valamiféle indulat, amikor Paul is

előszedte a hazuról kapott csomagból az apróságokat, melyeket társainak szánt.

Elérkezett hát a búcsú pillanata. Huminiend szólalt meg elsőnek: — Ég veled. Fekete Kabát, ég veletek, Hopokán és Akaszkva 1 Szívünkre ólomsúly nehezedik. Éjszaka a ti hangotokat hallgatjuk majd a szélben, nappal a ti árnyékokot keressük majd az avaron. Egyedül leszünk, mert ti nem lesztek . . . Ne feledjetek minket!

Alig fejezte be Huminiend rövid szónoklatát, mások vették át a szót. Szavaik mérhetetlen fájdalommal töl

68

tötték el Pault, aki a virágos mondatokból is kiértette a volt társak mélységes szomorúságát. A beszédekre Albanel válaszolt.

— Szeretett gyermekeim! — mondta. — Mi is bánkódunk, de fájdalomunkat aligha fejezhetnők ki szavakkal. Nem, nem fogunk elfelejteni benneteket, hiszen nektek köszönhetjük az életünket. Isten áldjon benneteket, és járjatok békével! Ég veletek, fiaim! Paul Tankavon elé lépett, és a rövid kardot az indián felé nyújtotta.

— Senki ne vegye zokon, hogy a védelemért, amelyben részesítettél, most külön ajándékkal illetlek. Fogadd el tőlem ezt a kardot, Tankavon. Nem az értéke miatt, hanem csupán azért, hogy mindig emlékezz rám.

Tankavon átvette a handzsárt, közben finoman elmosolyodott.

— Elfogadom, Akaszkva, hogyan fogadnám el, és tudom, senki sem néz majd rám görbe szemmel ajándékod miatt. De most más mondok. Mint tudod, nincsen senkim, családomat megölték, rokonaim, akik még élnek, messze vándoroltak. Ha akarod, én veled maradok, veled meg^'ek, hiszen testvérem vagy nekem, annak tartalak már régóta.

Paul először nem tudta mire vélni az indián szavait. Fürkészőn tekintett Tankavon arcába, hátha ily módon megfejtethi a mondatok igazi jelentését. Mit akar Tankavon? El akarja kísérni Quebecbe, és a vendége akar lenni? Mi mászt akarhat? . . . Nem, nem, ez nem képes beszéd — döbbsent rá végül —, Tankavon megmondta, amit akar, megmondta, hogy a testvére akar maradni.

Paul tekintete Albanelét kereste, mire Tankavon — gyengéd szemrehányással a hangjában — újból megszólalt:

— Ügy nézel rám, mint a héja, mielőtt lecsap áldozó

68

tára. Miért vizsgálódói? Ne tévedj, én nem azt kérem, hogy veled mehessek. Én a testvéred vagyok, és csak akkor megyek veled, ha te is úgy akarsz.

A közelben álló és hallgatózó franciák összesúgtak. Ez nem kerülhette el Paul figyelmét. Szántsándékkal késlekedett a válasszal.

— Gyere csak — mondta ki aztán — Gyere, testvérem 1 Nélküled én is árva volnék . . .

1672. augusztus 8-án, éppen elindulásuk évfordulóján kötött ki velük a hajó a québeci erőd lábánál. Mivel már egy kenu előző nap hírt hozott jövetelükről, a város illő ünnepélyességgel fogadhatta hőseit. Ágyúk sortüze dördült tiszteletükre, amikor horgonyt vetettek, s jókora tömeg lobogtatta kendőit a parton. Paul, aki mindeddig csupán bőrnadrágot viselt, a hajón átöltözött a családjától kapott új ruhákba. Szakállát is leborotválta, mindössze dús bajuszát hagyta meg, amelyet most izgatottan pödörgetett. Sebastian is visz-szaváltozott civilizált emberré; Paul ajándék öltönyében feszített. Albánéit szinte meg sem lehetett ismerni a hasonlóképp vadonatúj reverendában, kalapjáról is lerítt, hogy még soha nem hordta, cipői pedig csak úgy ragyogtak. Egyébként ő is simára volt borotválva, az engedély megszűntével a szakáll is eltűnt.

Az általános szépítkezésből Tankavon sem maradhatott ki. Arcán és mellén fekete és vörös csíkok díszeltek, feje félig kopaszra volt borotválva, maradék tincsei kontyba kötve . . . Nyakában és csuklóján, valamint bokáján kagylófüzér ékeskedett, nadrágját sültüskék szegélyezték. Egész teste csillogott a frissen felkent olajtól.

A kikötés pillanatában Albanel mind a hármukat félrevonta a fedélzet elejébe, hogy partraszállás előtt még utoljára néhány szót válthasson társaival.

— Ez az utolsó haditanácsunk — suttogta. — Figyel-

69

Jetek rám, édes fiaim. Munkátok véget ért, az enyém azonban valószínűleg újra kezdődik. Lehet, hogy máris vár az újabb megbízás. Nemigen kerülünk többé össze, kivéve talán Sebastiant, akivel még lesz közös utunk a iövőben is. Mit mondhatnék?

Vigyázzatok magatokra. — Paulhoz fordult, s váratlanul tegezni kezdte: — Aggódom érted. Most megmondhatom, hogy nagy hibát fedeztem fel benned az út során. Az önfejlés hibáját. Ne feledd, hogy a törvényeket nem mi alkottuk, nekünk csak

engedelmeskednünk szabad. — Algonkin nyelven folytatta •. — Te, Tankavon, vigyázz testvéredre. Akaszk-vára nagy jövő, nehéz sors vár. Segíts neki, hogy betölthesse hivatását, és majdan népe vezetője lehessen.

Több beszédre nem jutott idő — közeledtek a csónakok, hogy partra szállítsák a hajó utasait.

Paul szíve nagyot dobbant. Az egyik csónakban megpillantotta apját. Aztán felfedezte, hogy vele van Michel is, Charles is. A család eljött, hogy magával vigye csavargó nagy fiát.

12. FEJEZET

tlJRA OTTHON

Paul boldogan, felszabadultan adta át magát az újra megtalált otthon örömeinek. Testvérei nagyobb szeretettel vették körül, mint valaha, anyja pedig úgy dédelgette, mintha ő volna a legkisebb, s ezenkívül mindnyájan hallatlanul tisztelték. Nem csoda, Paul volt most a „híres” ember a famíliában, akinek tiszteletére fényes fogadást rendeztek a kormányzóságon, még ha ez a fogadás nem is zajlott le olyan felhőtlenül, ahogy a Denys család tagjai hitték.

7 Varzek 97

A fogadás alkalmával egyébként az is kiderült, hogy miért vágtak a kereskedőemberek olyan kelletlen arcot Chicoutimiban. A Társaság előjogait féltette tőle, mint ahogy mindenki vel szemben gyanakodott, aki egy kicsit is járatosabb volt a prémkereskedőknél a vadon dolgaiban. Paul ezt jól megértette, s nem is haragudott érte, természetesnek találta, hogy féltékenyek rá. Azt azonban már nemigen érthette, miért nem veszik igénybe a segítségét, miért nem kérnek tőle tanácsot. A kereskedők folyton-folyvást terveikről beszéltek, hogy így meg úgy, ekkor meg akkor nyitják meg a végre „kinyomozott” útvonalat a kereskedelem számára, de elképzeléseikben alig esett szó a felfedezőről, sőt egyenesen úgy tettek, mintha Paul a világon sem volna.

Paulnak minden oka megvolt rá, hogy családja körében próbálja megtalálni békéjét. Ezt egyedül Tankavon jelenléte nehezítette.

Nem azért, mintha az indiánt bárki is hívatlan vendégnek tekintette volna, nem, hiszen máskor is laktak a házban „vadak”, útjairól maga Simon is gyakran hozott efféle erdei látogatókat, a ház asszonya pedig állandóan neveigetett egy-két vörösbőrű leányszót. . . A család azonban hamar felfedezte, hogy Paul lényegesen megváltozott távolléte alatt, sőt az sem kerülte el figyelmüket, hogy az „új” Paulhoz Tankavon közelebb áll, mint azok, akikhez vérségi kötelékek fűzik.

Féltékenység volt ez is, ha nem is abból a kellemetlen, anyagi természetű fajtából, amely a tiszteletre méltó kereskedő uraságokat jellemezte.

Tankavonon kívül csupán egyetlen emberrel szemben nem kellett feszélyeznie magát Paulnak, és ez a bájos Madeleine de Peiras volt. Madeleine éppoly kedvesen és szeretetre méltóan viselkedett vele szemben, mint azelőtt.

Már másodszor találkoztak Paul hazaérkezte óta, ami-
71

kor Madeleine megkérdezte tőle, megnézhetné-e a naplóját.

— Nem vezettem naplót — sajnálkozott Paul.

— Tudtam. Nem is reméltem, őszintén szólva, . . .

— Még olvasásra sem volt időm — folytatta Paul. — Amikor volt néhány szabad percem, inkább a szótárt forgattam, amelyet Albanel adott. De ehhez is csak a tél folyamán jutottam hozzá. Az a füst, ami a sátorban honolt! Látni sem lehetett tőle. Ugye, ismeri Albánéit?

— Ismerem, persze, bár nem nagyon jól, mert szinte alig látni Quebecben.

— Minden elismerést megérdemel, ő meg Sebastian voltak a támaszaim, kettejük nélkül semmire sem mentem volna. Albanel húzott, Sebastian meg tolt. . .

Paul elnevette magát, s örömmel látta, hogy Madeleine is követi a példáját.

— Tegnap, ahogy ott ültem a lakomán, és elnéztem Albánéit, minden jólneveltségemet össze kellett szednem, hogy fel ne kacagjak. Ügy ült ott, mint akinek egy rövid prédikáció is meghaladná az erejét. Nem tudtam egyébre gondolni, mint hogy milyen keményen tartotta magát, amikor a kenukat kellett cipelni. . . Ha legalább a tizedét tudnám, amit ő tud! Ahogy a vadont ismeri meg az indiánokat. . . És ami számomra a legkülönösebb : akár holnap beülne tanítani egy iskolába, ha erre kapna parancsot.

Néhány vendég figyelni kezdte őket megint, s Paul nem állhatta meg, hogy fel ne emelje a hangját:

— És őszintén megmondom, hogy cseppet sem értek egyet azokkal, akik azt tartják, Sebastian és a hozzá hasonlóak csak bajnak vannak . . .

Madeleine közbevágot:

— Ne törődjön velük! Mit tudnak ezek?!

— Igaz, őszintén mondom, hogy Sebastian nélkül . . .

— Mikor megy megint ? Paul felkapta a fejét.

— Mennék, mégpedig akár rögtön. De honnan tudta?

— Mindenki tudja, nem volt nehéz kitalálni. Nos?

— De hát én soha nem beszéltem erről senkinek! Paulnak hirtelen eszébe ötlött: lehetséges, hogy ezért

veszi körül ennyi féltékenység, 'sőt gyanakvás? Madeleine, úgy látszik, megsejtette, mire gondol, mert azonnal megjegyezte:

— Nem tartozik többé közénk, és ezt nagyon is érzik. Van valami magában, ami bennük nincs meg, mert különben nem élhette volna túl az utat, és ez a valami mindjárt azt is jelenti, hogy nem igazi úriember, hiszen nem is panaszkodik az átélt szörnyűségek miatt. És ezenkívül a jutalom még hátravan, igaz?

Paul bizonytalanul legyintett, mint akit a megígért jutalom már nem érdekel. Madeleine azonban nem zavartatta magát:

— Hogyhogy nem érdekl a jutalom? Ezt ezek nem értik. Azt hiszik, titka van, biztosan felfedezett valami kincset, valami ritka szép aranylelő helyet, és most arra készül, hogy visszamenjen a zsákmányért. De igen! — kiáltott fel a lány, Paul hitetlenkedő tekintetét látva. — De igen, higgye el nekem! Ennek a gyanújuknak csak az szól ellene, hogy Sebastian szünet nélkül fecseg, márpedig ha titkai volnának . . .

— Ez nem lehet igaz! — nevette el magát Paul, bár már hinni kezdte, hogy Madeleine nem jár rossz nyomon. Aztán, hogy másra terelje a beszélgetést, Madeleine édesanyjáról kezdett érdeklődni. Az elterelő hadmozdulat fura eredménnyel járt: a leány elpirult. Paul érezte, hogy bakot lőtt, de már nemigen volt mit tennie. Madeleine gyorsan leküzdötte pillanatnyi zavarát.

72

— Nem akartam elrontani a kedvét, azért nem beszéltem róla. . . De ha kívánja, Paul, elmondhatom. Nos, tudja meg, hogy mama múlt ősszel, az idő tájt, amikor Sebastian visszajött, felkereste Talont, és mindenképp rá akarta venni, hogy hívják vissza magát. Azt mondta Talonnak, egyenesen bűn, hogy egy öreg emberre meg egy tanulatlan szolgára bizzák az életét, amikor itt any-nyira szükség volna magára. De Paul, remélem, nem gondolja, hogy... vagyis hogy én kezdeményeztem ezt a lépést?

— Dehogy — mosolyodott el Paul. — Tudom, hogy kedvel, hiszen a legjobb barátok vagyunk, igaz?

— így van — felelte Madeleine, és lesütötte a szemét. — Fivéreim mindig tartottak tőlem, merthogy neveltetésem miatt fölöttük

állok. De magával, azt hiszem, megértjük egymást. . . Hadd
kérdjem meg még egyszer: hova utazik legközelebb?
— Sejtlemem sincs — mondta Paul, s körülnézett. — Egyelőre
gondolkodnom kell rajta. Legelőbb a birtokomat kellene
felkeresnem, legalább néhány hétre. Valahogy nem érzem jól
magam itt Quebecben. A család az egyetlen, bár... Nem tudom, és
nem is értem. Lehet, hogy az egészsnek az az oka, hogy olyan
hamar lett vége az útnak. Egyik nap még odakint a vadonban,
ahol minden lépéséért ki-ki maga felel saját magának, s ahol ki-ki
csak saját magára támaszkodhatik, s aztán hirtelen itt, a civilizált
társadalom közepén, ahol minden mástól, a többi embertől
függ. . . — S mint aki ebben a pillanatban döntött el valamit,
hozzátette: — Néhány hét magányra feltétlen szükségem van.
— Tankavonnal? Egymás szemébe néztek.
— Vele, természetesen. Hiszen testvérek vagyunk!

73

Egy teljes hétbe került, míg Paulnak sikerült elszánnia í magát,
hogy szóba hozza kívánságát az intendáns előtt, aki még
változatlanul megbízója volt. A helyzetet nagyban nehezítette,
hogy Talon visszahívása Franciaországba most már több volt
szóbeszédnél, hivatali pletykánál : a nagy hatalmú férfi
megrendült egészsége elegendő okot szolgáltatott a leváltásra. A
jól értesültek azonban arról is tudtak, hogy De Courcelles
kormányzó sem kerüli el a sorsát, és szelvényében-hosszában
rebesgették, hogy mindezeknek a küszöbön álló változásoknak a
gyökerét tulajdonképpen a király udvarában kell keresni.
Franciaországban új szelek fújtak, és a friss légáramlat a
gyarmatra is átcsapott.

Az intendáns épp egy Párizsba induló futárnak adott
instrukciókat, amikor Paul betört hozzá. El volt szánva, hogy az
első adandó alkalommal előhozakodjék kérésével, de előbb
udvariasan végig kellett hallgatnia Talon eléggé egyoldalú
beszélgetését emberével. Majd miután a futár nagy hajlongások
közepette kivonult a teremből, szokott helyére, az
ablakmélyedésbe telepedve várta, hogy főnöke megszólítsa.
Talon csak hosszabb szünet után szólalt meg újra, de akkor is
csak azért, hogy folytassa félbeszakított monológját. Csupán annyi
volt a változás, hogy most már nem a futárhoz, hanem személyi
titkárához intézte szavait.

— Piszkos ügyek ezek — mormogta. — Csak remélni merem,
hogy a miniszteren kívül senki sem fog belenézni ezekbe a

papírokba. Még akkor is lesz elég bizonyíték a kezében, ha küldeményemmel elsüllyed a hajó. . . — Nagyot sóhajtvá dőlt hátra a székbén. — Már meguntam azt a játékot, hogy kinek-kinek megjegyezzem a hibáit, aztán adott esetben felhasználjam ellene. — Hirtelen, mintha csak ebben a pillanatban vette volna észre Pault, témát változtatott. A hangja is másként csengett. —

74

Micsoda gyönyörű idő 1 Pedig közel a szeptember. Rövidesen itt van rajtunk a sötétség, jönnek a semmit sem érő rövid napok, aztán a tél, amikor alig lehet egyebet tenni, mint kibámolni az ablakon, és hallgatni a szél süvöltését. És mi lesz a terveimmel? Nem érik meg a tavaszt, azt hiszem... Vége. Nincs többé üvöltő szél, nincs többé lombtalan erdő... — Odadobott egy tollat Paulnak. — Hegyezze ki nekem. . .

Paul felkapta a toUkést a terebélyes íróasztalról, és kihegyezte a tollat, majd átnyújtotta Talonnak.

— Megmondaná, hogy mit kíván tőlem? — kérdezte Talon, de hangjában nem érzett őszinte érdeklődés. — Még nem is beszélgettünk. Mert valamit szeretne, igaz?

Paulnak minden önuralmát össze kellett szednie, hogy ne ingerülten feleljen.

— Engedélyt szeretnék kérni, hogy meglátogathassam birtokomat — mondta. — Még nincs feltérképezve, és fel akarom mérni, mielőtt az új főnök megérkezik. Mire az őszi esők megindulnának, itt leszek.

— Illetve mielőtt elmegyek. . . így gondolta ?

— I-igen... Hogy érti ezt?

— Ügy, hogy megadom az engedélyt, de nem szeretném azzal átadni magát Frontenacnak, hogy nem is tudom, merre bujkál. Elég lesz egy hónap? Nos, akkor szövegezze meg az engedélyt, és majd aláírom.

— Szabad vadásznom is? — kérdezte Paul.

— Olvastam a beszámolóját. Lehetett volna kicsit hosszabb is.

— Nem sok dolog történik az erdőben. . . Talon elmerengett.

— Lehet. Én mindenesetre úgy megyek el innen, hogy sejtelmem sincs róla, mi történik a vadonban.

Paul megértette a célzást, és elpirult,

— Nem tetszett a beszámoló?

74

— Dehogynem. Egész jól ír. Kulturált stílusa van . . . Paul közbe akart szólni, de Talon leintette:

— Senki se hinné, ha így végignéz magán, hogy nem kötelességtudó, egyszzerű katona, aki csupán olyasmin töpreng, mivel töltse el az estéit. Mondom, senki se, persze rajtam meg a családon kívül. — Az intendáns elmosolyodott. — Nem számítottam rá, *h(fgy* éppen az én titkárom lesz a kivétel a szabály alól, de hogy egy katonás külsejű ismeretlent kapok vissza! Aki még csak nem is katona! A külseje, persze... Ez a hangsúlyozott egyszerűség! Soha nem hordott csizmát azelőtt, kardja sem volt soha, most meg... És mi lett azzal a sok szép holmival, amit mindig úgy irigyeltem? Mi? Ez a fekete öltözék

...

Paul egy pillanatra megsajnálta Talont. De talán még jobban sajnálta, hogy barátságuknak, amely át- meg átszötte kapcsolatukat utazás előtt, látnivalóan vége szakadt. Úgy érezte, mentegetőznie kell:

— De hát katona vagyok, nem ? Nem követtem híven a parancsait?

Egyszeriben hatalmába kerítette a sejtés, hogy — akár Talonnal, akár nélküle — ezek az utolsó napjai a palotában. Valami megszűnt, valami megváltozott, és soha nem lesz többé a régi.

— Magában is csalódtam, akár a többiben, Denys — mondta fáradtan az intendáns. Már nem volt bosszús. — Azért küldtem el, hogy ismereteket gyűjtsön számomra, most meg, hogy visszatért, maga is rejtélyé vált. Van egy javaslatom. Jöjjön velem Párizsba! Paul döbbenten állapította meg, hogy ez a meglepetésnek szánt kijelentés semmi hatással nincs rá. Ha még egy évvel ezelőtt hangzott volna el! Mióta visszatért a Hudson-öbölből, fél pillanatig sem gondolt rá, hogy valaha is Párizsba költözzék. . .

75

— Nem kínálok nagy állást, hiszen erre módomban sincs egyelőre — folytatta Talon, s aztán egyre gyorsabban bontotta ki gondolatait:

— De el tudná kezdeni az életét. . . Újrakezdeni. Párizsban alig akad olyan ember, aki elmondhatja magáról, hogy ismeri ezt az országot, és ez mindenképpen hasznára volna. Ha jól emlékszem, amikor utoljára beszélünk, az volt a terve, hogy visszatérjen, igaz? Nos?

— Ki szeretnék menni a birtokomra. Ha beleegyeznek, ezt tartom majd igazi indulásnak.

Talon felcsattant:

— Az indián testvérrel, mi? Na jó! Miért is vártam volna mást? Tudhattam volna! Már akkor tudtam, amikor nem jött vissza Sebastiannal.

Paul megköszöri a torkát, és legudvariasabb hangján felelt:

— Ön azzal vádol, hogy csalódnia kellett bennem, mert félrevezettem, sőt becsaptam. S mindezt miért mondja most nekem? Mert rájöttem, hogy ezt az országot lehet szeretni is? Bevallja, hogy nem ismeri; hát az talán bűn, hogy én viszont ismerem? Már csak emiatt sem egyezhetik a véleményünk, ha szabad így kifejeznem magamat.

— Lehet szeretni, azt mondja? — vágott Paul szavába Talon, s aztán csak úgy pörögtek a mondatai: — Hát lehet szeretni azt, ha valakit nap éget, fagy gyötör, nincs hajlék a feje felett, porban és sárban hever éjszaka, és nappal nem veszi körül egyéb, mint vadak, hogy nincs egy értelmes ember, akivel szót válthatna, és olyan táplálékkal kell beérnie, amelyet egy tisztességes kutya kiköpné? . . . Hát tetszhetik ez, hát elhiggyem, hogy ez tetszett magának, magának, aki még nem is oly rég úgy festett, mint egy divatbáb, selyemben és bársonyban sétált, és akkor maga mondja azt nekem, hogy mindaz,

76

amiért élni érdemes, az egész civilizáció nem ér egy fabatkát sem, hogy össze sem lehet hasonlítani egy kenuzás gyönyöreivel 1. . .

Nem folytathatta tovább. Köhögési roham vett erőt rajta, megpróbált talpra állni, de lerogyott. Paul a komódhoz sietett, bort töltött egy pohárba, aztán az intendáns remegő kezébe adta.

— Látja, látja — jegyezte meg Tslon, miután zsebkendőjével letörölte verejtékes arcát. A megjegyzésben már nem volt harag, inkább csak beletörődés. Paul alkalmasnak vélte a pillanatot, hogy tovább védekezzen:

— Nem panaszkodni akarok, nincs is okom rá. Mindent megtettem, amit kötelességemnek hittem. Az út az öbölhöz nyitva áll, fel van térképezve, máris igénybe lehet venni. Megismertük az angolok szándékait, megtudtuk, mit csinálnak ott. A felfedezés következményeként most továbbhaladhatunk dél felé, előnyomulhatunk a Mississippi irányába, ami tulajdonképpen elsődleges célunk volt. . . Felfedezésünk nélkül erre nem adtak volna engedélyt, pénzt sem kaptunk volna rá.

Talon ezalatt megnyugodott, s most ismét szelídebb húrokat kezdett pengetni:

— Ide figyeljen, Denys... Maradjunk jó barátok. Igaz ugyan, hogy számomra csaknem teljesen elvesztette az értékét, mert hiszen milyen titkár az, akivel képtelen vagyok megértetni magam, de hadd mondjak mégis valamit. Eddig ha valaki az erdő szépségéről beszélt nekem, a természet lágy ölét emlegette, a vadászat és evezés gyönyöreit méltatta, mindig ellenérzések keltek bennem, mert észrevettem, hogy a lelkes mondatok mögött ott bujkál a félsz. Hamar észrevettem, hogy a lelkes halászok és vadászok egyet akarnak, mégpedig mielőbb visszatérni Franciaországba... És ezt megértem, látja, őszintén meg tudom érteni. De maga és a magához ha

77

sonlók csak hallgatnak, ha kérdezem őket, titkolóznak, mellébeszélnek, mint most maga is. Pedig én valóban nagyon szeretném tudni a titkot. Évek óta uralkodom itt, úgy uralkodom, akár egy király, egy olyan országon, amelynek határait senki sem ismeri, nyolc év óta uralkodom, de még soha nem aludtam egy fa alatt. Nagyon kíváncsi vagyok, ez az igazság. Mi az, ami vonzotta, vonzza magát? Tud nekem erre felelni? Paul kétségbeesve vonta meg a vállát.

— Nem tudom. . . Nem is tudom. . . Talon felsóhajtott.

— Látja, ez az. Ha csak hírnévre vágyna vagy gazdagságra, azt is meg tudnám érteni, de hát magát az effélék sem érdeklik, maga egyszerűen bele van szerelmesedve . . .

— Miből gondolja, hogy egyáltalán bele vagyok valamibe szerelmesedve?

Az intendáns nem felelt, csak ruhaujját húzkodta egy darabig, miközben rejtélyesen mosolygott.

— Hadd magyarázzam meg — szánta el magát Paul. Gyorsan folytatta: — Először is az időjárás... Ott kint az egészen más. . .

El sem képzelem, milyen közelségbe kerül a nap, minden... Meg micsoda remek dolog az a tökéletes fáradtság, ami odakint nap mint nap utoléri az embert! Hogy ne is beszéljek a holdfényes éjszakákról, leírhatatlan szépségükről, ahogy ott ül az ember a tábortüznél. . . Érezte, hogy Talont nem sikerült meggyőznie ezzel a bizonytalan magyarázkodással, s zavartan abbahagyta.

— Nem, nem barátom — vette át a szót Talon. — Maga még saját magának sem meri bevallani az igazat, nemhogy nekem. Majd én megmondom, mi maga. Nem filozófus, mert filozófusok nem éreznék jól magukat az

erdőben, ott nem lehet szemlélődni és gondolkozni, nincs rá idő... Maga mondta, hogy arra sem volt ideje, hogy akárcsak kinyisson egy könyvet. Romantikus álmodozónak sem tarthatom, hiszen akkor nem élte volna túl a megpróbáltatásokat. Abban már megállapodtunk, hogy nem érdekli a vagyonszerzés sem, és hogy új területek felfedezése voltaképp hidegen hagyja. — Talon ujjain számlálta a mondottakat. — Folytassam? Nem is misz-zionárius, igaz? Mégis, mindezek ellenére minden igyekezetével azon mesterkedik, hogy visszatérhessen a vadonba. Egy indiánnal, akit most is a szobájában altat! A legjobb bizonyíték azonban mégis az, hogy tüntetően visszautasítja egy jó házból való leány szerelmét! Ne szóljon közbe... Én most megmondom, hogy miért vágyódik annyira vissza a nyomorúságba, a vadak közé... A magafajta számára, és itt hangsúlyoznom kell, hogy ebben nincs különbség művelt és műveletlen ember közt, a magafajta számára mindez egyszerűen menekülés. Szökés! Dezertálás! Szökés a felelősség, a kötelességek elől! A civilizált társadalmat a maga fajtája olyan rettenetes tehernek érzi, hogy ennél minden jobb, még a vadon is, a primitív élet minden veszedelme és kényelmetlensége is mennyországnak tűnik mellette! De mit tartsak én az ilyen emberről? Vajmi keveset mond, hogy nem lehet rá számítani. Az ilyen ember egyenesen istencsapása! Az ilyen ember előbb-utóbb felforgató lesz, s mindez miért? Csak azért, hogy elferdült igazságérzetének és a becsületről vallott naiv felfogásának tűzön-vízen át érvényt szerezzen!

Az intendáns kifulladt, s ismét köhögni kezdett. A dührohamnak azonban nem volt még vége.

— Ne sajnáljon! Bármi történik is a jövőben, én azzal hagyom magam mögött ezt a földet, hogy a francia korona gj[^]öngyévé tethetem volna... Amit tettem, még-

sem volt hiába. Ez a föld Franciaországé, és ha ez így marad, akkor ez az én művem. Az enyém, aki soha nem aludtam fa alatt! Én erre fogok emlékezni, maga meg... Nos, magának is lesznek emlékei, ha nem is egyebek, mint az a — hogy is mondta? — holdfényes éjszaka a tábortűz mellett!

Paul elnevette magát. Nem tehetett róla, hallatlanul komikusnak találta főnöke kirohanását. Talon nem reagált a nevetésre, vagy legalábbis nem úgy, ahogy Paul várta.

— írja meg azt az engedélyt, és menjen — fejezte be szónoklatát végleg kifulladásra az intendáns. — Egyébként köszönöm a leckét. Végül mégiscsak elmondhatja majd, hogy hasznomra volt. Ami a jövőt illeti, javasolni

79

fogom Frontenac grófnak, hogy vegye szolgálatába. Talán a titkára lehet neki is. Kíván még valamit?

— Megelégszem azzal, amit ön ajánlott. Mivel jól tudom, joggal neheztel rám, magamtól nem kérek semmit.

Most Talonon volt a sor, hogy nevéssen.

— Átkozott hízélgés! Mindig levesz a lábamról! Valami biztosan akad a maga számára is. Például az erdőjárók fő-fő felügyelője lehetne. Ez telfezenék is magának, mi?

— Arra nem gondol, hogy előbb-utóbb letelepszem majd, és tisztes családapá leszek?

— Nem. Mikor indul?

— Bármikor, amikor megfelel önnek.

— Akkor máris induljon.

— Néhány hét múlva itt vagyok.

— Menjen.

Paul dobogó szívvel gondolt a kirándulásnak is beillő, ezúttal hallatlanul kényelmesnek ígérkező utazásra. Egyedül az bántotta, hogy ennyire elkésérítette az intendánst. Aztán azzal vigasztalta magát, hogy Talon bizonyára nem miatta volt ennyire nekidühödve, ő csak alkalmat szolgáltatott a keserű öregembernek, hogy ősz-szegyülemlett indulatait levezethesse. A Denys-ház két kisebb kenuját alaposan megrakták mindenféle jóval, hogy ne kelljen semmiben szűkölködniük a néhány hét alatt. Másnap útnak indultak Tankavonnal.

Két hétig járták, vizsgálgatták a birtokot, és kijelölték határait. A földdarabot patakocská szelte át, s ott, ahol az ér a Szent Lőrinc-folyóba ömlött, kitisztították a partot, és táborot vertek rajta. Paul eleinte hallatlan szorgalommal és odaadással dolgozott, valódi birtokosnak érezte magát, sőt az is eszébe jutott, hogy tulajdonképpen a jövő megalapozásán mun-

80

kálkodik. Elképzelte, hogy — tán nem is sokára — a földdarabon falu áll majd, amelynek ő lesz a névadója, elképzelte a jövődő nyüzsgést, az egész egyszerű és bonyolult életet, amely itt fog sarjadni, ezen a talpalatnyi földön, aztán. . .

Aztán valahogy az egész elvesztette értelmét. Miért éppen itt ütne tanyát? Amikor — csak nyugatra kell tekintenie — egy egész kontinens áll nyitva előtte!

Elmondta gondolatait Tankavonnak, és döbbenetesen eszmélt rá, hogy az indián megérti. Megérti és helyesli, amit gondol. . . Aztán eszébe jutott, hogy még valaki ugyanígy megértené: Albanel. IDE csak azért, hogy annál élesebben ellentmondhasson. . .

Az engedély lejártá napján visszatértek Quebecbe.

Talon már elvitorlázott. S a palotába bevonult — Frontenac kormányzó.

13. FEJEZET

A MÁSODIK KÜLDETÉS

A kormányzó összevonta a szemöldökét.

— Ha visszajött, feltétlenül kap valami munkát tőlünk, hogy Quebecben maradhasson... Remélem, ez megnyugtatja.

- Előbb-utóbb át kell vennem apám vállalkozását — felelte Paul.
- Egy újabb év az őserdőben csak használni fog.
- Louis de Baude, Frontenac grófja megborzongott.
- Nem vagyok meggyőződve róla, hogy apja valaha is nélkülözte az efféle tapasztalatokat...
- Az első években mindenképpen — mosolyodott el

81

Paul. — Eredetileg az volt a terve, hogy családjával nélkül jön Üj-Franciaországba, és ha ezt tette volna, jobban megismerkedhetett volna a körülményekkel, nem szorult volna rá ennyire ügynökeire. Frontenac felállt íróasztala mellől, és meglebegtette az engedélykírtót.

— Ez az írás felhatalmazza önt, hogy csatlakozzék a St. Ignace-be hazatérő fox indiánok csoportjához, és hogy magával vigyen egy bizonyos Olivier donnét, akit a rend Manitoulin szigetére küld. Louis André atyához. St. Ignace-ba érkezve átadja a kívánt készleteket Mar-quette atyának, és közli vele, hogy Joliét egy-két héten belül odaér.

Paul elvette az engedélyt, és összehajtogatta.

— Gondolom, szívesen venne részt Joliet-val és Mar-quette-tal a Mississipp-i forrásvidékének felkutatásában . . . Vagy tévedtem volna ?

— Nem, nem hiszem — mondta Paul, kikerülve az egyenes választ, és a kormányzó szemébe nézett. Egy darabig így szemlélgették egymást. „Micsoda elpuhult óriás — gondolta Paul.

— De nem, az nem igaz, amit beszélnek, hogy két éve sincs hátra. Már is látszik rajta, mennyire hatalmába kerítette Üj-Franciaország varázsa."

— Egy út elég lesz? — vont össze megint sűrű szemöldökét Frontenac.

— Gróf úr elfelejti, hogy nemrég jöttem meg birtokomról, amelyet ezekben a napokban mértem fel. Az a szándékom, hogy betelepítsem. És ez nem kis feladat.

— St. Simonból kiindulva könnyű lesz apja vállalkozását folytatnia, és ráadásul a szemünk előtt lesz mindig... Na mindegy. Apropó, engedje meg, hogy gratuláljak!

Paul ostoba képet vágott.

81

— Semmit sem mond magának ez a név, hogy De Peiras?

— Rosszul informáltak, excellenciás uram.

— Pedig úgy hallom, búbajos leányka a kisasszony. Bárki boldogan elvenné. — Frontenac megvonta a vállát. — Mellesleg az engedélyre azt is ráírtam, meddig érvényes. 1673 június végéig.

Ha Joliét tartóztatni akarja, nem kell kifogást keresnie, nyugodtan hivatkozhatik majd az általam megszabott határidőre. — Köszönöm szépen. Bár amennyire Joliet-t ismerem, nem tartom valószínűnek, hogy meg akarja majd osztani a felfedezés dicsőségét.

— Mindegy, a határidőn nem változtatok. Paulnak átfutott az agyán, hogy sértődöttséget kell mutatnia. A gróf rajta próbálgatja az erejét. Hadd tegye... Tovább töprengett. A kis ház már készen volt St. Simonban, de mire berendezi a birtokot, jó sok pénzt el kell majd költenie. Mindenképp szükség lesz valamiféle jövedelemre, sőt nagyobb kölcsönre is. Igen, de erre nemigen számíthat, míg meg nem nőszül. . .

Mialatt így elmélkedett, a gróf mintha megfeledkezett volna róla. Aztán hirtelen feléje fordult, és megkérdezte:

— Mondja csak, miféle népség ezek a foxok?

— Szép növésű, okos nép. Társam is fox félig-meddig.

— Meg tudja magát értetni velük?

— Elég jól beszélek algonkinul, és nem okoz nagy ne-nézséget, hogy megértessem magam.

— Mielőtt elmenne, megemlítenék még valamit. Jó volna, ha megtudná, mi az igazság az olaszok panaszaiban, Mascoutenről van szó. . . A kereskedőkkel támadtak problémáik. Nézzen utána, helyes?

8 V a c z e k 113

Zsarnok — gondolta Paul, miközben lefelé sietett a lépcsőkön. — Nem csoda, annyi csalódás után. . . Frontenac nem volt vagyonos, katonai karrierje elég szépen indult, aztán félreállították, és évekig kellett várnia a sorára. Hatvankét évesen kezdi újra az életét. . . Paulnak imponált, hogy kora ellenére ennyi erő van benne: csupa tennivágyás, nagy tervek.

A palotából Paul egyenest szülei házába sietett. Tankavon a padlóra telepedve aludt szc^ájában. Előző nap a foxok nagy búcsúmulatságot rendeztek, ahonnan hajnal felé jött haza.

Kénytelen volt felkelteni Tankavont: délutánra Oli-vier-t várták, akivel indulás előtt több mindent meg kellett beszélniük.

Olivier eredetileg Paul bátyjának, Pierre-nek szolgálja volt, de itt hamar kitelt számára az esztendő, ugyanis nem éppen a

legszolidabban viselkedett. Elbocsátani nem lehetett, a kormány erősen nehezményezte, ha valahol dobálóztak a munkaerővel. Végül is Olivier önként jelentkezett, hogy a jezsuita rend szolgálatába lépjen, és a tartományfőnök azonnal el is fogadta ajánkozását. Donné lett, vagyis afféle házi mindenés, nem szolgál, inkább mesterember, pontosabban leendő mesterember, aki majd a „terepen” az atyáktól tanulja meg egyik vagy másik hasznos mesterség tudnivalóit. A donnék közül nem kevesen életük végéig a rend szolgálatában maradtak, de legtöbbjük néhány esztendő múlva saját szakállára kezdett dolgozni, nem egy lett vezető, nyomkereső vagy kereskedő közülük.

Miközben Olivier érkezésére várt, Paul módját ejthette, hogy végre elbeszélgessen apjával.

— Annyi ember kíváncsi az ország belsejére, apám, de annyi ember! Csak azt nem értem, minek ülnek itt mégis. Pierre is említette, hogy körül akar nézni a Mo-

83

hawk-völgyben, és engedélyt akar kérni rá Frontenac-tól. De akkor miért nem csinálja máris? Sejttem egyébként . . . Jobb Frontenac asztalánál melegedni, mint ősz-szefagyni odakint.

— Ha jól értettem, azt akarod mondani, hogy akár én is elmehetnék veled — jegyezte meg Simon, kis keserűséggel a hangjában.

— Nem tudsz szabadulni a saját magad alkotta kötelékektől, apám. Pedig hát semmi nem kell hozzá, mint egyszerűen beletérdelni a kenuba, és kézbe venni az evezőt.

— Szépen hangzik. De mi lesz anyáddal meg a gyerekekkel? Ha Charles továbbra is csak politizál, egy hónapon belül a tönk szélére jutunk.

— Ugyan! Ok mindig van. Gondolj csak az én helyzetemre. Ha meg akarom állni a helyemet a kolóniában, arra kell törekednem, hogy nélkülözhetetlenné váljak. És ez nem is olyan nehéz, hiszen a kormányzónak még mindig nincsenek megfelelő tanácsadói.

— Hát akkor valóban nincs más választásod!

— Nincs is. — Paul elmosolyodott, látva, hogy apja valóban megérti. — Nincs is, de ne is legyen. Így van. Quebecben fogolynak érezném magam. A rengeteg szabály, a megkötöttség...

— Azelőtt nem zavart az ilyesmi.

— Nem, valóban nem. Azelőtt módomb volt rá, hogy igazítsak a szabályokon.

Paul érdeklődve tekintett körül apja irodájában. A tölgyajtó közvetlenül a malomba nyit, és a lisztréteg mindent betakart. Az ablakból le lehetett látni a Quebecbe vezető útra.

Odalent a mezőn zsákot cipelő, meghajlott alak közeledett, mögötte egy másik ember támogatta a vállra

8»

115

vetett rakományt. Minden pillanatban megálltak és pihentek.

Alig voltak néhány lépésnyire, amikor már meg sem tudták mozdítani a terhet, otthagyták hát a földre csusz-szanva.

Paul nagyot nevetett. A két figura Olivier volt meg Jean, Pierre új szolgálja, aki néhány éve érkezett Quebecbe.

— Megmondtam, hogy hozzákfbe a csomagot a raktárba. De jó lesz így is. Majd odalent kibontjuk, és kiszedjük belőle, ami szükséges.

Simon még szeretne volna folytatni a társalgást, de aztán látva, hogy erre aligha kerül most sor, kiállt a kapu elé, és hallgatta, hogyan veszekszik a két lóköttő.

Elkezdtek válogatni a holmikat, s Olivier kerekre nyílt szemmel figyelte, mennyi mindent tesz neki félre Paul.

— Jaj, Monsieur, de kár, hogy szegény Céleste meghalt! — sópánkodott a legény.

— Igen, pedig már meg is volt a kelengyéje — mondta Paul, nem éppen célzás nélkül.

— Kértem, hogy jöjjön hozzám — folytatta Olivier —, de hányszor kértem! Szerelmes voltam belé, tiszta szívemből.

Micsoda vigasztalás volna most, amikor olyan messzire készülök! Olivier annyira kezdte sajnálni Céleste halálát, hogy már-már elsírta magát, bár lehet, inkább az hatotta meg, hogy Paul ekkora csomagot készít neki.

— Megmondjam, mibe halt bele szegény? A vallásba! Nem való az indiánnak, én mondom. Az erdőben, ott más, egész más. . . De itt annyira a szívükre veszik, hogy egyik napról a másikra csak az után kezdenek vágyakozni, hogy meglássák Szent Pétert.

— Céleste beteg volt — vetette közbe komolyan Paul.

84

— Különben sem engednék meg, hogy a feleségét magával vigye az útra.

— De hát mi baja volt? Semmi oka nem volt rá, hogy beteg legyen! Egy ilyen egészséges, erős lány! Meghal! Ez a sorsunk. Már én is leszoktam a káromkodásról. Az atyák jó útra térítettek.

— Meddig fog ez tartani? — kérdezte Paul, és elmosolyodott. Olivier vállat vont.

— Fogalmam sincs. De mindent megtennék, csak hogy itt hagyhassam Quebecet. Még odaát, Franciaországban is folyton arról álmodoztam, hogy egy szép napon elvonulok a vadak közé. Kár, hogy szegény Jean beteg, máskülönben velem jönne ő is. Paul alaposan megnézte magának a sovány Jeant, s hirtelen előntötte a düh.

— Nem tudná elintézni a bátyám, hogy visszatérhessen Franciaországba? — szólította meg a szolgát.

— Nem, nem hiszem — felelte Jean, és elkapta a tekintetét.

— A kormány nemsokára egy roncsot fog hazaküldeni innen — jegyezte meg nagy bölcsen Olivier. — Pierre úr bármikor elengedné Jeant, mert úgysem látja sok hasznát szegénynek. Ugye, hiányozni fogok, cimbora? De hát nincs mit csinálnunk. — Aztán Paulhoz intézve szavait, hozzátette: — Azért ilyen szomorú, mert még mindig a menyasszonyára gondol. Valami csibész elcsábította.

— Fogd be a szád! — kiáltott fel Jean, látni valóan nagyon dühösen. — Látom, te rettentően meg vagy elégedve magaddal!

— Öt év óta most először! Szabad vagyok! Gyere, vigyük ezt a holmit a házba. Mind neked hagyom. Az új élet öröme.

85

14. FEJEZET

FÖLFELÉ AZ OTTAWÁN

Az út — egyelőre a Szent Lőrinc-folyón — délnyugatnak vezetett, de miután megkerülték Montreal szigetét, már az Ottawa hullámain siklott tova a huszonnyolc kenu. •

Végtelen és néptelen vidékek következtek. Sault Ste. Marié, az első lakott hely, amelyet érinteniük kellett hosszú útjukban, Montrealtól még több száz mérföldnyire feküdt, a Huron-tó északi csücskénél.

Árral szemben kellett előreküzdeniük magukat, így aztán hamar kimerültek az evezéstől. Általában már délutánra befejezték a napi munkát, bár olykor napközben is kikötöttek. Haladásukat erősen gátolta, hogy a kenuk dugig meg voltak rakva mindenféle háztartási felszereléssel, s palánkjuk alig egy-két hüvelyknyire emelkedett ki a vízből. Nem csoda, mert egész családok utaztak velük asszonyostul és gyerekestül — még kutyáikat is magukkal hozták.

A szünetekre azonban nemcsak pihenés végett volt szükség. A vadászat és halászat éppúgy hozzá tartozott a napirendhez, mint az evezés: sok éhes szájat kellett betömni.

Paul először utazott együtt indián családokkal. Nemtörődöm magatartásuk hamar átragadt rá. A tempó meg sem kottyant neki, sőt egyenesen élvezte, hogy végre lustálkodhatik egy keveset. Tankavon még indulás előtt megegyezett egy özvegyasszonnyal, hogy főzzön kettőjüknek, így aztán nem volt gondjuk erre sem. A rájuk háruló egyetlen kötelességnek — vagyis hogy vadásszanak, és húst szállítsanak a konyhára — könnyedén eleget tettek.

Estéjüket hol az egyik, hol a másik család kö

86

rében töltötték, s türelmesen hallgatták a vég nélküli történeteket. Nem siettek, de egy éjszakánál tovább nem időzhetek egyetlen pihenőhelyen sem, mivel még a fagy beállta előtt el kellett jutniuk úticéljukig.

A főnökkel, akit Vagosnak hívtak, Paul hamarosan megbarátkozott. Népéhez hasonlóan jó kedélyű, nyugodt ember volt az öreg harcos. Bizonyos filozofikus jellemvonásokat sem nélkülözött. Lerítt róla, hogy sokat látott s tapasztalt, tapasztalatai azonban nem tették embergyűlölővé vagy zárkózottá.

Vagos özvegy volt, akárcsak öccse, Pagvaniva. Mindkettőjüknek több gyereke volt, s valamennyien együtt laktak a hatalmas, hordozható sátorban. A háztartást Pagvaniva felnőtt leánya, Kvaszigata vezette.

Paul és Tankavon még az út elején busásan megajándékozta az öreget, útközben pedig minden alkalommal neki adták át a fölösleges ételt, amelyet aztán vagy maga az öreg evett meg, vagy pedig lányának, Kvaszi-gatának ajándékozott. Kvaszigata szó nélkül vette át az adományt, a szívesség fejében viszont Paul és Tankavon bármikor nyugodtan leülhetett az öreg főnök családi tűzhelye mellé. Paul ilyenkor mindig magával hozta pipáját is, s ez aztán körbejárt a családban. Ám hamar észrevette, hogy a kis közösség nemcsak effajta apró kedveskedései miatt látja szívesen. Ezeket az estéket az is kiderült, hogy a többnyire hallgatag Tankavon kitűnő elbeszélő. Ami azonban egyenesen mehökkentette Pault: a történetek, melyeket Tankavon remek humorral és igen fordulatosan adott elő, csaknem mind róla, a francia lovagról szóltak.

Kvaszigata figyelni kezdte Pault, és ez a figyelem hamarosan fölkeltette a fiatalember érdeklődését. Több

87

szőr kapta magát rajta, hogy a tűz mellett ülve a leányra téved a tekintete. Észrevette, hogy a lány útközben is gyakran figyel, bár sokszor az volt a benyomása, csupán azt lesi Kvaszigata, mikor követ el valamilyen kisebb ügyetlenséget. Kvaszigata szívesen nevetett, s mi más volt nevetni valóbb egy kétbalkezes lovagnál? Tankavon cseppet sem csodálkozott barátjának és testvérének hirtelen feltámadt érzelmein, magától értetődőnek és természetesnek tartotta, s el is mondta Paulnak, amit megtudott a lányról: Kvaszigata már nem egy kérőt zavart el.

— Majd gazdájára akad egyszer — jegyezte meg bölcsen Tankavon.

Lassan, de biztosan haladtak nyugat felé. Paul számára az út alig jelentett egyebet kirándulásnál. Tény, hogy jobban élvezte, mint az expedíciót. Akkori élményeire csupán egyvalami emlékeztette: a szerencsétlen Olivier megkínzott ábrázata. Jóllehet tudatában volt annak, mekkora változáson ment keresztül inaskodása első napjai óta, a megtett utat mégiscsak akkor mérhette le igazán, ha rá-rápillantott a holtra fáradt és nyilván hallatlanul szenvedő donnéra.

Bármilyen rövid ideig tartott is az evezés, Olivier békaként nyúlt el a parton. Reggelenként tántorogva állt talpra, ám ennek ellenére elszántan, szinte konok belefeledkezéssel végezte el a rábízott munkát. Egy hét alatt csontig lesóványodott, ami nem volt csoda, hiszen alig evett valamit. Moszkitónak még híre-hamva sem volt sehol, Olivier azonban szüntelenül vakarózott, éjszaka pedig úgy nyögött a takarója alatt, mintha ölnék.

„Bizony, én is ilyen lehettem — töprengett Paul. — Vagy talán rosszabb, hiszen akkor nem voltak velünk asszonyok, akik most mégiscsak segítenek elvégezni a tengernyi munkát. . , ”

87

Rádöbbsent: Olivier most valószínűleg ugyanúgy gyűlöli őt, mint ahogy annak idején ő gyűlölte Albánéit, s nyilván azon is hasonló módon törheti a fejét, miféle rokonszenv fűzi honfitársát a „lehetetlen” indiánokhoz.

November közepén — már lehullottak a levelek — végre elérkeztek a Huron-tóhoz. Az eső zuhogott, erős szél fúj, s a hatalmas víz vadul háborgott. Minden erejüket megfeszítve, óvatosan haladtak előre az irdatlan tó partjai mentén.

Manitoulin szigetén szerencsésen partra tették batyujával együtt Olivier-t, akin a végkimerülés jelei mutatkoztak. Sajnos, André atya nem tartózkodott a megbeszélthelyen, Olivier-t a misszió néhány indiánja vette gondjaiba.

A fox indiánok úgy döntöttek, hogy Sault Ste. Mariétól északra telelnek majd, s mivel így egyelőre elváltak útjaik, Paul és Tankavon elbúcsúzott Vagostól.

Tovább folytatták útjukat. St. Ignace-ba igyekeztek, hogy leszállíthassák a készleteket Marquette atyának.

Marquette tisztelendő szívélyesen és nagy reverenciával fogadta Pault és társát. Tartóztatta őket, legyenek vendégei. Néhány napig el is időztek St. Ignace-ban, annál is inkább, mivel be akarták várni Joliet-t.

Marquette egészen más ember volt, mint Albanel — jóképű, udvarias és környezetével szemben hallatlanul figyelmes. Az indiánok és a mellé rendelt négy donné rajongtak érte. Valódi tudós volt, aki elsősorban az értelem felől közelítette meg a problémákat, ellentétben Albanel ösztönös magabiztosságával. A két pap szinte ellentéte volt egymásnak, s Pault nem kevés fejtörésre készítette, mi módon lehet egyformán sikeres két ilyen homlokegyenest különböző személyiség.

88

Néhány nap múlva Paul közölte elhatározását: nem várja meg Joliet-t. Elhatározásának talán maga sem tudta volna okát adni. Mindenesetre St. Ignace tömve volt telelő szörmekereskedőkkel, akiknek jelenléte és viselkedése bosszantotta Pault.

A két testvér útnak indult hát megint. Ezúttal északnak tartottak. Vagos örömmel látta viszont volt útítársait. A törzs többi tagja is örült, hiszen a két kitűnő vadász nagyban segítségükre lehetett, hogy a telet átvészeljék. Paul Marquette-től egy szukát kapott, s négy kölyke közül az egyiket Kvaszigatának adta. Miközben a lány átvette az ajándékot, kérdően tekintett Paulra.

Kérdés azonban nem hangzott el, felelet még kevésbé. Értették egymást.

L[^]).FEJEZET

CSALÁDI GONDOK

Bármilyen szerény volt is a menyegző, Paul helyzetét gyökeresen megváltoztatta: miután annak rendje és módja szerint élettársává nyilvánította Kvaszigatát, teljes jogú tagja lett a fox indiánok közösségének. Volt „háziasszonyának” megígérte, hogy a lehetőséghez képest a jövőben is támogatni fogja, így aztán ketten főztek számára egy tűznél, az özvegy és Kvaszigata.

A családfői szerepkör újság volt számára. Meglepve vette tudomásul, hogy „előrelépését” csupán hátrány kíséri. A legjobb falatokat például Kvaszigata kapta ezentúl, ezzel szemben Paul biztos lehetett, hogy a maradék neki jut majd. A fiatalasszony egyébként sem bizonyult

89

kezes báránynak. Egyszer azért veszekedett, mert éhes volt, máskor meg, mert unatkozott. Egy alkalommal Paul ki is kergette a sátorból, amikor sehogy sem akart belenyugodni, hogy a két nagy hírű vadász egyheti kun-csorgás után csupa semmirevaló, apró madárral állított haza.

Így ment ez — és elég zajosan — tavaszig, míg aztán egy szép napon Kvaszigata közölte Paulal, hogy gyereket vár.

Paul éppen útra készült, egy jávorszarvast akart felhajtani Tankavonnal. Az útra két napot szántak. Miután Kvaszigata közölte az újságot, Paul szinte kapva kapott az alkalmon, hogy egy időre magában lehessen.

Volt min töprengenie. Ha azt akarta, hogy gyermeke az ő nevét viselje, nem elégedhetett meg az indián házasság kötelékével. Igen, de miféle pap adhatná össze őket Québec engedélye nélkül? A kormány nem tiltotta a vegyes házasságot, csak éppen feltételeket szabott elé. A gyarmatnak földművesekre, letelepült polgárookra volt szüksége, nem pedig erdei csavargókra, indiánoktól azonban aligha lehetett elvárni, hogy végleg letelepedjenek valahol.

Arra nem számíthatott, hogy Frontenac ezermérföld-nyi távolságról beleegyeznek házasságukba, ehhez asszonyával együtt Quebecbe kellene mennie. Ha a kormányzó el is hinné, hogy hajlandó végleg letelepedni, mit szólna az úri társaság egy várandós menyasszonyhoz? Ennek a szégyennek nem teheti ki Kvaszigatáti

Vagy örökké bujkáljon? Tegyen úgy, mintha nem is volna családja? Ez elképzelhetetlennek tetszett.

Nincs más hátra, el kell indulniuk Quebecbe. . . Inkább a pletyka, mint a törvénytelenység, inkább a vesz-zőfutás, mint a bujkálás. . .

89

A két napból közben egy egész hét lett, de legalább ' sikerült hazacipelni az elejtett jávor jó részét.

Kvaszigata sírva, a tábor meg feltűnő örömmel fogadta Pault. Azt hitték, megszökött, s Kvaszigata úgy gondolta, már úton is van Quebecbe. Képzeltetni boldogságát, amikor Paul közölte vele

tervét. Könnyek közt mondotta el, hogy mindig is erre vágyott, egy igazi, fényes templomi esküvőre. Paul meglepve hallgatta, aztán bólintott, jól van ez így... Hadd legyen pletyka, hadd dühöngjön Frontenac, az se lesz baj, ha az ismerősök távol maradnak az esküvőről, csak az asszonya legyen boldog!

Ahogy így tépelődött, Paulnak hirtelen eszébe jutott Albanel. Emlékezett rá, hogy egyszer Albanel engedély nélkül adott össze egy francia kereskedőt egy indián leánnyal, aki már gyermeket várt. Úgy van, Albanel megtenné! Albanel bizonyára nem fintorogna! De vajon hol kóborol most?

Bárhogy latolgatta is, csak oda lyukadt ki végül: Quebecbe kell mennie, hogy útlevelét meghosszabbíttassa. Hogy ez miként fog sikerülni, még csak nem is sejtette, csak azt tudta, akár így, akár úgy, de mennie kell, nincs más megoldás.

A zöldár közben levonult, s már dúsan zöldellt az erdő, amikor útnak indultak. Vagos Sault Ste. Marie-ba készült háza népével, így hát búcsúzniuk kellett megint. Paul megüzente vele az ottani atyáknak, hogy az Ottawa folyó helyett a Nagy-tavak mentén indul el kelet felé, és kérte, informálják Frontenacot, hogy valamivel később fog érkezni a kijelölt időpontnál.

Kvaszogatán és Tankavonon kívül vele tartott a mindig szomorú Apisztabesz, az asszony bátyja is. A félszemű indián élettörténetét súlyos tragédia felhőzte be: ko

90

rán kapcsolatba került francia kereskedőkkel, akik megízleltették vele a konyakot. Felesége megpróbálta vissz-szatartani, s ekkor a megvadult férfi nekitámadt. A fölzúdult tábor már csak holttestét lelte meg az asszonymnak az erdőben. Egy ideig üldözték gyilkosát, s Apisztabesz ekkor vesztette el fél szemét — dárda találta —, de aztán a létért folytatott kemény küzdelem elterelte a figyelmet tétéről. Bűne feledésbe merült, de ő maga nem volt többé a régi; az egykori vidám fickó hallgatag különccé vált.

Paul tudta, hogy Tankavon is rejteget valamiféle titkot, de soha nem jutott volna eszébe, hogy megkérdezze tőle, mi is az. Miért ne fogadná hát bizalmába Apiszta-best, akinek históriáját viszont ismerte? Úgy érezte, ezzel a két magának való, különös lényvel elmenne akár a világ végére is.

Végighaladtak a Huron-tó déli partjai mentén — szerencsére nem találkozott irokézekkel. Az Ottawán túl nagy volt a forgalom, s félő, hogy ha erre mennek, közeledésük híre a szükségesnél hamarabb jut Frontenac fülébe.

Már közel voltak az Ontario-tóhoz, amikor egy napon — Paul és Tankavon épp vadászatról tért vissza — három kenu kötött ki táborhelyük előtt.

— Mohaukok — suttogta Tankavon, majd intett Paulnak, hogy csak maradjon hátra. Paul megkerülte a tábort, s egy fának dőlve alkalmas pillanatra várt, hogy előléphessen.

A tűz körül vagy egy tucatnyi idegen ült. Pipáztak. Apisztabes is ott volt velük, de Paul sehol sem látta Kvaszigatát. Az idegenek érdeklődve tekintettek föl, amikor észrevették Tankavont.

Végül is Paul nem bírta tovább, s előlépett.

Az indiánok felálltak. Sorra kezet ráztak vele, s egyéb

91

ként is meglepően barátságosnak mutatkoztak. Vezetőjük emlékeztette a francia urat, hogy területükön utazik, mire Paul ólommal és lőporral ajándékozta meg őket. Az ajándéknak inkább csak a jó szándék kifejezéseként volt jelentősége, ugyanis az indiánok minden szükségessel el voltak látva — kitűnő puskáik bárkinek becsületére váltak volna.

Ujabb pipa következett, a vezető pedig közölte, hogy fontos hírei vannak. Bizonyára érdekelnék a québeci kormányzót... Aztán, biztatást sem várva, rögtön el is mondta, amit tudott:

— A hollandok visszavették New Amsterdamot az angoloktól.

Paul fejében egymást üzték a gondolatok. Majd Tankavonhoz fordulva megszólalt:

— Mondd meg nekik, hogy szívesen kerülnék össze szövetségeseinkkel, az angolokkal, de nincs barátom, aki elvezetne hozzájuk.

Körülbelül egy órán át tárgyaltak. A mohaukok, akiknél valamennyi prém is volt, készséggel vállalkoztak rá, hogy a francia urat elviszik magukkal Fort Orange-ba. Paul a szolgálat fejében megígérte, hogy segít jó áron eladni a prémeket.

A mohaukok visszaindultak falujukba, hogy még több prémet hozzanak.

Az idegenek elmentek, de most egymás közt kellett megtanácskozniuk a dolgot. Paul próbálta megmagyarázni társainak, miért veszi nyakába ezt a jókora kitérőt. Frontenacnak híreket kell vinnie, s akkor talán a kormányzó hamarabb beleegyezik a házasságba. Társai elkomorodtak, hiszen eddig még sohasem említette előttük, hogy a frigy elé akadályok tornyosulhatnak.

A magyarázkodásból hamar elege lett, s aztán már csak arról beszéltek, hol találkozsanak megint. Útja egy

92

teljes hónapig is eltarthat, és addig nem rostokolhatnak társai ezen a veszedelmes vidéken.

— Menjetek a birtokomra — döntött végül Paul. — Ott nyugodtan megvárhattok 1 Tankavon, te meg elmondod apámnak, mi dologban járunk. A kormányzó örülni fog. A tanácskozás végén Apisztabesz is megszólalt:

— Nem kell félned a mohaukuktól. Azt hiszik, te vagy a kormányzó fia. Nem így mondtam nekik, de így hiszik.

Ki. FEJEZET

A FELDERÍTŐ

A mohauk indiánok másképp utaztak, mint a Paul által eddig megismert népek fiai. Erősebb tempót diktáltak, de gyakrabban is pihentek. Paul úgy érezte, mintha váltott lovon haladt volna előre, postaállomástól postaállomásig. Az út százszor is bejárt vidékeken vezetett. Az ösvények, melyeken nagy ritkán át kellett cipelniük a kenukat, inkább országútnak tündek, mint csapásnak, és majd minden fordulónál alkalmas táborhely várta őket. A mohaukok kitűnő szervezőknek bizonyultak. Mint evezősök nemigen dicsekedhettek teljesítményükkel, és Paul szinte fél kézzel is felvette velük a versenyt. Az |.||

indiánok viselkedésén félreérthetetlenül látszott, hogy a furcsa idegen tetszik nekik.

A mohaukok végül is úgy döntöttek, hogy eleget tesznek Paul kérésének, és elviszik magukkal New Amsterdamba. Remélték, itt többet kaphatnak a bőrökért, hiszen az angol—holland ellenségeskedések megindulása óta alig jutott friss áruhoz a város.

92

Maga New Amsterdam csalódást okozott Paulnak. Quebecben úgy emlegették, mint méltó mását bármelyik európai kikötőnek. Bár nem keltett olyan grandiózus benyomást, mint Québec, európai eredetét mégsem tagadhatta; forgalmas, védett kikötője, számtalan jó útja és a nem kevés mutatós úri lak elgyönyörködtette a szemlélőt. Nem vitás, hogy az élet is könnyebb volt itt; a tél nem zárta el a világtól, és az irokézok támadásaitól sem kellett tartania.

Paul és társai napokig kószáltak a békés kikötővárosban. A yorki herceg szigorú uralmát gyakorlatibb gondolkodású holland kormányzat váltotta fel, s ezt még az angol lakosság is

hajlandónak tűnt elfogadni — föltéve, hogy mindeddig élvezett előjogait nem éri sérelem.

A parton barangolva figyelt fel Paul breton matrózok beszélgetésére: egy angol kereskedőről folyt a vita, aki engedélyt kapott a hollandoktól, hogy elvitorlazzék.

Paul még ugyanezen a napon felkereste az angolt, de óvatosságból maga mellé vette az egyik mohaukot is. A kereskedőt nem érdekelte, honnan valók a bőrök, de lehetőleg olcsón akarta megkaparintani a remek árut. Pault nyugati indiánnak nézte, aki nyilván Montrealtól vetődött el idáig, és megfenyegette, hogy mint kémet feladja. Egy darabig alkudozgattak, de mert az angolnak mindenképpen szüksége volt árura, végül is csak nyélbe ütötték az üzletet. Paul a vártnál is nagyobb összeget vágott zsebre.

A mohaukok ujjongva vették tudomásul a sikert, és a közvetítésért busásan kárpótolták útitársukat. Menniük kellett, de megígérték Paulnak, hogy néhány hét múlva érte jönnek, és magukkal viszik Fort Frontenacba. Erről az új településről, amelynek építését ez év tavaszán indította meg Québec ura, Paul mit sem tudott.

Egyedül maradt hát a városban. Bevásárolt, vett egy

93

szépen megmunkált bőrzekét, puskáját pedig felcserélte egy angol gyártmányúra. Külsejét is igyekezett megvál- . toztatni, haját kontyba kötötte, s mikor fejébe csapta ócska szőrmesapkáját, valóban úgy festett, mint egy Montrealtól jött félvér csempész. Megszállt az egyik matrózkocsmában, s aztán néhány napon át azzal töltötte az időt, hogy olyan francia után vadászott, aki beszél angolul vagy hollandul.

Hamarosan talált is egy ilyen honfitársat. A fickót Jacques-nak hívták. Valami disznóságot követett el Aca-diában (Paul birtokától keletre az egész hatalmas területet így hívták), s most abból élt, mégpedig nem is rosszul, hogy a francia felségterületről ki-kiszökdöső, csempészkedő abenakik előőrseként ügyködött. Mindez nem is lett volna rossz élet így, csahkogy Jacques barátunkat elkapta a honvág. Hamar ráállt, hogy elkísérje Pault Montrealba, ha majd itt lesz az ideje.

A városban szállongó hírek közül Paul nehezen hámozta ki a lényegét, egy dolog azonban világos volt: Quebecnek nem kellett tartani a hollandusok támadásától. Hajóhad nem gyülekezett, szárazföldi támadás pedig lehetetlen lett volna.

Talán még érdekesebb volt azonban az a hír, hogy az angolok itt, Új-HoUandiában is megpróbálták konkolyt hinteni. Azon fáradoztak, hogy az irokézek bujtotgatása révén bizonytalanságot teremtsenek, s megpróbálják rávenni a szétszórta határszéli településeket: utasítsák el a francia befolyást. Egy újabb irokéz fölkelés viszont fölboríthatta volna egész Uj-Franciaország békéjét, mivel az algonkinokon kívül más szövetségekre aligha lehetett számítani.

— Igen ám — magyarázta Paulnak Jacques, aki elég jól kiismerte magát ebben az összevissza helyzetben —, igen ám, az érintett kolóniákat azonban elsősorban az

9 Vazek 129

érelkelné, mit kapnak cserébe, ha hátat fordítanak Montrealnak és Quebecnek. A harc a két nagyhatalom között még csak „suba alatt” folyhat, legalábbis egyelőre, hiszen mind Angliának, mind Franciaországnak ugyanaz volt az ellensége — Hollandia. De mivé fajulhat ez a csendes öldöklés, ha majd egyszer nyütan tör ki a vizzály?

Paulnak ismét eszébe jutott expedíciója. Most értette meg: valóban csak az általa fölfedezett új útvonalon juthat el a nyugat-kanadai őserdők kincse, sem angoltól, sem irokéztől nem háborgatva, a Szent Lőrinc-folyóhoz!

Paul egyik reggel megint csak a kikötőben nézelődött, amikor feltűnt Jacques.

— Baj vanl — lihegte. — A piszkos kocsmáros beárult minket. Spanyol a disznó, és azért spicliskedik, nehogy visszazavarják a hazájába. Tudja, nekem nemigen lehet bántódásom, de nem szeretném, ha magát felakasztanák. Azt meg már megígértem, hogy visszakísérem, igaz?

Lassan sétáltak a parton, miközben szüntelen a kikötőhelyeket lestek. Rövidesen sikerült is rábukkanniuk néhány kajuga indiánra, akik nemrég érkeztek, és hajlandónak mutatkoztak rá, hogy eladjanak egy kenut. Paul megvárta, míg Jacques elszaladt, s bevásárolt valamicske sózott húst, babot meg melaszt, aztán nekivágtak észak felé.

ősz derekán érkeztek Montrealba. Még jóval a város előtt búcsút vettek egymástól. Jacques nem kockáztathatta, hogy felismerjék. Bajtársának volt nagyobb szüksége a lélekesztőre, így hát Paul gyalog folytatta útját. Kényelmesen ballagott, hátán ide-oda billegett szerény motyója. Éppen egy

esztendeje járt errefelé. Csakhogy akkor ellenkező h-ány-ban tartott a fox családokkal. Nemcsak az idő telt azóta, az élet is megváltozott. Számptalan új faházat lehetett látni, s még ennél is több irtást.

A gógös telepesek figyelemre sem méltatták a jelentéktelen külsejű idegent, kutyáik azonban annál dühösebben acsarkodtak a tovabballagóra. Megérezték az őserdő fanyar, vad szagát, mely csak úgy áradt testéből, ruháiból.

Paul jóval alkonyat előtt elérte úticélját. Nem volt semmije, amit áruba bocsáthatott volna, az angol meg holland ezüstöket pedig okosabb volt nem mutogatni. . . Útlevele már egy hónapja lejárt. Biztos volt benne, hogy előbb-utóbb szert tesz kenura, csak találja meg az eladót. Bizonyára akad majd, aki nem fogja faggatni, mielőtt belescapna a tenyerébe.

Paul nem is rossz helyen kereskedett. A montreali folyóparton sokan megfordultak ebből a hallgatag fajtából. A város kormányzója tisztában volt a szeme előtt bonyolódó kétes üzelmekkel, de tűrte őket. A nagyobb forgalom érdekében elnézte még az olyan szabálytalanságokat is, amelyekért másutt főbenjáró büntetés járt volna.

Az idegen egy darabig bámészan nézelődött, majd az egyik közeli ivó felé indult. Ebben a pillanatban szállt partra három férfi, alaposan megrakodva bálába kötött prémekkel.

— Hagyd a fenébe azt a kenut! Ott rohadjon meg, ahol van!

— Én megveszem! — ugrott oda Paul.

— Mi az, ennyire sürgős? — jegyezte meg egyikük.

— Fort Frontenacba tartok — válaszolta Paul, s úgy tett, mintha észre sem vette volna a gúnyolódást. Aztán megnevezett egy, persze nem túl magas összeget. Gondolta, így kevésbé kelthet gyanút.

9* 131

A férfiak harsányan hahotáztak ajánlatán. Mikor Paul közbevágott, hogy angol vagy holland ezüstben fizet, hirtelen félbeszakadt a nevetés.

— Mikor jött?

— Tegnap.

— Mi van a hollandokkal?

— Semmi. Alig várják, hogy árut kapjanak tőlünk. Nos, áll az alku? — Ezúttal tisztességes árat ajánlott.

— Menjünk be Carionhoz, majd ott beszélünk a dologról.

Paul már hallott a gazdag kereskedőről, aki azzal is dicsekedhetett, hogy a kormányzó a barátja. Háza, amelyhez saját kikötőhely tartozott, nem volt messze a beszélgetés helyétől. A hatalmas kőépület nem közönséges jómódról tanúskodott. Nagyságához mértén meglepően kicsiny ablakait erős fatáblák fedték.

Útközben Paul alaposan szemügyre vette új ismerőseit. Szavaikból hamarosan kivette, hogy Cárion házában laknak, de hogy merre járhattak, arra már nem tudott rájönni. Ilyenkor már vége volt a szörme gyűjtő szezonnak, a rakomány tehát nyilván csempészáru volt, s valamilyen titkos raktárból hozhatták Montrealba.

A kopogtatásra rögtön megnyílt az ajtó; maga Cárion tessékelte be vendégeit. Paul megpróbálta Jacques szerepét játszani, s volt útitársa nevéen mutatkozott be. A gyanútlan arcokból megsejtette, hogy alakítása elég élethűre sikerült, de azért csak elfogta valamiféle bizonytalanság, amikor Cárion egy mellékszobába vezette a kisdud társaságot. Az asztal már meg volt terítve, s mellette szolgálatkészen állott egy indián leányzó.

Ettek és ittak. Paul jóízűen falatozott, az italt azonban igyekezett kerülni. Most már biztos volt benne, hogy

96

sötét alakok közé keveredett. Végül nem btkta tovább, és megszólalt:

— Mi lesz a kenuval?

Hangos káromkodás volt a válasz. Egy borízú hang megkérdezte:

— Mi az, mit csináltál, hogy ilyen sürgős? Paul felállt, mint aki menni készül.

— Várjon legalább holnapig — szölt közbe Cárion. — Itt biztonságban van, meg aztán hátha tudnánk valami. . .

Megdöngették az ajtót:

— A kormány nevében!

A kormányzó embere nem lehet — villant át Paul fején —, hiszen Cárion barátja Perrot-nak, a montreali kormányzónak! Márpedig akkor. . . Hát már ide is elér Frontenac keze?

— Ki az? — suttogta Cárion fülébe.

— D'Ailleboust. Montreal főbírája. Kívülről újabb kiáltás hangzott:

— Nyissa ki! Tudom, hogy vendégei vannak!

A három férfi kapkodva kezdte összeszedni holmiját, de Cárion leintette őket:

— Várjunk, hátha elmegy...

Törjétek be az ablakokat! — hangzott kívülről, s a parancsot nyomban végrehajtották. Egy ablaktábla máris berepedt. Cárion fölkapta az asztalról a gyertyát, az ajtóhoz rohant és felrántotta. Miközben testével torlaszolta el a bejáratot, rákiáltott a főbíróra és embereire:

— Hát ez meg miféle eljárás?! Szabad így betörni egy békés házba?

Paul kíváncsian pillantott az ajtónyílásban előtűnő díszruhás férfira, aki egyik kezében kardot, a másikban

97

pedig pisztolyt tartott. D'Ailleboust a pisztoly csövével taszigálta el útból Cariont.

— Az a parancsom, hogy az itt rejtőzködő zsványo-kat letartóztassam!

A három férfi előreszegzett késsel várta a támadást. A főbíró szavai közben puskacsó jelent meg a betört ablakban. Paul hirtelen ösztöntől hajtva felkapott egy széket, és kihajította. Valaki felordított odakint.

— Adjátok meg magatokat! — kiáltotta a főbíró.

Cárion földhöz vágta a gyertyát. Az asztalon álló mécsest Paul fújta el. A főbíró elsütötte pisztolyát, s ebben a pillanatban a puskából is tüzeltek.

A robbanás majd szétvetette a helyiséget, s a szoba megtelt füsttel.

Paul és a három csempész lassan kúszott az ajtó felé, amelynek keretében még mindig ott állott kivont karddal D'Ailleboust.

Három kés rontott neki az egy szál acélpengének.

A kitörés sikerült. Rohantak lefelé a folyóhoz. Az egyik csempész karon ragadta Pault:

— Viheted a kenut! A puskád úgyis a házban maradt. A kenu ott ringatózott a vízen. Paul beleugrott.

A férfiak eltűntek, s ő végre egyedül volt a vízen. A parton lövés hangzott, eszeveszetten felordított valaki, majd minden elcsendesült.

Egész éjjel evezett; tudta, hogy sietnie kell, ha meg akarja előzni a főbíró jelentését. Csak délfelé pihent le valahol, akkor is mindössze három órára.

Az idő elromlott, hatalmas vihar zúdult a folyamra, s noha Paulnak többször is ki kellett ürítenie a megtelt kenut, útját szakadatlanul folytatta. A második nap estéjén ért Quebecbe.

Nem messze a malomtól sikerült is baj nélkül kikötnie. A kenu oldalát berúgta, s a roncsot visszalökte a sodrásba. Aztán tántorogva indult meg a jól ismert ösvé-

98

nyen a ház felé. Az eső kegyetlenül csapkodott, inkább csak sejtette hát, mint látta a ház kivilágított ablakait. Miután fölért, még jó darabig álldogált az eresz alatt. A víz patakokban csorgott róla. Benyitott.

Ismerős arcok meredtek rá, ijedten, mint akik kísértetet látnak. Amikor utoljára elment hazulról, még bajuszt viselt. Paul végigjártatta tekintetét családja tagjain. Madeleine de Peh-as úgy ült köztük, mintha mindig is ott ült volna, mintha máris a Denys-khez tartoznék.

98

17. FEJEZET

EMBER A HÓ ALATT

Frontenac, ha vonakodva is, megbocsátott. Paul hirei eléggé felkeltették érdeklődését ahhoz, hogy egy időre elfeledkezzék a hírhozóról. Noha kettőjük beszélgetése nem volt híján

indulatoknak, végleges szakításra nem került sor közöttük. Paul mégis lógó fejjel hagyta el a palotát.

Apja rögtön megérezte, hogy valami baj van.

— Frontenac azt akarja, hogy megnősüljek — vallotta be Paul hosszas köntörfalazás után. — Meg is értem, hiszen az a kötelessége, hogy mindenkit letelepítsen. De miért vegyek el valakit, akit nem szeretek? Mindenáron ezt a szegény Madeleine-t akarja a nyakamba varrni.

Simon értetlenül bámulta fiát, de nem szólt közbe. Várta, mi következik.

— Az az igazság, hogy már tulajdonképpen házas vagyok — folytatta Paul. — Indián nő a feleségem. . . Igen, keresztény, már kislánykora óta. Most várjuk az első gyermekünket.

Az apa arcán nem látszott, hogy mit gondol, szólni sem szólt semmit. Paul biztatásnak vélte apja hallgatását, s megbátorodva mondta tovább:

— Megesküdnénk bármelyik pillanatban, de hát ez nem olyan egyszerű. Ide nem hozhatom a feleségemet, vagy ha úgy tetszik, menyasszonyomat. Frontenac meg gúzsba akar kötni. Akarata ellenére nem állhatunk Quebecben pap elé. Csak te segíthetsz, apám! Úgy tudom, van még itthon kenu, és talán engedély is lesz hozzá. Be akarok lépni a tisztas kereskedők céhébe.

99

Apja felsóhajtott, aztán — mintha csak ezt az utolsó mondatot hallotta volna — így felelt:

— A kenut Fort Frontenacba kellene küldenem, de oda mi nem járunk. Az engedély egyébként kettőnk nevében van, Pierre-én és az enyémen. Hova készülsz?

— Meg kell keresnem Albánéit. Egyedül ő tehet valamit értünk. Indulhatok holnap?

Simon bólintott.

A börtön újra megnyit: nem kellett hozzá egyéb, mint egy szelet papiros.

Paul és apja egész éjjel dolgoztak, hogy összeállítsák a szállítmányt, s hajnalra nagy tömeg jól összeválogatott árukészletet raktak be a kenuba. A hosszú csónak mindennel el volt látva, ami egy ilyen úthoz kellett, még vitorlával is felszerelték.

— Rád bízom, hogy mit mondasz a többieknek — szólalt meg Paul, miután megcsókolta apját. A hangja remegett. — Legjobban

tennéd, ha az igazságot mondanád. Frontenac így is, úgy is haragudni fog.

— Az én életem kívül esik a palota falain — mosolyodott el Simon —, de majd úgy teszek, mintha még csak nem is sejténék semmit. Hát kell nekem tudnom, mit akar veled?

Paul beleugrott a kenuba, de mielőtt megragadta volna az evezőket, még egyszer kezet ráztak.

— Madeleine-nek meg mondd meg. . . Ne mondj semmit ! Nem olyan lány, nem fogja azt gondolni, hogy előle menekülök. Simon még jó darabig ott állt a parton, a távolodó kenu után tekintve.

A megrakott csónak lassan siklott lefelé a szélesedő folyón. Az itt-ott feltűnő örvények erősen próbára tet

100

ték Paul ügyességét, hiszen ekkora járművei még nem volt dolga. Az éjszaka beállta előtt kikötött, s mivel sikerült egy csendesebb öblöcskét találnia, nem rakta ki és nem húzta partra a kenu, hanem csupán egy erős fához kötötte. Tengernyi fáradságot takarított meg így, álmát azonban jócskán megrövidítette, hiszen majd minden órában kénytelen volt ellenőrizni, tart-e még a kötél. Másnap szél kerekedett, kifeszítette hát a vitorlát. Bizakodott, hogy két nagyobb pihenő közbeiktatásával el is jut St. Simonba. A harmadik estét kirakodással töltötte, órákon át gázolt ide-oda a jeges vízben.

A negyedik napon megállt a szél. Már esteledett, amikor megpillantotta a tábornötvet birtokán. Óvatosan, csendesen kötött ki, mint olyan ember, aki hosszú útról érkezik haza, s nem akarja felzavarni alvó övét. Halk léptekkel közelítette meg a roskadozó máglyát.

— Úgy jársz, mint a pénzmapatkány — szólította meg a tűz mellől Apisztabes, aki látványosan virrasztani készült. — Eriggy csak be a kunyhóba, nővérem már azt hiszi, nem lát többé.

— De te vártál, igaz? Összeölelkeztek.

— Egész télen át itt ültem volna a tűznél.

— Hol van Tankavon?

— Tadoussacba ment, hogy megtudakolja, merre kóborol Fekete Kabát.

Apisztabes száraz fát dobott a tűzre, s a lángok felcsaptak. Paul a sátorhoz lépett, s félretolta a bőrfüggönyt.

— Kvaszigata — suttozta.

100

Másnap megérkezett Tankavon, s a sátorban összeültek, hogy megbeszéljék a továbbiakat. Előbb kisebbfajta lakoma következett, amelynek alkalmából a két kuttyát is beeresztették. A levegő így aztán elég hamar megsűrűsödött. Három pipa járt körbe, miközben Paul beszámolt élményeiről a hollandok földjén, de mikor odáig ért, hogy összezördült Frontenackal, rögtön vége szakadt a vigalomnak, az arcok megnyúltak, Kvaszigata csaknem elsírta magát.

— Ne bánkódjatoki — próbálta Paul vigasztalni társait. — Semmit sem tehet ellenem. Ha pedig megházasodunk, és belátja, hogy nem lehet meg nélkülem, megint jó barátok leszünk.

— És a tiéd — szólt közbe Apisztabes —, azok nem szomorkodnak?

— Szüleim megértének. . . Apisztabes hitetlenkedve meredt rá.

— Nem hiszem. Soha nem fogják megbocsátani, hogy elloptunk tőlük.

Paul fejét rázta.

— Nem ismeritek a családomat... De hát hagyjuk ezt most.

Halljam, mi végre jártatok.

Most Tankavon vette át a szót, bár sok meséinivalója nem lehetett. Annak idején baj nélkül érkeztek meg Quebecbe, ahol Tankavon rögtön fölkereste Paul szüleit. A Denys család megpróbálta rábeszélni, várja meg házukban a barátját, és sehogyan sem értették, miért nem fogadja el a szíves invitálást.

Ennél fontosabbnak látszott, amit Albánéiról sikerült megtudnia.

Tadoussacban széltében-hosszában beszéltek, hogy megbízhatatlan kísérői közül többen már az első napokban otthagyták, s a többieket is csak fenyegetéssel tudja jobb belátásra bírni. Tény, hogy ez alkalommal mintha átok ült volna a jezsuitán: egyre-másra

101

érték a kisebb-nagyobb szerencsétlenségek, felfordult kenuk, tönkrement felszerelés, sebesültek maradtak mindenütt a nyomában. Az irokézek máris bizonytalanná tették a környék életét, a kísérők tehát nem egészen oktanul nyugtalankodtak otthon maradt hozzátartozóik miatt.

A legfrissebb adat úgy hangzott, hogy Albanel a St. Jean-tó közelében, de elég messze az eredetileg kijelölt útvonaltól végül is letáborozott. A hírt nehéz volt ellenőrizni, mivel egy olyan indiántól származott, akit társai megrögzött hazudozónak tartottak.

Tankavon azt is megtudta, hogy Crépieul atya a telet szintén valamelyik tóparti törzsnél tölti.

Paul úgy határozott, hogy előbb Crépieult keresi föl, mivel az ő hollétéről könnyebb volt további értesüléseket szerezni.

Másnap föl is kerekedtek. Átkeltek az itt már öbölnyi szélességű Szent Lőrinc-folyón, Tadoussac előtt azonban szétváltak útjaik: Tankavon a nagy csónakkal továbbhaladt lefelé. Előzőleg megállapodtak Paullal, hol töltsse el a telet — az indián Paul előhírnökeként szándékozott meglátogatni néhány part menti törzset, hogy az elkövetkező prémbeváltási szezon előkészítse számára.

Paul, Apisztabes és Kvaszigata a kis kenuban folytatták útjukat a Saguenay hullámain.

Most már naponta esett a hó, a hideg miatt sokáig nem lehetett a vízen maradni, gyors előrehaladásról tehát szó sem lehetett.

Aztán megjelent a jég, s nemsokára kénytelenek voltak végleg búcsút inteni a vízi útnak. A part menti egyenetlen talajon haladtak tova.

Így érkeztek Chicoutimi alá. Nem akartak feltűnést kelteni, így hát csak Apisztabes óvakodott be a település

102

területére, hogy kicsit széjjelnezzen. Míg távol volt, Kvaszigata sátornak való fakérget gyűjtögetett, Paul meg nekilátott, hogy összeeszkábáljon egy tobogánt. A tűz közelében dolgozgatott, de még így is gyakran kellett megmelengetnie ujjait.

A hideg érezhetően, óráról órára erősödött. Az ég ragyogóan tiszta volt, a csillagok gyémántként sziporkáztak fejük fölött.

A kis jármű hamarosan elkészült, s örömmel pakolták rá holmijukat.

Apisztabes csak másnap hajnalban tért vissza.

Chicoutimiban, mint újságolta, csupán két kereskedőt és néhány lézengő indiánt talált. Az irokézek mozgolódásáról szóló hírek már hozzájuk is eljutottak. Albánéiról csupán annyit sikerült megtudnia, hogy valóban letért a kijelölt útvonalról. Crépieulról sem hallott biztatót.

A hó szakadatlanul hullott, s noha hótalpaikon elég gyorsan haladtak előre, a kutyaéknak alig vették valami hasznát. Ahelyett, hogy a szánt húzták volna, hol az egyiket, hol a másikat kellett kimenteni a vastag hóréteg alól.

Szerencsére elég vad akadt útjukba, éhezniük tehát nem kellett, a pihenés idejét pedig az szabta meg, tud-e már továbbmenni Kvaszigata.

A hatalmas tó mesebeli tükörként fénylett. Befagyott síkján a szél időnként felkapta a havat, felhőként görgette maga előtt, hogy aztán megint elteregesse valahol.

Paul alig ismert rá a környékre; az egész vidék valami olyan kietlenséget árasztott, hogy inkább borzasztotta, mint lelkesítette. A nyomok azt mutatták, hogy máris közel vannak a helyhez, ahol Crépieul tábort ütött. Ekkor egészen hirtelen hóvihar tört rájuk, s elveszítették a nyomokat. A

103

hóvihar elülte után tanácstalanul nézelődtek, mígnem ég felé szálló füstöt pillantottak meg a távolban. Toronyiránt követték a füst útmutatását, de így is két napba telt, míg a táborba értek. Crépieul nem volt a táborban. Nem sokkal előbb indult el néhány kísérővel, hogy megkeresse a szerencsétlenül járt Albánéit.

A táborbeli indiánok főnöke elmondotta, hogy körülbelül egy hónappal ezelőtt kaptak hírt egy beteg Fekete Kabátról, aki mindenkitől elhagyatva gyötrődik az egyik ismerős törzs vadászterületén. Mivel nyilvánvaló volt, hogy csak Albánéiról lehet szó, Crépieul azonnal útnak is indult egy mentő expedícióval, de csaknem órák múlva utolérte őt a hóvakság — úgy kellett a táborba visszahozni.

A hóvihar után vaksága ellenére újra útnak indult.

Paul biztosra vette, hogy nyomait követve könnyedén beérik majd, hiszen a vak ember nem diktálhatott valami nagy tempót. Remélve, hogy Albanel előbb-utóbb csak előkerül, Kvaszigatát az öreg törzsfőnök gondjaira bízta. Nem kevés terhet jelentett a törzs számára — vadászai csatlakoztak Crépieul vállalkozásához —, az öreg főnök azonban az első szóra családjába fogadta Paul visszatéréséig az idegen nőszemélyt.

A kétfős második expedíció végre elindulhatott. Kevés terhet vittek, s a főnök tanácsára mindketten fakéreg-ből készült álarcot viseltek.

A második nap estéjén már alig néhány órai járásra lehettek Crépieultól.

Újabb hóvihar vágott elébük. A nyomot ennek ellenére elég jól követhették, de miután egy ismeretlen tóhoz értek, elvesztették szem elől. Megpróbáltak nagy köröket leírni, hogy rábukkanjanak, de ez a módszer sem járt sikerrel.

Az éjszaka a legnagyobb bizonytalanság közepette szállt rájuk. A szél kegyetlenül csavargatta a fákat, s a tavon a hó egyetlen hatalmas fallá tornyosult.

Apisztabes és Paul egymásba kapaszkodva rostokolt a viharban. Eltévedtek.

Hirtelen hangokat hallottak. A hangok valahonnan a közelből jöttek.

Csaknem belebotlottak Crépieulbe és embereibe. A szerencsétlenek teljesen kimerülve húzták meg magukat egy szélvájta gödörben. Paul és Apisztabes rögtön száraz fa után nézett; tüzet raktak, s a kis társaság lassan kezdett magához térni. Crépieul szólalt meg elsőnek:

— Még egy miatyánk, és már csak a mennyben találkoztunk volna. . .

Még mondott volna valamit, de hirtelen elaludt. Miután megnyugodva tudomásul vették, hogy megmenekültek a fagyhaláltól, az indiánok is elnyújtóztak, és álomba szenderültek. Paul és Apisztabes egész éjszaka virrasztott, és a tüzet táplálta. Másnap ráakadtak Albanel táborhelyére.

A parázs még gyengén izzott a hamu alatt, de Paul tudta, hogy az utolsó pillanatban érkeztek. Albanel nehezen szedte a levegőt, fél arca hófehér volt, ruhája csontkeményre fagyott, a szőrmés takarót úgy kellett levagdalni róla.

Hiába élesztgették, nem tért magához.

Egyik lábán kötést viselt, s mikor Crépieul lebontotta a mocskos göngyöleget, valamennyien borzadva tekintettek a csúnya sebre. Paul és Crépieul egyik társa, egy donné, levetkőzött, s az ugyancsak levetkőztetett Albánéit maguk közé véve lefeküdtek. Így melengették saját testükkel átfagyott

104

társukat, miközben Crépieul annyi ruhát rakott rájuk, amennyit csak elbhtak.

Csaknem egy órába került, míg Albanel valami életjelt mutatott, s újabb órának kellett eltelnie, mielőtt kinyitotta volna a szemét. Az indiánok eközben megtették a szükséges előkészületeket a forró légfürdőhöz.

Albanel egyet-kettőt pislogott, majd rémülten meredt az ide-oda mozgó, pipázó alakokra és a tűz köré rakott, lassan pirosodó kövekre.

ALBANEL TITKA

Az eddig mozdulatlanul heverő férfi most megelevenedett.

Erőlködve emelte fel a fejét, és kétségbeesve suttogetta :

— Ne, ne! Ne bántsatok! Drága gyermekeim! — Először montanya szavak tolultak az ajkára, majd hirtelen franciára váltott: — Nincs semmi bajom! Hagyjatok! — Aztán ismét montanya nyelven: — Kaszkididah fia, én édes gyermekem, legalább te ne engedd!

Paul és Crépieul szorongó szívvel hallgatták a félhalott küzdelmét láthatatlan ellenfeleivel. A pap leguggolt Albanel elé.

— Én vagyok itt, Crépieul! — mondta.

Albanel szemét előntötték a könnyek, feje visszazuhanat fekhelyére. Kis idő múlva felkiáltott:

— Ki az? Ki van itt? Crépieul az arcához hajolt.

— Én vagyok itt, Crépieul! Nem ismeresz meg?

105

Albanel felnyögött:

— Hát igaz? Drága testvérem! Idejében érkeztél, hála istennek!

Ne engedd, hogy ezek. . .

— Ne félj, barátaid vannak itt, nincs semmi baj. Albanel Paul felé fordította a tekintetét, és suttogetta kérdezte:

— Ez kicsoda?

— Jacques, egy ismerős kereskedő, aki segítségünkre sietett, ő mentett ki bennünket a hó alól. Megígérte, hogy veled marad. . . Nekem vissza kell mennem.

Aggodalmas percek teltek el, miközben lélegzet-visz-szafojtva lestek, visszatér-e az életerő a félig megfagyott testbe. Paul nem árulhatta el, hogy ismeri Albánéit, s alig tudta leplezni fel-feltörő izgalmát.

Micsoda poklokon kellett keresztülmennie ennek az embernek!

Ha fiatalabb volna, talán már nem is élne. . . És mitől rémüldözik annyira? Hol vannak a többiek? És egyáltalán, hogyan és miért került ide?

Az izzasztókemence készen állt, s ajtaján lassan becsúsztták Albánéit. Csupán ketten fértek be; csaknem vita keletkezett, ki bújjon be a beteg mellé. Végül is Crépieul foglalta el az üres helyet — valamennyiük közül ő szorult rá legjobban a kúrára.

Crépieul indiánjai ezalatt megpróbálkoztak vele, hogy a sötétség ellenére felhajtsanak valami vacsorárávalót. Paul egyedül maradt Crépieul donnéjával.

A donné idősebb ember volt, aki valamikor nyomolvasóként működött. Feleségét és gyermekeit a himlő vitte el, és közvetlenül a tragédia után, bánatában állt a rend szolgálatába. Crépieullel, aki közismert volt emberséges viselkedéséről és szelíd modoráról, jól megértették egymást. Az idős férfi rengeteget tanult közvetlen főnökétől, akit nem ok nélkül tartottak a gyarmat legkülönb orvosának.

10 Vazcek **145**

Tiszta ruhát akartak adni Albánéira, ezért hát alaposan átkutatták bugyrait. Mialatt ezzel a munkával foglalatostkodtak, a vékony kéregfalon át behallatszott hozzájuk Crépieul és a lassan magához térő Albanel csendes társalgása.

— Megsebesültem — nyöszörgött Albanel. — A lábamon. . . De azt hiszem, már javul.

— Majd bekötjük. Miért hagytak el a többiek?

— Nem vagyok én ám egyedült Itt van például velem Francois, meg itt van Kaszkididah fia is. Vadászni mentek, tudod?

— De hát jóval többen voltak toki

— Csak néhányan mentek el, csak egy-kettő. . . De visszajönnek, egész biztos, hogy visszajönnek. Vadásznak!

— Hogy érzed magad?

— Nagyszerűen. Bizony, már rég ültem izzasztóban. ~ Mitől féltél annyira ?

Egy darabig csend volt, majd érezhetően vonakodva válaszolt Albanel:

— Azt mondták, varázslót hoznak. . . Nem éltem volna túl ezt a szégyent!

— Idejében érkezünk tehát — összegezte valameny-nyiük érzéseit Crépieul.

Nemsokára kiszólt, hogy segítsenek kivinni Albánéit, aki a melegtől álomba szenderült.

— Az atya csak maradjon bent — kiáltott vissza a donné —, csak tessék Albanel atyát az ajtóhoz tolni!

Crépieul egy darabig szabódott, de aztán maradt, s mivel Paul arra hivatkozott, hogy nemrég csinált végig egy kúrát (ez persze nem volt igaz), a donné bújta be melléje.

Paul Albánéit ágyba fektette, és gondosan betakargatta.

106

Mélyen aludt, aíz ítélet harsonái sem ébresztették volna föl. Paul egy ideig figyelte kapkodó lélegzését, majd elővette Albanel

orvosszeres zacskóját, és kinyitotta. A zacskót kutatás közben lelte meg, s elhatározta, hogy átvizsgálja.

Képtelen volt ellenállni a csábításnak. Vagy negyedóráig böngészte a zsíros, összegyűrődött papírokat. Szédelegve tápáskodott fel, s nekilátott, hogy felélessze a tüzet. Megkérdezte a fülkében ülőket, kívánnak-e valamit, majd újra belemélyedt az olvasásba.

Újabb negyedóra múltán a papírok ismét helyükön voltak, s Paul kÜépett a sátor elé, hogy lehűtse izzadó homlokát.

Nehezen nyugodott meg, az orvosszeres zacskóban felfedezett okmányok alaposan feldúlták.

Legjobban talán Albanel útlevele lepte meg, amelyet számára eddig ismeretlen személyiséghez — a Hudson-öböl kormányzójához — címeztek. Nem, nem volt tévedés, Albanel hivatalos kapcsolatba készült lépni az angolokkal...

A „hadművelet” céljáról az útlevélhez a mellékelt levelek nyújtottak több-kevesebb felvilágosítást. Az egyik levélben Frontenac tett ajánlatot a két megszökött franciának, Radissonnak és De Groseilliers-nak. Készséggel megbocsát nekik, ha visszatérnek — írta —, sőt a korábban megtagadott előjogokat is élvezhetik, tetszésük szerint kereskedhetnek és utazgathatnak.

Ugyancsak a két árulónak küldött levelet Dablon is, a jezsuita rend tartományfőnöke. Biztatta őket, hogy csak fogadják el Frontenac ajánlatát, és térjenek vissza Albanellal Quebecbe.

Dablon tudtukra adta, hogy Franciaország birtokba vette az öböl partjait, s hogy az angol király titokban megígérte XIV. Lajosnak, korlátozni fogja az angol Hudson-öböl Társaság tevékenységét ezen a terüle-

10* 147

ten. A tartományfőnök azzal zárta levelét, hogy a visz-szatérésnek már csak azért is most van itt az ideje, mivel a rend befolyása az utóbbi időben erősen csökkent. A két menekült hazatérése ezen a helyzeten jelentősen változtathatna.

No lám — morfondírozott Paul —, Albanel politikus lett!

Politikus? Politikai ügynök!

Hirtelen egész sor esemény ötlött az emlékezetébe, s most végre magyarázatot lelt rájuk.

Emberei azért hagyták el a hittérítő-ügynököt, mert sehogy sem fért a fejükbe, miért akar a tél derekán, számukra felfoghatatlan áldozatok árán az öbölbe érni! Pedig a válasz egyszerű volt: ha fel akart jutni az angol hajókra, olvadás előtt kellett odaérnie. . .

Kísérői nem értették csökönyösségét, s miután sehogy sem tudták rábeszélteni, hogy tábort üssön, egyszerűen faképnél hagyták. A papírok arra is fényt vetettek, miféle szerepet szántak a két szökevénynek a színháték rendezői. Frontenacnak azért volt szüksége rájuk, mert már nem bízott a jezsuitákban, Dablon pedig, éppen ellenkezőleg, azért kívánta őket vissza, hogy segítségükkel vívjon meg a rend ellenségeivel.

Lám, micsoda talányok megfejtésére nyújthat alkalmat egy kis kíváncsiszkodás! Paul most már nem bánta, hogy kifürkészte Albanel titkát.

Albánéit néhány napig súlyos láz gyötörte. Önkívületi állapotát Crépieul arra használta fel, hogy alaposan kitisztítsa lábsebét. Pault a kezelés láttán hányinger környékezte, de mert a rettenetes nyögést és ordítást sem viselte el jobban, nagy sétákat tett, mialatt Crépieul és a donné szakszerű kezelésnek vetették alá rendtársukat.

108

Albanel nem engedett Crépieul felszólításának, hogy csatlakozzék hozzá. Csak rázta a fejét, s időnként egy-egy átlátszó érvvel hozakodott elő:

— Ha elmennék innen, nem találnának meg tavasz-szal az embereim.

Majd meg:

— Ha elmennék, azt hinnék, hogy be akarom őket árulni.

Crépieul végül is kíséretével egyetemben fölkerekedett, csupán Apisztabas és Paul maradt Albanel mellett. Egy darabon azonban ők is elkísérték Crépieult, s visz-szafelé végre megbeszélhették saját gondjaikat.

— Hozzuk ide Kvaszigatát? — kérdezte Paul.

— Hátha nem bírná az utat? — kérdezte vissza Apisztabas.

109

Paul kutyaszánra akarta ültetni feleségét, Apisztabas azonban kétségeskedett, elhúznák-e az állatok a szánt üyen nagy hóban. Bárhogy latolgatták a dolgot, nem találtak megnyugtató megoldást.

Beléptek a sátorba.

Paul egyetlen mozdulattal szabaddá tette arcát.

— Tudtam, hogy te vagy az, Paul — mondta Albanel csendesen.

— Meg sincs lepvé, atyám? — tréfálkozott Paul. Vigyorgott, mint egy kölyök.

Kezet ráztak.

Paul már korábban elhatározta, hogy nem fogja kerülgetni a forró kását.

— Szeretném tudni, mi az igazság, atyám.

— Az igazság, fiam? — kapta fel meglepve a fejét Albanel.

— Szeretném tudni, miért nem fogadta el Crépieul javaslatát.

Nála biztonságban lett volna.

— De hát megmondtam, Paul — kezdte szelíden Albanel, de a következő pillanatban hirtelen parancsolóvá vált a hangja: — Ne vitatkozz velem! — Kis szünet után enyhültebben folytatta: — Inkább magadról beszélj !

— Hosszú történet volna, meg aztán nem is beteg embernek való. Kereskedő lettem.

— Nagy kár, Paul, nagy kár! Tudtam, hogy előbb-utóbb ide jutsz. De hát neked való az ilyesmi? Miért nem jössz velem?

Paul felsóhajtott.

— Tulajdonképpen ide sem jöhöttem volna. . . Ha Frontenac megtudná, lenne nemulass! Nem, nem mehetek, sajnós. Megkínálhatom atyám, egy pipa dohánynyal?

109

Albanel szeme fölragyogott, de alig gyűjtött rá, szeme megtelt könnyel, s kezéből kihullott a pipa.

— Huh, ez erős volt!

— Egy kis konyak bizonyára jót tenne — készséges-kedett Paul, s már oda is nyújtotta az üveget Albánéinak, aki füstölgő pipáját Apisztabesnak adta tovább.

Csupán közömbös dolgokról beszélgettek; egyikük sem próbálta meg firtatni a másik céljait. Paul belátta, hogy Albánéit nem mozdíthatja ki odújából, így aztán nem is említette neki Kvaszigatát. A házasság szóba sem került.

Néhány nap múlva, Paul legnagyobb meglepetésére, megérkezett Francois, mégpedig egy indiánnal együtt. Egy medve csonttá fagyott maradványait vonszolták maguk után egy tobogánon: két teljes hétig vadásztak rá.

Végül is Paul útnak indult vissza Kvaszigatához, Apisztabes azonban még ott maradt, hogy megtanítsa Francois-t Albanel lábának kezelésére.

A búcsúzás pillanatai mindkettőjüket megviselték, de Albanel még csak nem is tartóztatta barátját.

Paul csupán egyetlen éjszakát töltött a szabadban, s Crépieul nyomán haladva már másnap hazaért.

Jókor, mert Kvaszigata vajúdott már...

Másnap hajnalban egészséges fia született. Crépieul azonnal megkeresztelte. Az újszülött a Simon nevet kapta.

Két hét múlva megérkezett Apisztabes, mégpedig elég nyugtalanító hírekkel. Vadászat közben irokézek elhagyott tanyájára lept, mire elhatározták Francois-val, hogy Albánéit biztos helyre rejtik.

110

Crépieul csak hosszabb vita után törődött bele, hogy sorsára hagyja rendtársát. De nem volt mit tenni, neki kellett látniuk a tábor megerősítésének.

Paul szemében a házasság nem volt feltétel többé, legalábbis nem tűnt olyan fontosnak, mint korábban. Crépieult, aki őt Jacques néven ismerte, nem avathatta be titkába.

De hát mit számított mindez? Egyetlen vállrándítással napirendre tért az egész dolog fölött. Jó, hát nem lesz esküvő, de nem lesz pletyka, szégyen sem. . . Fő, hogy megvan a fia, fő, hogy asszonya van, akít szeret, és aki szereti, fő, hogy megéljenek. . .

Igen, ez a gond: hol és hogyan éljenek tovább?

Összepakolóztak, majd búcsút vettek Crépieultól és társaitól. Amikor elindultak a Szent Lőrinc-folyó felé, a tábor már méhkasként zsongott. Egyre-másra épültek a barikádok, mindenki az elkövetkező harcokra készülődött. Paul és Apisztabas szótlánul haladt egymás mellett a néma téli erdőben. Kvaszigatát és csecsemőjét a tobogá-non húzták maguk után.

19. FEJEZET

A KERESKEDŐ

Tankavon nem messze Tadoussactól, egy kalibában várta őket. A rozoga épületet utazó kereskedők használták átmeneti szállásként. Az indián kicsit kijavítgatta, mellette egész sor csapdát állított föl, ezenkívül szorgalmasan kijárt vadászni is, és jó néhányat elejtett a partra vetődő fókák közül. Hússal egy hónapra el volt látva.

152

Arcán nem látszott meglepetés, mialatt Paul beszámolóját hallgatta. A történetek végül is őt igazolták: Tankavon nem hitt benne, hogy a házasság dolga valaha is rendeződhetik. Paul csak azt furcsállotta, hogy mindez most már őt is eléggé hidegen hagyja.

Miért vágott akkor neki ennek a veszedelmes és lényegében céltalan vándorútnak? Most már bevallhatta magának: — bármilyen ürügy jó volt, hogy kiszabaduljon a lelkére nehezedő városi kötöttségek alól.

Társalgással és munkával váltakozva, gyorsan teltek a hetek. Miután lefektetten a gyereket, esténként Kvaszigata is odaült a tűz mellé, és csatlakozott a három férfi anek-dotázásához. Szellemes mesélőnek bizonyult, olyannyira, hogy példáján felbuzdulva Paul is rákapott a mesemondás ízére. Noha történetei erősen különböztek a többiek által oly nagy belefeledkezéssel előadott indián mondáktól, históriáin mindnyájan jókat derültek.

A kunyhóban sokkal kényelmesebben éltek, mintha sátorban laktak volna. A primitív kandalló csaknem teljesen kivezette a füstöt, s a falak elég jól állták a szél megújuló rohamait.

Az élet egyhangú volt, de azért minden nap hozott valami újságot, mindig akadt új tanulnivaló.

Paul ezen a télen ismerkedett meg közelebről Észak vándoraival, a papinaki indiánokkal. Különös emberek voltak ezek, afféle nyugtalan, kósza népség, kenu helyett könnyű bőrkajakokban közlekedtek, arcuk kerek volt és húsos, és természetük nem nélkülözte a vidámságot és kíváncsiságot. Amikor első ízben vetődtek szállásuk környékére, Paul azonnal betessékelte őket

kedélyes „csónakházukba" (a ház a vízben épült). Hamar összebarátkozott velük, s amikor elmentek, első üzletfeleinek intett búcsút: csont csecsebecsékért, melyeket Kva

112

szigata gyerekesen ujjongva vett birtokba, üveggyön- ' gyöket adott cserébe.

Ettől kezdve mind gyakrabban állítottak be ideiglenes otthonukba csereberélni akaró indiánok, s Paulnak lassan gyarapodni kezdett a prémraktára.

Hamar rájött, hogy bizony elég rossz kereskedő, még Tankavon is észrevette ezt. El is vonult vagy három hétre, hogy megtudakolja, mik a szokásos árak egyebütt.

Kiderült, hogy a konkurrenciának sem megy jobban az idén. Az indiánoknak kevés eladni való prémjük volt, viszont feltétlenül szert akartak tenni egy csomó ipari termékre, különösen vasárura. Egy lábasnak vagy késnek, egy kevés dohánynak vagy babnak nagy szükségét látta mindenki, különösen aki már hosszabb ideje hozzájuk szokott. Az indiánok most már évtizedek óta csereberéltek, s egyre kevesebben főztek közülük úgy, hogy tüzes köveket hajigálnak a vízzel teli kéregedényekbe. A vaslábas alkalmasabb főzőalkalmatosságnak bizonyult, s joggal szorította ki a hagyományos módokat.

Paul figyelmét nem kerülte el, hogy a civilizáció áldásaiért az indiánok nemcsak prémmel fizettek. Egyre kevesebben gyakorolták közülük az évszázados mesterségeket, a szerszám- és íjkészítés művészetét. Ami megint csak nem volt csodálatos, hiszen minek is vett volna íjat a kezébe, aki egyszer már megismerte a puskát?

A jövő sem sok jót ígért. Paul megsejtette, hogy az indiánok előbb-utóbb arra kényszerülnek, hogy eddigi életmódjukkal felhagyjanak. Igen, de ha valamenn^{3'}iből paraszt meg szolga lesz, ki vadászik majd a prémes állatokra? A vad rohamosan fogyott — az őserdő lakói már nemcsak éhségük csillapítása végett öldösték őket. S ha a dolgok továbbra is így haladnak, az indiánok függetlenségüket veszítik el, az erdők gazdagságukat.

112

I

Paul becsületes kereskedő akart maradni. Nem látta szívesen, hogy a megszorult indiánok elkótyavetyéljék zsákmányukat, és prémruházatuk utolsó darabjától is megszabadulva, szó szerint pőrére vetközzenek előtte. Képtelen volt kihasználni üzletfeleit, mint ahogy arra sem volt hajlandó, hogy eszüket vegye: nem kínált vevőinek konyakot. Így aztán inkább csak azok jöttek hozzá, akiknek gyengébb prémkészleteik voltak, amiből úgysem futotta volna italtra a „konkurrenciánál”.

Nyár közepén úgy látszott, már semmi keresnivalója sincs ezen a vidéken, s tovább kell vonulnia a folyó deltája felé. De aztán egy napon eszébe jutottak indián rokonai.

— Nem azt mondta öreg Vagos, hogy a Három Folyó vidékén töltik a teitek a nyarat? — kérdezte Apiszta-bestól.

— De igen! — lepődött meg az indián.

— Látogassuk meg — bökte ki Paul. — Hadd lássa Pagvaniva az unokáját!

Kvaszigata nagy szemeket meresztett, de nem nyilvánított véleményt. Tankavon vállat vont, Apisztabes meg eleve elfogadta Paul javaslatát.

Hát semmi családi érzés sincs bennük? — bosszankodott Paul.

Végül mégis úgy határozott, hogy fölkerelkednek.

Még sötét volt, amikor áthaladtak Quebecen. Itt-ott magányos fények pislogtak, egy-egy tér sötéten ásitott.

— Nem, nem vágyom vissza — nyugtatta meg útitársait. — Csak kíváncsi vagyok.

A törzset a Három Folyó vidékén hamarosan meg is találták. Paul és fia tiszteletére rokonai nagy lakomát csaptak, s az ifjú atya végre megmutathatta, hogy táncolni is tud (nemhiába taníttatta a télen Tankavon).

Kitűnően érezte magát, s talán örökre ott maradt vol-

113

na köztük, ha egy nap fel nem szólítják, látogassa meg szüleit. A törzs nyugatra készült, s addig nem akartak mozdulni, míg Paul le nem tudta a québeci vizitet.

Tankavonnal indult Quebecbe. A kenu dugig meg volt rakva bőrökkel, s Paul boldog volt, hogy nem érkezik majd üres kézzel. Napfényes délutánon kötöttek ki a Denys-ház alatt. A fűszálak smaragdként ragyogtak a lemenő nap fényében. A két hatalmas juharfa, amely őrszemként állott a ház két sarkán, időközben annyira megnőtt, hogy koronájuk szinte az egész tetőt befedte. A fák alatt emberek tettek-vettek: Denys-ék éppen vacsorázni készültek.

A váratlan vendégek megindultak fölfelé.

Pault hideg zuhanyként érintette, hogy tátott szájjal, de közömbös tekintettel meredtek rá. Elfelejtette, hogy tényleg úgy fest, mint egy igazi indián — még a színes mázalmányokat sem mosta le az arcáról.

— De hisz ez Paul! — kiáltott fel valaki az egybegyűltek közül. Megint csak Madeleine volt az, aki mindannyiuknál előbb fölismerte.

— Hát persze hogy haragudott Frontenac — mesélte az este folyamán az apja. — De aztán híre jött, hogy valami verekedés volt Carionnál. . . Te persze arról nem tudsz!

Paul csak mosolygott. Lám, hogy tud színészkedni az öreg!

— Ettől kezdve megállása sem volt többé a grófnak — folytatta zavartalanul az apa. — Nagy buzgalmában többször is elhamarkodva intézkedett, például összeve

114

szett Perrot-val, aki, ugye, mégiscsak valaki Montrealban. . . A huzavonába ki-ki saját felfogása szerint szólt bele, és bizony Frontenac rengeteget veszített korábbi népszerűségéből. Most az a helyzet, hogy nagyon rá van szorulva mindenkire, aki hívének vallja magát, még a semlegesekre is. Na de nem akarlak untatni a részletekkel... Mikor Charles meg jómagam egy alkalmas pillanatban szót emeltünk az érdekedben, a legnagyobb jóindulattal nyilatkozott, sőt kijelentette, hogy bármikor szívesen lát.

— Hogy engem? Meg hogy szívesen lát? Igazán? — Paul nem is titkolta örömét.

— Miért ne? — tárta szét karját Simon. — Nem vagy te gazember, hogy kerülnie kelljen! Meggyőződésem, hogy most már nem bánja, ha nekem dolgozol, legfőljebb azt fogja kérni, hogy mikor szerét ejtheted, számolj be neki a szállongó hírekről.

Mialatt apja beszélt, Paul egyre Madeleine-t nézte, és folyton azon töprengett, miként vonhatná be a társalgásba. Gyorsan elmondta, mit hozott, aztán apja elégedett mosolyát látva, feltette a kérdést:

— Mi hír van Albánéiról?

— Crépieul atya a hó alá temetve lelte meg, félig megfagyva.

Tavasszal aztán egybegyűjtötte embereit, és folytatta útját az öböl felé. — Ez volt minden, amit öreg Simon Albánéiról megtudott.

Reggel apjával együtt állított be a kormányzósági palotába. Paul az erdőjárók szokásos öltözékét viselte. Frontenac gyakran felejtette rajta a tekintetét. Pillantása elismerést és irigységet tükrözött.

— Nem bánom, tegye, amit jónak lát — mondta Paulnak —, de talán megtiszteltetésnek veszi, ha kijelentem, hogy bármikor szívesen látom itt.

Paul meghajolt.

115

— Köszönöm, excellenciás uram. Élni fogok az engedéllyel 1

— Mi az, már nem akar a titkárom lenni? — csapott le a kormányzó.

Paul egy darabig hallgatott, aztán mosolyogva felelte:

— Hát olyan erdei titkárféle. . . az talán lehetnék még! Frontenac szokása szerint most is ott állt, karját hátratéve, az ablak előtt, s fel-le hintázott talpán. Csaknem bánatos volt a hangja, amikor ismét megszólalt:

— Nagyon is megértem magát. . . Észrevette már, hogy folyton az ablak előtt állok? Odahaza ez soha eszembe se jutott volna. Itt mindenki napestig az ablaknál áll, és kifelé bámul... Hova készül most?

— A Három Folyó vidékére, s aztán tovább nyugatra.

Természetesen ha valami megbízást kapok, készséggel. . .

— Nincs semmiféle megbízásom — csattant föl Frontenac —, azt csinál, amit akari De ha közelébe kerül egy misszióknak, azért csak jól nézzen körül ott, mit csinálnak az atyák. — Bosszúsan legyintett. — Ne értsen félre, nem arról akarok tudni, megtartják-e a börtöt a papjaink. Nem! Csupán az érdekel, hogy Üj-Franciaország-gért mit tesznek! — Harsogott. — Ennek az országnak óriásokra van szüksége. Óriásokra! És akkor engem itt csupa törpe vesz körül! Hát nem neveltséges? Nem észvesztő? — Kicsit nyugodtabban folytatta:

— Amit meg akarok tudni, az, hogy miként bánnak jezsuitáink a vadakkal. Nekem ne mondja senki, hogy misszionáriusaink miféle

emberek. Én aztán tudom! Legszívesebben elkergetném őket. . .
De nem tehetem, érte? Kiket állítsak a helyükre? Kalandorokat?..
. Előttünk áll a Mississippi vidéke, és ott van előttünk az

116

egész ismeretlen Nyugati Az indiánok nélkül semmit sem ér az egész. Tudnom kell, milyen politikát folytassak velük szemben. És én ezt öntől akarom megtudni. Paul fejét hajtott.

Frontenac ezzel a félreérthetetlen mondattal búcsúzott látogatóitól:

— Remélem, nem tartoznak azok közé, akik szemtől szembe alázatosan megkialapolnak, miután azonban átkerültek a túlsó partra, a markukba nevetnek. . .

Hazafelé Pault remekül elszórakoztatta, hogy senki sem ismerte meg. Az emberek tisztelettel köszöntötték a kereskedő-molnárt, de ügyet sem vetettek a mellette haladó erdei csavargóra.

— Nem bánod, hogy ezt a pályát választottam, apám?

— Bevaüöm, először nagyon sajnáltam — mondta Simon, de hangjában nem érzett semmiféle indulat. — Aztán eszembe jutott, talán már a közeljövőben épp ilyen emberekre lesz szükségünk. Híjával vagyunk okos tisztviselőknek, de becsületes kalmárokból sem bővelkedünk. Nem lep meg, hogy csupa jót hallok felőled. Például hogy konyak nélkül is tudsz kereskedni.

— Hát ezt meg kitől tudod?

— Egy tadoussaci indiántól.

— Hát már sehol sem élhet magának az ember ebben az országban?

Apja nevetett.

— Nehéz elbújni. Egyébként az indián azt is mondta, hogy ez a bizonyos furcsa kalmár két indiánnal él meg egy lánnyal, és hogy egy kisgyerek is van velük.

— Fiam van — vallotta be Paul, majd zavartan tette hozzá: — Ne haragudj, hogy nem szóltam előbb.

— Albánéit nem találtad meg, ugye?

Paul elmesélte találkozását a jezsuitával. A leveleket persze nem említette.

116

— Mi van Madeleine-nal ? Remélem, a pletyka megszűnt azóta.

— Miután mindenkinek kijelentette, hogy nem érzi magát faképnél hagyva. . . Egyébként engem megkérdezett, igaz-e, hogy egy indián nővel élsz. Azt mondtam, nem tudom.

Ahogy közeledtek a házhoz, már messziről megpillantotta anyját, aki Madeleine és egy idegen lány társaságában várta őket. Az idegen lányon elegáns ruha volt, kezében napernyőt tartott. Paul anyja úgy mutatta be, mint öccse, Michel menyasszonyát. Simon megjegyezte, hogy a lány igazi vízisellő. Kitűnően evez és úszik.

— Hát ennek örülök — bólintott Paul. — Kevés lány ért Quebecben ehhez a mesterséghez.

A leányka fejét rázta.

— Madeleine jobban ért hozzá nálam is! Még kova és acél nélkül is rak tüzet!

Madeleine türelmetlen mozdulatot tett.

Fölösleges így szerénykednie — gondolta Paul. Már a nyelve hegyén volt egy megjegyzés, de aztán mégis okosabbnak vélte, ha nem mondja ki.

Másnap reggel Michel is segített megrakni a kenut új áruval, aztán Paul és Tankavon vízre szállt.

Simon odakiáltotta Paulnak, hogy az éjszaka megvizsgálta szerzeményeit, és nagyon meg van elégedve a bőrök minőségével. Paul nem értette, mivel érdemelte ki a váratlan dicséretet, de nem volt idő magyarázkodásra, a kenu elindult.

Frontenac állta a szavát: az új engedélyokirat se időben, se térben nem szabott határt Paul Denys tevékenysége elé.

117

Két év telt el így, mialatt Paul többször meglátogatta Quebecet, de mindig csak annyi ideig maradt, hogy megírhasssa bizalmas jelentését a kormányzónak.

Látogatásai alkalmával soha nem feledte el, hogy Albanel felől érdeklődjék. A hírek ellentmondók voltak. Egyesek szerint elfogták az irokézek, mások szerint viszont sikerült eljutnia a Hudson-öbölbe, hogy ott aztán az angolok kezébe jusson.

Az expedíció indulásának harmadik évfordulóján Dablon tartományfőnök eltűntté nyilvánította Albánéit. Minden jel arra vallott, hogy vagy meghalt, vagy fogságba esett.

20. FEJEZET

A HALOTT FELTÁMAD

1676 nyarán Paul törzse elindult szokásos vándorútjára, ezúttal a Winnebago-tó vidékére, ahol már többször jártak.

Paul néhány családdal együtt búcsút mondott a derékhadnak: Québec felé tartva áthaladtak a Nagy-tavakon, s közeledtek az irokézek földjéhez.

Gyanú és félelem kísérte lépteiket, egyelőre azonban nem érte őket támadás.

Egy napon vadászó irokézekkel találkoztak, de mivel ezek legnagyobb meglepetésükre nem mutattak ellenséges szándékot, leültek velük pipázni.

Az irokézek készséggel válaszolgattak Paul óvatos kérdéseire, s amit elmondtak, több volt, mint figyelemre méltó.

Az angolok elhatározták, hogy minden idegent kikergetnek gyarmataikról: oly sok vérrel és szenvedéssel

11 Vaczek **161**

járt a holland—brit háború, annyi település vált hamuvá, hogy meg lehetett érteni bizalmatlanságukat a hol ide, hol oda csatlakozó népcsoportokkal szemben. A britek egyedül az irokézeket túrték meg kolóniáik közelében, sőt segítségükkel próbálták meg kiüldözni a többi népet, elsősorban az abenakikat.

*^

Paul sejtette, hogy célszerű volna többet is megtudni a dologról, ezért elhatározta, hogy még egyszer belopakodik angol területre. Úgy gondolta, hogy csupán Tankavont és Apisztabest viszi magával, a többieket pedig Kvaszigatával együtt Quebecbe, pontosabban Orléans-szigetre küldi: ott biztonságban megvárhatják.

így is történt.

Miután Kvaszigata és törzsbelije elindultak Quebecbe, a három férfi nekilátott, hogy álruhába öltözzék. Abenakivá mázolták magukat. Jó csomó prém volt náluk, s mint vándorcsempész indiánok lépték át az angol kolóniák határát.

A provokáció kitűnően sikerült. A három abenakit három hétig üzték-kergették ide-oda: hol az angolok, hol a hohandok, hol meg az irokézek.

Szerencsére épségben hagyták maguk mögött az ellenséges vidéket. A helyzet komolynak látszott, komolyabbnak, mint Paul először gondolta.

Baj nélkül jutottak Orléans-szigetre, s miután néhány napig pihentek, Paul összecsomagolta a felgyülemlett bőröket, s két társával együtt átkelt a Szent Lőrinc-folyón.

Tankavon és Apisztabes segítségével berakta az árut a Denys család kikötőbeli raktárába, majd útjára bocsátva a két indiánt — húron barátaitak akarták meglátogatni —, megindult az alsóvároson át hazafelé.

A kikötőben most készülődött induláshoz az utolsó hajó. A város polgárai sírva lézengtek a parton: hon-
119

vágy és nosztalgia kerítette őket a hatalmába. A polgárok szomorkodtak, de az alsóváros csapszékeiben, utcáin nagy volt a vígság. Matrózok, szabadságos katonák, facér nőszemélyek nyüzsögtek mindenütt, s a sok idegen tarkabarka forgataggal töltötte meg a máskor oly csendes zugokat.

Paul elhaladt a sörház előtt, amelyet időközben az új intendáns, Duchesneau székhelyévé alakítottak... Már hallotta hírét, hogy ez a mozgékony, ravasz ember egy gyékényen árul Lavallal, a püspökkel, s hogy mindketten egy kanál vízben megfojtanák Frontenacot, akit szívből utáltak.

Paul egy darabig bámészkodott a sokadalomban, majd hazasétált. Csak szülei voltak otthon.

Apja csüggedten fogadta, mivel már hozzá is eljutottak a nyugtalanító háborús hírek, de csakhamar felderült, sőt váratlan újsággal szolgált:

— Tegnap itt volt nálunk Albanel I Paul nagyot nézett.

— Igen, igen, most jött meg a hajóval Franciaországból.

Elmondjam, mit mesélt?

Még hogy elmondja-e! Paul csaknem megharagudott. Növekvő izgalommal hallgatta apja szavait. Simon őszinte belefeledkezéssel ecsetelte Albanel feltámadásának különös históriáját:

— Egyszóval, akkor tavasszal össze is gyűlt néhány embere, s továbbindult. El is jutott az öbölbe szerencsésen. Jó nagy kerülővel persze, mert az irokézek mindenütt ott voltak a nyomában. Kíséretéből szinte naponta hullottak az emberek. Ha csak egy is elhagyta a tábort, leszúrták vagy elrabolták. Az atya ezt nem tűrhette sokáig, hát nyílt harcra kényszerítette üldözőit, aminek az lett az eredménye, hogy majdnem ő is otthagya a fogát. A feladatnak persze ilyen körülmények között

11' 163

nem tudott eleget tenni, nem tudta megszervezni az új missziót...

Paul hitetlenkedve hümmögött, de apja rendíthetetlenül folytatta:

— Két megmaradt indiánja kíséretében végigjárta a környező törzseket, s megígértette velük, nem kereskednek többé az angolokkal. És hogy mindez nem pusztá kitalálás, arra az a bizonyosság, hogy még ezen a nyáron számos család jelent meg Chicoutimiban, megrakodva bőrökkel. Egy Fekete Kabátra hivatkoztak, hogy az küldte őket...

Paulnak eszébe jutott Sebastian megjegyzése: Albanel olyan meggyőzően tudja lefesteni a pokol gyötrelmeit, mintha már járt volna ott.

— Hihetetlen, amit ez a kis ember végigcsinált! — lelkesedett Simon. — Egyébként ez volt a szerencséje, ugyanis az angolok sem hitték. Főlkéredzkedett az angol hajóra, de ekkor egy Kaszkididah nevű főnök feljelentette, hogy terrorizálja a környék törzseit. Igaz, a britek nem jutottak áruhoz, de azt már mégsem hitték, hogy sikertelenségeiknek egy ilyen nevetséges kis figura az oka. Hogyan, hogyan nem, ott maradt a hajón. . .

— Hát persze, minden ok nélkül — szólt közbe Paul, és meg sem próbálta leplezni az arcára kiülő gúnyos mosolyt. — És a hajón nem akadt ismerősre?

— Épp ez az, hogy akadt! Honfitársunk, De Groseilliers a hajón tartózkodott, és ő is segített a gyanút elterelni Albánéiról. Egy nap azonban a hajó parancsnoka, akit mindenki a Hudson-öböl kormányzójának titulált, bizalmas beszélgetésen kapta rajta őket. El akarta venni a levelet, amelyet Albanel éppen akkor adott át honfitársának. . . . Bailey, így hívták az angol urat, nem tudta kezébe kaparintani a papirost, mire haragjában mindkettőjüket, sőt Albanel két indián kísérőjét is letartóz

120

tattá... Kaszkididah ekkor újra megjelent, mégpedig további terhelő adatokkal. Ezek szerint Albanel volt az első expedíció vezetője, és ő maga égette porrá az angolok élelmiszer-raktárait.

— Hogyhogy nem lőtték főbe? — nevetett Paul.

— Ezen magam is csodálkozom. Mindegy, Albánéinak ezt is sikerült megúsznia. Úgy szállították Angliába, mint kémeket, mint szabotőrt és Franciaország ügyének szószólóját. De ez már később történt, mégpedig 1675 tavaszán. Az egyik indián, a már említett Kaszkididah fia útközben meghalt. A fiatalember mindvégig kitartott Albanel mellett, s apja miatta gyűlölte a jezsuitát olyan féktelenül.

— Megszűnt az ok, megszűnt a gyűlölet — bölcselkedett Paul.

— Így is mondhatnám. Tény, hogy fia halála után Kaszkididah visszavonta a vallomását. Angliában a Hudson-öböl Társaság indítatott eljárást Albanel ellen, de mert semmit sem tudtak rábizonyítani, a végén még bocsánatot kértek tőle, hisz oly fantasztikusnak tűnt, hogy ez a jámbor papocska követte volna el azt a tengernyi gázsgót. . . . Még azt sem hitték el neki, hogy több mint két évig élt a vadonban, pedig ezt nem tagadta, sőt egyenesen

büszke volt rá. Államköltségen toloncolták Franciaországba, ahol.

..

— Hősként fogadták! — bólintott Paul.

— Annál is inkább, mert miután megérkezett, nem sok időre rá Radisson és De Groseilliers elszökött Angliából. Lajos megkegyelmezett nekik, s úgy hírlik, a követelt előjogokat is megkapják.

— S vajon most miféle ájtatos feladatok foglalkoztatják barátunkat?

— Néhány nap múlva indul a nyugati területekre.

— És mi a véleménye a történekről Frontenacnak?

121

— kíváncskodott Paul. Albanel históriája remekül elszórakoztatta, de személy szerint nem sok köze volt hozzá; Frontenac nézetei viszont őszintén érdekelték. Legutóbbi látogatása alkalmával úgy látta, a kormányzó komoly győzelmet aratott ellenfelein. Proulx, Talon egykori bizalmi embere és Frontenac jelenlegi intimusa, fölfedezte, hogy a gróf leveleit előbb olvassák a rend párizsi főnökei, mint a király. A nyomban útjára indított ellenakció gyors eredménnyel járt: XIV. Lajos elrendelte a minden évben rendszeresen kiadott Jezsuita Hírmondó betiltását. A publikáció megszüntetése komoly anyagi csapás volt, hiszen a misszionáriusok tetteinek olvastán sok gazdag katolikusnak nyílt meg a szíve s — a zsebe.

— Frontenac dörzsöli a tenyerét — magyarázta Simon. — A két disszidens visszatérését tudomásul vette, de a jezsuitákra továbbra is görbe szemmel néz. Az a gyanúm, hogy Radisson és De Groseilliers elhamarkodottan kötötték a Fekete Kabátokhoz a szekerüket. Frontenacnak, úgy látom, esze ágában sincs, hogy bármiféle előjogokat adjon nekik.

— Albanel többször is kérdezősködött utánad — szólalt meg Rose. Paul anyja eddig némán hallgatta férje' és fia társalgását, de most hirtelen felélénkült. — Valahogy az volt a benyomásom, aggódik érted. Ne érts félre, de én úgy éreztem, mintha valami közös titok fűzne ősz-sze benneteket.

— Nincs szó semmiféle titokról — vágott közbe Paul.

— Nyilván felelősnek érzi magát miattam. Neki is része van benne, hogy ezt az életet választottam. Nem, ez nem vádaskodás... Tőle vettem az első leckéket, az ő felügyelete alatt tettem meg az első lépéseket. Mondta talán, hogy nem ezt várta tőlem?

— Dehogy 1 Csak olyan nehéz megérteni ezeket a jezsuitákat.

J

122

Paul elmosolyodott.

— Engem is?

Anyja elkomolyodva válaszolta:

— A gondolataid valahol elől járnak, a nyelved azonban elég nehezen mozdul. Azért én megértelek, ne félj! Gyújts már rál Már órák óta forgatod kezekben a pipádat.

Paul rágyújtott. Rose szelíden nézte fiát, majd halkán, szinte bocsánatkérően mondta:

— Szeretem látni, amint pipázol. Ilyenkor odaképelem melléd a barátaidat.

Az utolsó szó úgy hangzott, mint valami nagyon óvatos szemrehányás.

Tankavon és Apisztabes nem tért vissza reggelig.

Paul bosszankodva rostokolt szobájában. Nem tudta mire vélni a késedelmet, de mert jobbnak látta, ha elfoglalja magát valamivel, írni kezdett. Késő délutánra befejezte Frontenacnak szóló jelentését, s lement a nappaliba, hogy az estét húgai és öccsei körében töltsse.

Alig néhány perc múlva Madeleine rontott be magából kikelve, sárosan és piszkosan a helyiségbe. Anélkül, hogy bárkit is üdvözölt volna, egyenesen Paulhoz sietett, és megragadta a kezét.

— Frontenac kiadta a parancsot, hogy letartóztassanak, Paull — zihálta. — Apám az imént jött meg. Az intendánssal tárgyalt, és az újságolta neki.

— Frontenac le akar fogatni? És vajon miféle gyanú alapján, ha szabad érdeklődnöm?

— Azt mondják, angol területen adtál el bőröket. Igaz ez, Paul?

— Persze hogy igaz, de hát épp erről írok a beszámó

122

lomban. Az imént fejeztem be. Csak azt nem értem, honnan az ördögből tudhat erről!

— Indián barátai fecsegték ki részegen.

— Egyre szebb! — kiáltott Paul. — Ki adott italt nekik?

— Várj, Paul, még ne menj! Van itt egyéb is. Nem elég, hogy berúgtak, részegségükben egy döglött görényt kötöttek a püspök kapujához. Az arra járó erdőjárók meg akarták akadályozni tettüket, verekedés tört ki, és az őrség is beavatkozott. Apisztabes átdobott egy katonát a kerítésen, Tankavon meg félig agyonvert

egy másikat. Könnyű volt megtudni, hogy kicsodák, Apisztabest fél szeme, Tankavont meg a te kardod árulta el. A püspök azzal fenyegetőzik, hogy kiközösít. Szerinte te taszítottad őket a bűn útjára.

— De ki adott italt nekik? — kiáltotta megint Paul. Arca vörös volt a haragtól.

— Mondtam, hogy nem tudom. . . Ne menj, Paul! Csak bajt csinálsz magadnak! Frontenac azért is haragszik, mert nem jelentkeztél nála rögtön. Ne menj a városba! Menekülj!

Paul végighordozta tekintetét elnémult testvéreire, s bizonytalan mozdulatot tett.

— Itt a kenum! — folytatta Madeleine. — Senki sem látta, hogy ide jöttem, a szikla mögött kötöttem ki.

Paul valamikori udvari öltözékét viselte. Nem akarta azzal is bosszantani a gróft, hogy indián kacabajkában jelentkezik audienciára. Felrohant szobájába, felkapta köpenyét és kalapját, kardot kötött, s máris a földszinten termett. A nyitott ajtóból fordult vissza:

— Köszönöm, Madeleine, és próbáld megértetni anyá-mékkal, hogy izgalomra semmi ok. Frontenacnak nem lesz rá módja, hogy tömlöcbe vettessen.

123

Az ajtó nagyot csattanva csukódott be utána. Már futott, amikor észrevette, hogy csizma helyett még mindig mokasszin van a lábán. Legszívesebben azonnal lehajigálta volna magáról a csipkés kézelőjű mentét, a szűk, kényelmetlen nadrágot, s a nagy kalapot is örömeest dobta volna a sötét folyóba... — Ostobasági — morogta, és iramát még csak nem is fékezve nekiindult az alsóváros felé, hogy kinyomozza, miféle gazember itatta le két gyanútlan bajtársát.

21. FEJEZET

A PÁRBAJ

Amikor Paul kilépett a kocsmából, ahol órákon át hallgatta a különféle pletykákat, éppen eleredt az eső. Nyomozása sikerrel járt. Megbizonyosodott felőle, hogy Duchesneau emberei részegítették le, mégpedig szántsándékkal, indián barátait. Hova induljon most? Álljon Frontenac elé, aki valószínűleg nem is bocsátja majd maga elé, hogy meghallgassa magyarázkodását? Pedig hát egy táborba tartoznak . . ., Másképp miért is vonta volna magára a gróf esküdt ellenségeinek figyelmét? Megindult fölfelé a dombon, de aztán meggondolta magát. Elmaradását még valahogy ki tudná menteni, Laval fenyegetése

azonban ezt is kétségessé tette. A püspök hit és erkölcs dolgában mégiscsak a legmagasabb instanciának számított, s a kiközösítés nem volt tréfa. A kormányzó kénytelen volt cselekedni, s Paulnak börtönben kellene megvárnia, megváltoztatja-e szándékát Laval püspök.

124

Visszafordult és nekiindult, hogy végre megkeresse Tankavont és Apisztabest. Óvatosan haladt lefelé a sáros utcán, kalapját jó mélyen a szemébe húzta, kardját pedig oldalához szorította, hogy még csak meg se csörrenjen.

Szemben az úton egy pap közeledett. Reverendáját felfogva lépkedett át a fénylő tócsákon. Mozgásáról Paul rögtön felismerte. El akarta kerülni, de a kis ember megállította:

— Paul, hát nem is örülsz nekem?

A jezsuita szemébe könnyek szöktek. Paul megsajnálta.

— Hát valóban ön az, atyám?

Albanel sokat öregedett az elmúlt évek folyamán. Arcát sűrű barázdák szántották fel, kalapja alól hófehér tincsek göndörödtek elő. Egyedül nagy, barna szeme volt a régi.

— Tudom, sokat változtam — mondta Albanel, mintha csak eltalálta volna Paul gondolatait —, de talán any-nyira mégsem, hogy úgy menj el mellettem, mintha idegen volnék. Tudtad, hogy visszajöttem?

Paul bólintott.

— Nemsokára indulok. Nyugatra. . . Hol beszélgethetnénk egy kicsit ?

Mialatt ezeket mondta, Albanel tekintete végigsiklott egykori harcostársán. A büszke lovag ruhája csupa sár volt, zekéjén ételmaradékok és italfoltok dísztelenkedtek. S a mokasszin! Ügy illet ehhez az öltözkéhez, mint indiánra a selyemharisnya.

Paul nevetett.

— Én is változtam, igaz? Két nappal ezelőtt még szabályos kereskedő voltam, most meg elfogatóparancsot adtak ki ellenem, a püspök pedig ki akarátközölni. Most

124

indulok a lázadókhöz. A feleségemmel. Tudniillik megnősültem, atyám, amúgy indián módra. Albanel szájátva hallgatta.

— Csodálkozik, atyám? Ne csodálkozzék! Amikor utoljára találkoztunk, abban fáradtam, hogy papot keressek az esküvőnkhez. De hát páter Albanel nem ért rá. Halni meg ölni

készült. Világrengető politikai feladattal volt elfoglalva, az Úristen szolgálatára nem jutott ideje!

— Hát ezért. . .

— Egyszer már összeadott, atyám, egy szép párocskát engedély nélkül, mert akkor még fontosnak tartotta az ilyesmit, sőt azzal is gondolt, mi lesz a születendő aprósággal dicső társadalmunkban, ha apa nélkül pillantja meg a napvilágot! Vagy mióta királyokkal cseresznyézünk, ez többé nem érdekes?

A megbántottság kiült Albanel arcára.

— Gonosz vagyok, hogy bántom, igaz? Tudom, parancsra tette, mindent parancsra tett! — Paul jóval nyugodtabban és halkabban fűzte hozzá: — Hja, kérem, én vagyok az oka mindennek! Miért nem tartom magam én is a parancsokhoz? Most menekülhetek! Úgy látom, az intendánstól jön, és a kormányzóhoz tart, atyám. Kérem, adja át szívélyes üdvözetemet a gróf úr őexcellenciájának.

Albanel megragadta Paul karját.

— Nem, nem, nagyon sajnálom, de mennem kell — szabadkozott Paul. — Amit elmondtam, igaz. Mennem kell, vár a családom és két szerencsétlen testvérem, akik csak tőlem remélhetnek segítséget ebben az istenverte civilizált világban!

125

Tankavon és Apisztabas ott hevert véresen, sárosan a kenu alatt. Paul kalapjával vizet merített, és addig locsolgatta őket, míg el nem kezdtek mozogni. A szennyet is lemosta róluk, aztán mindkettőt berakta a kenuba.

A Denys-ház előtt kötött ki velük. A két indián ekkorra már csaknem teljesen magához tért. Ide-oda hánykolódtak a ciprus tövében, ahová Paul cipelte őket, hol feküdtek, hol ültek, időnként motyogtak is valamit, de értelmes szót egyelőre képtelenség volt kihúzni belőlük.

Az eső elállt. A két nyomorult úgy reszketett, hogy Paul azt kívánta, bárcsak egészen agyonütötték volna kínzóikat.

— Gyerünk be a házba! — parancsolt rájuk. Hirtelen esni kezdett a hó. Paul megragadta barátait. A két indián az ajtó előtt lehorgonyzott. Kötéllel sem lehetett volna továbbvonsozni őket.

— Mi megvárunk itt — hangozott az első értelmes mondat Apisztabas szájából.

— Gyertek csak I — türelmetlenkedett Paul. — Senki sem haragszik rátok!

— Mi megvárunk — mondta most Tankavon is, majd konok elszántsággal tette hozzá: — Rajtad kívül nem akarok franciát látni!

Paul nem tehetett egyebet, ott hagyta őket az ajtóban. Simon nem lepődött meg fia megjelenésén, sőt mintha várta volna. . .

— Beszámolódat eljuttattam a grófhhoz — fogadkozott. — Biztos vagyok benne, ha elolvassa, az egész félreértés tisztázódni fog. Legkésőbb egy hónap múlva küldj üzenetet, hogy merre bujkálsz. Mindenképpen tudósítani akarlak a fejleményekről.

— Jó, majd küldök valakit — egyezett bele Paul. — Csak azt nem értem, miért nem voltak itt még Frontenac emberei.

126

I

— A gróf bizonyosra vette, hogy nem várod meg a letartóztatást. Holmija már össze volt csomagolva. Egymás után rakta ki a zsákokat az ajtó elé, a felkínált segítséget azonban elhárította:

— Ne jöjjön utánam senki!

Az ajtó bezárult. Paul néhány pillanatig várt, hogy szeme megszokja a sötétséget, majd odaszólt a két várakozó indiánnak:
— Indulhatunk!

A zsákokat a partra hordták, de mert egy még odafönt maradt, Paul visszaindult a házhoz. Már majdnem elérte az ajtót — bent közben eloltották a lámpát —, amikor egy bokor mögül sötét árnyék lépett elő.

Paul minden erejét összeszedve megragadta az ismeretlent, és felemelte a levegőbe, hogy földhöz vágja.

Fo^ya kétségbeesetten felüvöltött:

127

— Paull

Pault eléggé elvakította dühe, mégis azonnal rájött, hogy Albanel remegő testét tartja a markában. Óvatosan, mintha gyerekkel volna dolga, leállította a földre a megrökönyödött kis embert.

— Jaj, hol a kalapom? — nyöszörögte Albanel.

Hosszú percekig keresgélte kalapját a latyakban, aztán — mint aki attól tart, hogy végig sem hallgatják — hadarni kezdett:

— Frontenac csak magyarázatot követel, azt akarja tudni, mi keresnivalód volt Új-Angliában, és ha erre kielégítő feleletet adsz, megbocsát.

— Mikor? — horkant föl Paul. — Előbb hónapokig rohadjak a tömlőc mélyén. . .

— Nem, erről szó sincs! Azért adta ki a parancsot letartóztatásodra, mert a püspök kiátkozással fenyegetett. Arra kért, hogy beszéljek a püspökkel, és én már beszéltem is vele. Letett a szándékáról.

— Frontenac kérte, hogy maga beszéljen a püspökkel? Éppen maga?

— Szememre vetette, hogy nem állok melléd. Azt mondta, tisztában van vele, hogy a rend és a kormány e pillanatban hadilábon állnak egymással, de te nemcsak az ő embere vagy, hanem az én egykori bajtársam is. . . A palotából egyenesen a püspökhöz siettem, és meggyőztem, hogy elhamarkodottan ítélt. Laval őszintén bevallotta, hogy nem ismer, és csupán a följelentés alapján határozott így, miután a két indián esetét tudtára adták. Jóhízeműen járt el...

— Jóhízeműen háti — gúnyolódott Paul. — Miután előbb felült Duchesneau uszításának!

— Ne légy már olyan kicsinyes! — csattant fel váratlanul Albanel.

— Az a fő, hogy visszavonta a fenyege

tést, a többi meg nem számít. Ne menj seliová, rendezd végre dolgaidat a világgal.

— Elegem volt! — replikázott Paul. — Torkig vagyok I Semmi dolgom azokkal, akik hatalmukkal mindig és mindenütt visszaélnék!

Albanel éppen szólni akart, amikor mindketten meghallották a patkócsattogást.

Az ég kitisztult, s ők ott álltak jól megvilágítva a holdfényben. Paul megrángatta Albanel reverendáját.

— Tűnjön el, atyám! Nem akarom, hogy velem lássák!

Óvatlanul akkorát rántott Albanelon, hogy az nagyot szisszenve térdre bukott, majd elterült a sárban. Paul fölkapta a zsákot, s rohanva indult meg vele a parti szikla felé.

Az ismeretlen lovas nyilván azonnal felfedezte, mert egyenesen Paulnak tartott, és néhány pillanat múlva útját állta.

Paul fölnézett, és legnagyobb csodálkozására bátyját, Pierre-t ismerte fel a katonában.

— Jó, hogy jössz, bátyókám! — kiáltotta. — Ideje, hogy elbúcsúzzunk!

— A kormányzó küldött. Az a parancsom, hogy letartóztassalak, Paul.

— Ejha! S aztán mi okból vajon?

— Mert áruló vagy, s az angolokkal kereskedsz. A püspök azzal vádol, hogy megrontod az indiánokat. Órák óta kereslek mindenütt.

— De nagyon szorgalmas lettél! Miért akarsz mindenáron börtönbe dugni? Gyanakszol, hogy elsikkasztom az árutokat? Ügy gondolod, tönkreteszem a céget, és semmi sem marad az örökségedből?

— Ne vitatkozz, Paul, add meg magad! — pattogott Pierre, s leszállt a lóról. — Ha nem jössz, viszlek.

A tiszta levegőben elnyúló kiáltás hangzott: a földeken át futva közeledett feléjük Albanel.

— Ki az? — kérdezte Pierre, aki még csak nem is sejtette, honnan ered a hang.

— A lelkiismereted, barátom — felelte Paul, s a következő pillanatban kiütötte Pierre kezéből a részegzett pisztolyt. Ledobta köpenyét, s kardot rántott. — Most végre megfizethetek érte, hogy beugrattad azt a két boldogtalant!

Szólt, és már támadott is. Pierre ügyesen kivédte az első döfést. Paul mindig jobb vívó volt, mint bátyja, de évek óta nem volt kard a kezében. Szikrázva csattogtak a finom acélpengék.

Paul észrevette, hogy testet ért, s visszarántotta kardját.

Pierre hátratántorodott, majd óvatosan közeledett megint. Paul kardja másodszor is elevenbe talált: ezúttal Pierre combját érte.

Mialatt Pierre hánykolódva elterült a földön, Paul fölkapta a zsákot, és lóra pattanva Albanel elé vágatott. A jezsuita fél térdre ereszkedve várta a mező közepén.

— Valami baj van, atyám? — kérdezte Paul.

— Semmi, semmi, csak nem visznek a lábaim — válaszolta Albanel. Paul maga elé ültette a nyeregbe, s gyengéden megsarkantyúzta a paripát. Néhány pillanat múlva már a Quebecbe vezető úton ügettek.

Denys-ék házában világot láttak, amikor elhaladtak előtte.

— Hát mégsem alszanak! De jó, hogy nem jöttek ki! — jegyezte meg Paul. — Kénytelenek lettek volna Pierre pártjára kelni. . .

Majd most ápolhatják! — Lová lépésbe váltott. — Irigyl a fickó, ez az igazság! Mindig is irigyelt. Mindig fölém akart kerekedni.

Ha másként nem ment, hát úgy, hogy hátba támadott. . .

129

— Hagyd abba, Paul! — nyöszörgött Albanel.

— Miért? Fáj valamije, atyám?

— Nem, csak úgy nem tetszik nekem ez az egész dolog.

Paul megemelte Albánéit, hogy kényelmesebben ülhessen előtte a nyeregben.

— Máris enyhül a hideg. . . Mire utazik, atyám, beköszönt a jó idő. Apám azt mondja, ez lesz az utolsó útja. Igaz ez? Apám azt mondja, többé nem is tér vissza közénk. Hát ez a jutalom azért a sok szenvedésért? — Kis szünet után meg is felelt a kérdésre: — Ennél többet úgysem adhattak volna. . . Békében élni, vadak közt. . .

Albanel hallgatott.

Közeledtek a renházhoz. Paul lesegítette a nyeregből Albánéit.

— Nem szükséges látniuk, hogy együtt jöttünk. . . Ez elég közel van? Innen már haza fog érni, ugye? Én most visszalovagolok a kikötőbe, és ott eleresztem a lovat.

Egy darabig szótlánul szorongatták egymás kezét, majd Albanel törte meg a csendet:

— Paul. . .

— Igen, atyám!

- Látogass majd meg a misszióban!
- Igazán, nem is tudom . . .
- Kérj új engedélyt, és akkor bármikor jöhetsz.
- Majd megpróbálom. Hát addig is . . . Induljon, atyám, látni akarom, tud-e menni.

Albanel lassú léptekkel bandukolt az úton a rendház felé, s Paul hosszan nézett utána. Miután a pap eltűnt a szeme elől, megsarkantyúzta lovát, s vágatva hagyta maga mögött Quebecet.

12 Vaczek ' 177

22. FEJEZET

PAGVANIVA VÉGRENDELETE

Vagos halála után Pagvaniva örökölte a főnökséget.

A törzs lassan vonult észak felé. Amikor már majdnem elérték a szokásos téli táborn, az új főnök hirtelen megbetegedett.

A javasasszonyok napestig kutatták az erdőket, hogy írt leljenek szaporodó daganataira, de mindhiába. Két nap sem telt bele, s Pagvaniva haldoklott.

A nagytanács úgy határozott, hogy varázslót kér kölcsön az egyik közeli törzstől. Paul először megpróbálta lebeszélni őket, de aztán belátta, hogy nincs joga beavatkozni a törzs legbensőbb ügyeibe. A varázsló lüiegett, amikor belépett a konyhába. Futott, de nem az aggodalom hajtotta: ragyogott a boldogságtól, hogy egy keresztény főnök kívánja szolgálatait.

A ceremónia megkezdődött.

A varázsló lassan körbejárta a tüzet, s aztán nekilátott, hogy elűzze a rossz szellemet.

A főnök közömbös, kifürkészhetetlen arccal szemlélte a boszorkánymester mozdulatait. Talán olyasmit gondolt, hogy ugyan mire való mindez . . . Paul tisztában volt vele, hogy Pagvaniva már régen nem hisz az ősi hókuszpókuszban, és csak népe kívánságának engedett, amikor beleegyezett ebbe a végső kísérletbe.

A varázsló táncolt, s teljes önfeladásal adta át magát kezdődő révületének. A kezében tartott dobon szüntelenül verte a ritmust, de gyakran eltévesztette a lépést, és olykor csaknem belezuhant a tűzbe. Arca előtt madzagra kötött tollak, gyökerek, kagylók, fakéregda-rabok és színes kövek himbálóztak, s úgy tűnt, mintha

130

nem is lett volna arca. Valamit a tűzbe hajított, mire a lángok felcsaptak, hogy aztán lekushadjanak megint.

Füst töltötte meg a konyhót. Pagvaniva köhögni kezdett. A ritmus gyorsult, s a varázsló megszorozta lépteit. Egyre hangosabban

dobolt, de a nagy ütések után mindig következett egy kicsi is — mintegy az előzők visszhangj aként.

Paul Pagvanivára nézett. A főnök szeme csUlogott, kínjában ajkát harapdálta. Arcán patakokban ömlött a verejték.

A füst oly sűrűvé vált, hogy ^"már alig lehetett látni. Paul köhögött és könnyezett egyszerre, és úgy érezte, megmerevednek a tagjai.

A ceremónia nem akart véget érni. A varázsló hosz-szú szíjra fűzött fehér csontot szedett elő, s a csonttal a kezében lassan megindult a beteg felé. Közben többször egymás után ijesztő üvöltést hallatott. A főnök tátott szájjal, izzadva és fuldokolva meredt a közeledő álarcos figurára.

Paul a homályban nem tudta kivenni, hogy tulajdonképpen mi történik; csak annyit látott, hogy a varázsló most megint a tűz körül kering, majd egy előre elkészített gödörbe temeti a fehér csontot. A szíjat, amelyhez a csont volt erősítve, szabadon hagyta.

Újabb tánc következett, ezúttal a haldokló körül, aztán ismét felhangzott a rettenetes ordítás: a csodadoktor megragadta a szíjat, hogy a csontot kirántsa a földből . . . (Később elmagyarázták Paulnak, hogy a csont a Rossz Szellemet, a földre ásott gödör pedig a beteget jelenti.)

A csont nem mozdult. A varázsló minden erejét megfeszítve rángatta — meg se moccant. Segédje is odalépett melléje, de ketten sem boldogultak. Egymás derekát átkarolva újabb két férfi csatlakozott hozzájuk.

12' 179

Pault már-már ájulás környékezte, de az elkövetkező jelenettől mégis majdnem elnevette magát: a négy indián valósággal a földre ült, amikor végre sikerült kirántania a varázslatos erejű csontot. Rongydarabok, ágak, állatbőrök és tollak röpködtek szerteszét a mozdulat nyomán.

A varázsló fürgén összeszedte a Rossz Szellem tartozékait, és diadalmaskodva mutatta meg Pagvanivának. A főnök rápillantott a tarka gyűjteményre, de nem szólt.

A varázsló kivonult, hogy az ajtó előtt állóknak is megmutathassa győzelmes kuruzslásának jeleit.

Paul egyedül maradt Pagvanivával.

— Akaszkva! — suttogetta a haldokló. — Alig várom, hogy odaát legyek!

— Tudom — mondta Paul, leküzdve föltoluló könny-nyeit.

— Mondd, Akaszkva, ki fogadja be lelkemet, ha meghalok? Atohakán, Mindenek Alkotója meg Messzu, a Nagy Nyúl, az emberek atyja, vagy pedig Isten és az 0 fia. Jézus? Meg tudod-e mondani, édes fiam?

— Én nem vagyok Fekete Kabát, de nem vagyok varázsló sem — mondta Paul —, tőlem hát ne várj választ. De abban biztos vagyok, hogy lelked a hozzád méltó helyre jut, Pagvaniva.

— Hátha mégis a Fekete Kábátoknak van igazuk? — nyugtalanzkodott a beteg. — Varázsló már volt nálam, de Fekete Kabát nem fog imádkozni a lelkemért halálom órájában!

— Majd én imádkozom érted! — mondta Paul.

És úgy esett, hogy Pagvaniva, a fox törzs nemes főnöke, lánya férjének gyónta meg bűneit. Paul, hogy végleg megnyugtassa apósát, elmondott néhány verset a mise szövegéből. Meglepve hallgatta, hogy a főnök vele együtt mormolja a latin textust.

132

Közben újra megtelt a kunyhó. Pagvaniva szólni kívánt szeretteihez, Paul tehát felültette fekhelyén.

— Gyermekeim — kezdte beszédét Pagvaniva —, tetemem fölött nem lesz multság. Kemény tél előtt álltok, és már most sincs elég élelem . . .

Mialatt beszélt, a varázsló föllebbentette a bőrajtót, s intett a kívül állóknak. Még többen vonultak be, s a bejáratot nyitva hagyták maguk mögött, hogy azok is hallhassák a főnök utolsó szavait, akik nem férhettek a közelébe.

Beszéde végén a főnök Paulhoz fordult:

— Mondanivalóm van számodra. A többiek menjenek ki!

Miután magukra maradtak, így folytatta:

— Térj vissza népedhez, Akaszkva! Nem kérem, hanem parancsolom, hogy visszatérj. Mióta velünk vagy, nincs otthonod. Olyan vagy, mint az eltévedt madár. Barátaid elhagytak, főnökeid haragszanak rád. Mi szerettünk és szeretünk, hiszen lányunkat adtuk neked. Barátunk voltál, rokonunk és szövetségeseink. Szomorúságod azonban elszomorított minket is. Térj vissza tiédhez! — Pagvaniva nehezen kapkodta a levegőt. Látszott rajta, hogy erőlködik, de végig akarta mondani, amit elkezdett: — Tudom, most fáj neked, amit mondok. Nagyon szeretlek, Akaszkva, olyan vagy nekem, mintha igazán a fiam volnál. Mégis én kérlek, hogy térj vissza. Befejeztem. Szólj ki nekik, hogy bejöhettek.

Még azon az éjjelen meghalt Pagvaniva. Holttestét állatbőrökbe öltöztették, és egy üregbe temették, amelyet a fagyos talajba vájtak.

A halálesetet követő napon újabb három indiánt kerített hatalmába a titokzatos nyavalya. Egy hét múlva már minden családban nyögdecselet legalább egy beteg.

133

23. FEJEZET

RETTENETES TÉL

Paul minden tőle telhetőt elkövetett, hogy enyhítse a törzset ért csapást. Ápolta a betegeket, vigasztalta a haldoklókat.

Nappal az erdőt járta, de egyre messzebb kellett kerülnie, hogy zsákmánnyal térhessen haza. Legtöbbször nem is hozott egyebet, mint egy-egy mókust vagy baglyot, sőt egy alkalommal rókával volt kénytelen beérni.

Apisztabas és Tankavon sem volt szerencsésebb.

A tábor népén elhatalmasodott a rémület. A sátrak egyre-másra váltak lakatlanná. Úgy tűnt, mintha máris kihalt volna a település. Az életben maradottak csupán akkor merészkedtek elő, amikor halottaikat kellett kihúzkodniuk az erdőszélre.

Nagy ritkán egy-egy vadász indult útjára. Lopva hagyták el a tábort, és lopva jöttek vissza, nehogy osztozkodniuk kelljen a nyomorúságos zsákmányon.

Nem sok idő múlva a családok szökdösni kezdtek. Betegeiket hátrahagyták, s csak annyi felszerelést vittek magukkal, amennyit könnyűszerrel elcipelhettek. Aki összeesett az úton, ott maradt. Paul egyaránt lelt öreget és fiatalot a minden irányban szétágazó ösvényeken. Vissza akarta őket hurcolni a táborba, de a nyomorultak elúzták maguktól, mondván, ^nkább ott haljanak meg, ahol vannak.

Nem volt már mire várni. Paul belátta, hogy előbb-utóbb övéit is utoléri a vész, nem időzhetnek tovább. Jó néhány magatehetetlen öreg és gyermek volt még a tábor területén, amikor a kis család útnak indult. Paul iszonyattal gondolt a szerencsétlenek sorsára, de semmit sem tehetett értük.

133

Apisztabas haladt elől.

Vadat sehol sem láttak. Mintha varázslat néptelení-tette volna el a rengeteget. Az a kevés élelmiszerük, ami nyárról megmaradt — füstölt hús és szárított gyümölcs —, már régen elfogyott.

Mogyorót keresgélve kutatták végig a bokrokat, virághagymákat

kapartak elő a föld alól, majd ráfanyalodtak két, amúgy is éhező kutyájukra.

Mentek és mentek, céltalanul, anélkül, hogy bárhová is megérkezhetek volna.

Januárban leesett a hó, s a friss hótakarón végre könnyebben fölfedezhették a fel-felbukkanó kisállatok nyomát. Egereket és mókusokat üldöztek, bóklászó sült szorítottak sarokba. A rettenetes tél sem a nyúlak, sem a rókának nem irgalmazott, s velük együtt sorra elhullottak a medvék, a hiúzok és a pézsmapatkányok.

Paul sokszor feküdt le abban a hiszemben, hogy úgysem érik meg a másnapot. Olykor arra biztatta Tankavont és Apisztabest, hagyják el kis családját, egyedül talán jobban boldogulnának. A két indián szenvedélyesen tiltakozott s maradt.

Január vége felé egy kis tó jegén táboroztak, amikor utolérte őket az első hóvihár. Három napig egyfolytában havazott. Paul belátta, hogy valamit tenniük kell, ha nem akarnak mind az öten nyomorultul elveszni.

Félrevonta Apisztabest.

— Figyelj ráml — mondta. — Mihelyt elejtünk valamit, az összes húst te kapod. Fogd a gyereket, és indulj vele délre. Mi megpróbálunk a nyomodban maradni, föltéve, ha erőnk lesz hozzá. Keresd meg Albánéit, és add át neki a fiút.

Rátékitett Kvaszigatára, aki ritkuló hajával és ősz-szeaszott arcával önmaga árnyékaként kuporgott a sátor

134

közepén, görcsösen szorítva elapadt emlőjéliez hároméves kisfiát. I Ez látszott az egyetlen megoldásnak: ha életben akarnak maradni, el kell válniuk. Egy vadász táplálja majd a gyermeket, kettő meg az anyját.

Alighogy elült a vihar, Tankavonnak sikerült elejtenie egy sült, mégpedig nem is olyan messze táborhelyüktől. A jókora zsákmányból nemcsak Apisztabesnak jutott, hanem valamennyien jóllakhattak.

Másnap reggel Apisztabes föl is kerekedett. A gyermeket a hátára kötötték. Paul megvárta, míg átkel a tó túlsó partjára, de még akkor is utána meredt, amikor már eltűnt a fák között. Ettől a pillanattól kezdve mintha elhagyták volna a gondolatok.

Öntudatlanul, alvajáróként tett-vett, csupán egy-egy órára tért magához, s aztán újra visszazökkent mélységes közönyébe.

Hirtelen olvadni kezdett, majd megeredt az eső is. Mikor újra beköszöntött a fagy, levethették hótalpaikat. A megkeményedett felszín könnyen elbírta őket.

Hódvár került útjukba. Két napig kalapálták a jeget körülötte, de aztán Tankavon felfedezte, hogy a hódok elmenekültek belőle. A sikertelen erőlködés végzetes következményekkel járhatott volna, ha véletlenül nem zuhan a lábuk elé egy megfagyott süllő. Rögtön nekiestek, s az utolsó falásig lerágták a jéghideg húst a csontokról. Február végén egy álló hétig havazott. A sátor alatt gubbasztva juharfa ágait rágogatták, s bőrruházatuk fölös darabjait forgatták a szájukban. A szél szakadatlanul süvített, s amikor végre elállt a vihar, fél napig kotorhatták a havat, hogy kikerülhessenek a sátorból.

Paul elvált Tankavontól, s egyedül indult kutatóútra.

A nap vakította. Megfordult, és ellenkező irányban haladt tovább. Ment, míg lábai bírták, majd leült egy fenyő odvába, hogy megpihenjen. Azon nyomban elnyom

135

ta az álmot. Amikor végre felriadt, a nap épp lebukni készült. Nyugtalanul tekingetett maga körül. Eltévett.

Öntudatlanul térdre zötytyent, s megpróbálta kezével kitapogatni nyomait. Csak percek múltán fogta fel, hogy bolondságot művel. Felugrott, és megindult arrafelé, amerre a lenyugvó nap piros korongja hívta.

Egyszer csak megtorpant. Ide-oda forgolódva próbált visszaemlékezni a helyes irányra. Igen, igen, háttal a napnak jött, tehát most a nappal szemben kell haladnia, de alig gondolta ezt végig, már el is felejtette.

Leült, aztán lefeküdt. A feje tiszta volt, semmi fáradságot nem érzett. Boldog volt, hogy pihenhet, s hogy ki-nyújtózhatik. Jóleső csend vette körül. Feltekintett az égre, de nem az eget látta, hanem a fenyők csúcsát. Mélázva gyönyörködött, hogyan hajladoznak — pedig nem volt szél, legalábbis nem hallott semmiféle zúgást. Feküdt a hóban, a mindjobban sötétedő fákra figyelve, s bizonyára hamarosan elalszik, ha fel nem riasztja valami különös dobogás.

Nem értette, honnan jön a zaj. Vagy csak a szíve dobog? Figyelt, és aztán szinte szíven ütötte a felismerés: most őt hallgatja valaki. . . Valamiféle lény az 6 zörejeire les.

De ki az, aki leshet rá? Mindegy, el kell bújni!

Lassú, gyengéd mozdulatokkal kaparászni kezdett oldala mellett, s a havat kotorta . . . El kell bújnia! Be fogja ásni magát a hóba. Hirtelen csontig ható üvöltést hallott. Remegni kezdett. Aztán megint felhangzott:

— A-kasz-kva!

Ö, ez a rettenetes üvöltés!

Mind gyorsabban mozogtak az ujjai, ahogy az eszeveszett rémülettől hajtva megpróbálta magát a hóba ásni.

136

Hangos, éles durranás hallatszott, visszhangzott vele az egész világ. Majd még egyszer . . .

A nevét kiáltották. Igen, ez az ő neve! A nevét kiabálja valaki. . .

Föl akart ugrani, de hiába kapálózott, fekvé maradt. Hasra fordult, de így sem járt több sikerrel, sőt még mélyebbre roskadt bele a hóba. Kiáltani akart, de nem jött hang a torkára.

Mindenről elfeledkezve kaparászott tovább.

Egy ág akadt a kezébe, és erről eszébe jutott, mit is akart az előbb.

Egyetlen nagy nekifeszüléssel feltérdelt, és elkiáltotta magát:

— Tankavon!

Tankavon alig néhány perc múlva megtalálta. Fát gyűjtött, s tüzet gyűjtött.

Miután Paul kissé magához tért, társa elmondta, hogy jávor nyomára bukkant. Meg is lelte a félig megfagyott állatot, annyi húst vágott belőle, amennyit elbír, és sátrukba vitte. Napnyugta előtt indult el újra, hogy megkeresse Pault.

A tűz mellé kuporodva várták a hajnalt.

Alighogy egyedül maradt, Kvaszigata elaludt a tűz mellett.

A tűz leégett, de ő csak aludt tovább. Alva lelte meg Paul és

Tankavon is.

Élet már nem volt benne.

A férfiak szótlanul megnyúzták a jávort, a halott asz-szonyt a bőrébe göngyölgették, s a törékeny csomagot egy fa ágai közé rejtették.

— Nem tudsz imádkozni? — kérdezte Tankavon.

— Szerettem — mondta Paul. — Imádkozzál te, Tankavon!

— Nem tudok, én sem tudok — felelte az indián. 186

Két hétig éltek a jávor húsából. Ezalatt annyira megerősödtek, hogy továbbhaladásra is gondolhattak. De hova menjenek tovább? Egy nap Tankavon meglökte Pault:

— Hallga l Hallgatóztak.

Egy idő múlva Tankavon elmosolyodott, és azt mondta:

— Hát nem hallod? Nipinukhe jön!

Paul hitetlenkedve kapta föl a fejét. Itt álltak a rettenetes télben, s a vastag hólepel, a fehér teherrel megrakott fák, az áttetszően hideg levegő, a kegyetlenül szikrázó égbolt — ez bizony Pipinukhe, a tél uralmát bizonyította. Hol volt még ide a tavasz? Hol volt még ide Nipinukhe?

S aztán ő is meghallotta — nagyon messziről, alig hallhatóan közeledett a tavasz. Vele együtt közeledett a remény: hát mégis túléljük ezt a nyomorúságot?

— Menjünk innen! — tört ki váratlanul Paul. — Menjünk nyugatra! — Majd látva, hogy az indiánnak szeme se rebben, megismételte: — Menjünk nyugatra!

Táborhelyükre értek, s Tankavon szóltanul kavargatni kezdte sovány levesüket.

— Nincs senkink. Nem mindegy, hogy hová vet bennünket a sors? A Michigan-tavon túl még soha nem jártam. Mondják, arrafelé bőven kerül vad — győzködte Paul Tankavont.

Az indián maga elé meredve mormogta:

— Nem ismerem azt a vidéket, de annyit tudok, hogy nem nekünk való. Az ottani népeknek nincs kenujuk, gyalog járnak. A nyelvük is idegen. Hogyan szokhatnánk meg az életüket akkor?

— Mindent meg lehet szokni — bölcselkedett Paul.

— Nem hiszek a mesebeli szörnyekben — folytatta

137

Tankavon —, csak azt tudom, hogy ott minden más. Fehér ember sem él arrafelé.

— Hát az meg miért hiányzik neked? — kérdezte Paul megrökönyödve.

— Nem az emberek hiányoznak, hanem a fegyvereik. A kések meg az edények . . . Nyíllal akarsz vadászni? Hogy akarsz megnyúzni egy jávort vadászkesz nélkül? Már én se szívesen főznék vaslábas nélkül!

— Látom, jó testvérem vagy — bosszankodott Paul. — Én majd kiteszem a lelkem, te meg csak a válladat vonod.

Tankavon elnevette magát, majd elkomolyodva így szólt:

— Azt tedd, amit Pagvaniva parancsolt neked halála órájában. Térj vissza a népedhez!

— Soha!

— Mire letisztul a jég a folyókról, elfogy a lőszerünk. Honnan vegyünk golyót és puskaport? Semmink sincs, amit eladhatnánk.

Hát azt hiszed, 'kapunk valakitől bármit is, ha semmit sem adunk érte cserébe?

— Ha visszatérnék, a kormányzó rögtön letartóztatna! — kiáltott fel Paul.

— Eddig mindig azt tette, amire rá tudad venni. . . De ha annyira félsz tőle, mehetünk az angolokhoz is. Sokkal jobb áruik vannak, mint a tiédnek. Még a dohányuk is finomabb! Egy kicsit dolgozunk nekik, és mindenünk meglesz.

Hogy Paul minderre csupán hallgatott, Tankavon elkezdett hahotázni:

— Ügy lóगतod az orrod, hogy már a földet söpri! Figyelj rám! Ne menjünk nyugatra, és ne csatlakozzunk az angolokhoz. Hadd emlékeztesselek valamire . . . Hat téllel ezelőtt láttalak meg először Tadoussacban. Azért éltem ott, mert családomat megkínózták és megölték az

138

irokézek, egyedül nagybátyám meg én maradtunk életben közülük. Nagybátyám Quebecben honfitársaid szolgálatába állt. Kegyetlenül megdolgoztatták minden falatért, amit kapott. . . Miután megláttalak, úgy éreztem, ezt az embert kaptam cserébe nagybátyámért. Igen, azt gondoltam, egyetlen rokonomat elvették tőlem a franciák, de én téged veszek el tőlük magamnak. . . El akartalak hódítani a tieidtől, bosszút akartam állni. . . Aztán megszerettelek . . . Megmondtam már nemegyszer, oda megyek, ahová te mégy. De most mégis azt mondom, térj vissza! Paul felállt, hogy válaszoljon, de Tankavon intett, hogy még nem végzett.

— Ne csak magadra gondolj! Tegnap azt álmodtam, hogy Apisztabas meghalt, fiad azonban él. Befejeztem. Együk meg, amink van, és keressük meg Fekete Kabátot, keressük meg a fiadat.

Paul erre már nem tudott mit felelni.

Három nap múlva eltűnt a jég. A folyók felszabadultak.

Kenut készítettek, s a vízre lökték. Kezdődhetett az utazás.

24. FEJEZET

„HOSSZŰ VOLT AZ ÜT . . .”

Már zöldelltek az erdők, amikor a két vándor megérkezett a sault-i misszióba. Az első ember, aki útjukba akadt — egy szakállas, viharvert francia —, előbb nagy szemeket meresztett, majd se szó, se beszéd, földhöz teremtette a kezében tartott batyut, s korát meghazudtoló fürgeséggel futott az érkezők elé.

— Monsieur Denys! — kiáltotta többször is egymás után, és Paul nyakába ugrott.

— Hát maga az, Sebastian ? — hitetlenkedett Paul, és megpróbálta elhárítani a váratlan csókáradatot. Annyira el volt csigázva, hogy még csak meg sem lepte a váratlan viszontlátás. Az egykori harcostárs ezután Tankavonnak esett neki, és hosszú percekig nyalábolgatta. Egy virágzó bokor tövéhez telepedtek, de Sebastian még azt sem tudta kivárni, míg a vendégek kicsit kifújják magukat. Hol sírt, hol nevetett, s beszélt, beszélt. . .

— Lám, mégse vártam hiába! — lelkendezett. — Már egy héttel ezelőtt vissza akartam indulni St. Francisba, de valami visszatartott. . .

— Albanel ott van, igaz? — vetette közbe Paul.

— Ott hát! Két évig cserkészkedtem boldogult ifjúkoromban azon a tájon . . . — folytatta Sebastian. — De most ne rólam beszéljünk, Monsieur Denys! Egyébként mindent tudok. Nem egy történetet hallottam Akasz-kváról az elmúlt években — tette hozzá s kacsintott.

Paul hümmögött:

— Rólam sincs mit beszélni. . . Inkább azt mondja meg, Sebastian, mit tud Apisztabesről.

Sebastian Tankavonra pillantott, s algonkin nyelven felelte:

— A földön csúszva ért be a misszióba, s a rákövetkező napon meg is halt. Halála előtt Albanel atya még néhány szót váltott vele. A gyermek él és egészséges. Nevelőszülei nagy szeretettel gondozzák.

— Ahogy megálmodtad — biccentett Paul Tankavonra tekintve. Egészen hatalmába kerítette az emlékezés, egyre csak Apisztabes széles, szomorú arcát látta. A komor emléktől annyira elrövedezett, hogy alig hallotta meg Sebastian felszólítását:

— Jöjjenek velem St. Francisba!

Paul tekintete most Tankavonra siklott, aki felhúzott térdein nyugtatta kókadt fejét. Bőrén élesen átütöttek a csontok, álla tele volt sebbel.

— Nem mehetünk — mondta Paul. — Quebecbe igyekszünk, a kerülő túl nagy fáradtság lenne. Most, hogy tudom, mi van a gyerekekkel, nyugodtan indulok tovább. Albanel bizonyára nem fog haragudni, ha látogatás helyett egyelőre csak üdvözetemet küldöm . . .

— Ugyan már, miért haragudnék? — vonta meg a vállát Sebastian. — Bár azt hiszem, szívesen hallana valamit a gyerek anyjáról is.

— A tél ölte meg — suttogta Paul alig hallhatóan. Sebastian keresztet vetett, s néhány percig egyikük sem szólt.

— Emlékszik, Sebastian — törte meg a csendet Paul —, hogyan táncoltuk körül a ruháimat az égő kunyhó sarkán a Hudson-öbölben?

— Hat éve éppen — bólintott Sebastian. — Nem is olyan régen volt. . .

— Jaj, dehogynem! Számomra úgy tűnik, mintha másvalakinek az életében történt volna!

— Nem csodálom! Lám, ez a fizetség, ha nagyon siet élni az ember . . . Azt hiszem, az atya is így van vele. — Sebastian felállt. — Na de ha menni akarnak . . . Hogy fogják bírni az utat? Sajnos, most nincs itt senki, aki legalább egy darabon elvihetne magukat. Adhatok egy kis lencsét meg füstölt halat, ha elfogadnák. Hogy állnak lőszerrel?

Egy óra sem telt bele, s a nyughatatlan vándorok maguk mögött hagyták a missziót.

140

Június végén érkeztek Quebecbe: csontig lesoványodva, csaknem meztelenül, feketén . . . A kenut puskáikkal együtt a kikötőben hagyták, szinte sétálva vonultak át az alsóvárosra, majd felhágtek a várhegyre.

Lihegve értek a kormányzósági palota nyitott ablakai alá. A második emeletről lehallszott Frontenac öblös hangja. Levelet diktálhatott, mert minden mondatát kivehetetlen mormogás követte.

A kormányzó egyszer csak kitekintett az ablakon.

— Hát ez a két figura vajon ki lehet?

Egy másik fej is megjelent az ablakban. Paul a kíváncsiskodóban Proulx-ra ismert.

— Kik volnának? Vadak!

Paul és Tankavon összenézett, majd megindultak a bejárat felé. Felballagtak a piros szőnyeggel beborított lépcsőkön, s a hatalmas szárnyas ajtón át kopogtatás nélkül léptek be a kormányzó irodájába.

Frontenac az ablakba telepedve köszöntötte látogatóit.

— Isten hozott benneteket! — mondta húron nyelven, s szája udvarias mosolyra húzódott. — Isten hozta!

— ismételte meg franciául is. A bozontos szakáll félreismerhetetlenül árulkodott viselője európai származásáról. A gróf látható megrökönyödésére az indián szólalt meg elsőnek. — Hosszú volt az út, Onnontio — kezdte Tankavon —, amelyen idáig jöttünk. — Algonkin nyelven beszélt.

— Amikor eüindultunk, még hó borította az erdőt, csendesek voltak a madárfészkek . . .

Frontenac figyelmesen hallgatta a szónoklatot. Paul azon morfondírozott, vajon hány ilyen beszédet hallgat végig napról napra és hétről hétre . . . Meglehet, a sza-

141

vakat máris könyv nélkül tudja, az azonban kétséges, hogy valódi értelmüket felfogja-e . . . Lopva körülpUlan-tott a teremben, amelynek egyik sarkában egy kis asztal előtt üldögélt Proulx. Türelmetlen arccal várta a színelőadás végét, s közben tollakat hegyezett.

A terem jócskán megváltozott, amióta Paul utoljára látta. A bútorokat szorosan a fal mellé állították, s az így keletkezett szabad helyen akadálytalanul járkalhatott föl-alá Québec ura. Az egész helyiség elegancia és nagyvonalúság benyomását keltette, a Talonnál megszokott hivatalszerűségnek nyoma sem volt. A falakon körös-körül különféle trófeák és indián tárgyak lógtak: íjak, nyilak, pipák, pajzsok, csatabárdok, sőt kéregedények . . . Az efféle díszítmény elképzelhetetlen lett volna Talon idejében 1 Tankavon még mindig arról beszélt, honnan és hogyan jöttek idáig. Szónoklata végén felemelte a hangját:

— Mindezekért pedig, Onnontio, hallgasd meg testvérem kérelmét, aki népem nevében fog szólni 1 Beszéltem !

Paul azonnal rákezdt:

— Mivel nagyméltóságod valószínűleg úgysem értette barátom szavait, engedelmével hadd tolmácsoljam megbízóink kívánságát.

. . .

Frontenac várákozón tekintett Paulra. Egyelőre azonban nem további szónoklat következett.

— Paul Denys vagyok, excellenciás uram.

— Monsieur Denys? Ez lehetetlen! — pattant fel Proulx asztala mellől. Frontenac is megmozdult. Leugrott az ablakból, és cifra káromkodások közepette indult meg a terem közepe felé.

— . . . Hol az ördögbe bujkált mostanáig, Denys?!

Floridában? Most kik után kémkedett? Hitemre, ez túlmegegy minden határon!

— Önszántamból tértem vissza, nagyméltóságú uram — vágott közbe Paul hidegen. — Jogom van hozzá, hogy meghallgatást követeljek! Talán van annyi jogom, mint az indiánoknak . . .

— Micsoda?! Mit beszél?! — kiabált Frontenac, s arca elsötétült.

— Hát vegye tudomásul, tisztelt Pézsmapatkány márki úr, hogy kegyed itt senki és semmi, miközben társa államunk nemes polgára, szövetségesünk, aki saját népe törvényei szerint él. Kegyed azt hiszi, hogy mert úgy bűzlik, mint a vadak, máris egyenrangú velük? Ön csavargó, és úgy is bánunk önnel, mint egy törvényen kívül álló csavargóval!

Frontenac megvetően legyintett, majd kezét hátrátéve, ide-oda bUlegett széles talpán.

— Gróf — szólalt meg Paul rövid szünet után, nyugalmat erőltetve magára —, gróf, én hosszú utat tettem meg, hogy itt áUhassak ön előtt. . .

— Ezt már hallottam a barátjától!

— Igen, de én nem csupán a mérföldek számára gondolok!

Frontenac gúnyosan nevetett

— Ez meg mit jelentsen? Ügy értsem, hogy bűnbánatot jött gyakorolni?

— Nincs mit megbánnom! Nem személyes ügyemben jöttem ide. Ha akar, gróf, letartóztathat, de bünt nem fog tudni rám bizonyítani. Nem kereskedtem, és nem hagytam el Üj-Franciaország területét!

Frontenac nagyot dobbantott.

— öt éve. Monsieur Akaszkva, pontosan öt éve veszi semmibe parancsaimat! És akkor most ön akarja megszabni nekem, hogy mit csináljak? Hallatlan! Arra kü-

142

lönben már rájöttem — tette hozzá megcsendesedve —, hogy börtönnel nem lehet jobb belátásra bírni a kegyed fajtáját. . .

Paul már-már kinyitotta a száját, hogy válaszoljon, de még idejében lenyelte, amit mondani akart. Frontenac szavaiból világosan kitészett, hogy még nem döntött. Vajon miért bizonytalankodik? Lehet, hogy mégis kíváncsi a csavargó mondókájára?

Tankavonhoz fordult, és fox nyelven mondta neki:

— Ha ez most itt tart, menj apámhoz!

— Mit mondott most? — csattant fel Frontenac.

— Csak azt, hogy adja tudtára övéinek, a kormányzó nem volt kíváncsi panaszukra, szószólójukat pedig fogságba vetette.

— Utoljára figyelmeztetem, Denys, hagyja ezt az ostobaságot! Nekem ne misztifikáljon, megértette? Hadd halljam, miről van szó!

Paul végre beszélni kezdett — lassan, tagoltan, hogy Tankavon is követhesse gondolatmenetét. Szájáról súlyos kövekként gördültek le a szavak; Frontenac először csak közelebb lépett, aztán fejét lehajtva, egész lényét átadta a furcsa, szinte zsongító benyomásnak.

— Az indiánokat nemcsak az keseríti, hogy az új élet vajmi kevés örvendetes változást hozott számukra, s hogy áruikért kalmáraink nem mindig adják meg a becsületes ellenértéket, és hogy olyan betegségeket szabadítottunk rájuk, amelyeknek hírét sem hallották azelőtt . . . — Ahogy múltak a percek, a példásan felépített mondatok egyike-másika erejét veszítve megtört, értelmük azonban még így is maradt. — Az irokézek kiásták a harci bárdot. Ki védi meg ellenük szövetségeseinket? A konyak egész nemzedékeket dönt romlásba. Az angolok, mintha csak erre törekednének, egyre-másra csábítják szolgálatukba a vállalkozóbb szellemű fér-

13' 195

fiakat. Jobb üzletet kínálnak s olcsó rumot. . . Öregek és fiatalok kértek, hogy mondjam el panaszukat, és én nem térhettem ki a kérés elől. Hálából lettem barátaim küldönce. Sem tőlük, sem mástól nem várok jutalmat. . .

— Pontosán melyik törzs kérte arra, hogy szószólója legyen? — kérdezte Frontenac, de hangja nem volt gunyoros.

— Tulajdonképpen egyik sem. Barátaim szabad állampolgárok, akiket csupán személyes kapcsolatok fűznek hozzám.

— És mi a kívánságuk?

— Társam már elmondta, és én csak megismétlem most. Azt kívánják, maradjak nagyméltóságod mellett, és legyek segítségére, ha ügyekben határoz. — Halkan, szinte szégyenlősen tette hozzá:

— Azt mondták, hogy sorsukat szívesen teszik le a kezembe . . .

Frontenac megpödrölte a bajuszát.

— Biz' isten, ezt jól kifundálta!

— Amit rám bízta, annak eleget tettem. A döntés nem az enyém.

— Ez minden ?

— Nincs több mondanivalóm.

— Még csak nem is mentegezőzik? Paul fejét rázta.

— De hát csak akar valamit, az ég szerelmére?! Paul hirtelen Proulx-ra pillantott, aki elkapta előle tekintetét, és újra nekilátott a tollhegyezésnek.

— Nem kívánok semmit.

— Ezt már szeretem, Denys! — kiáltott fel Frontenac. — Végre egy őszinte szó! — Széttárta a karját. — Na jöjjön, béküljünk ki! Paul zavarában először Tankavonra nézett, azt latolgatva, vajon mit fog szólni a váratlan fordulathoz, majd a szőnyeg közepére lépett.

144

A két férfi kezét rázott.

— Mondja meg a barátjának, hogy őszintén hálás vagyok ezért a tettéért. Ne értsen félre . . . Azért vagyok hálás, hogy visszahozta magát! Most meg induljon haza, és tüntesse el a képéről ezt az erdőt. Vagy még nem akar menni? Tessék, üljenek csak le! Üljen le, Tankavon!

Az audiencia véget ért. Az asztal körül most régi barátok ültek, és ahogy lassan feloldódott a feszültség, alaposan meghányták-vetették a világ dolgait. Paulnak azonnal feltűnt, milyen tájékozott a gyarmat ügyeiben Frontenac.

őszinte érdeklődése mindig is rokonszenvet keltett Paulban, gazdag ismeretei azonban egyenesen lenyűgözték.

— Az idő nem hiába telt — magyarázta egykori titkárának. — Tanítottak, és én tanultam . . . Ami pedig a maga személyes dolgait illeti, kész vagyok megadni minden segítséget, kölcsönt, embereket vagy bármit, hogy letelepedhessék. De meg kell nősiülnie, Paull Ehhez ragaszkodom. Nem, ne szóljon közbe! Azt is tudom, hogy már van felesége. Biztosíthatom felőle, ha idehozza, én magam fogok elébe állni annak, aki. . .

— Meghalt — szólt közbe csendesen Paul. — Igen, és azt sem tudom, hol nyugszik. Te meglelnéd azt a helyet, Tankavon ?

Az indián fejét rázta, majd réveteg tekintetét barátjára függesztve, inkább énekelte, mint mondta:

— A helyet nem tudom, csak azt, hogy ő messze van innét. Lelke napközben alszik, éjszaka pedig együtt jár-kei a többi árnyal. Vándorol, mint életében is tette. És csak megy, mindig tovább, túl a tavakon és folyókon, és mi nem követhetjük. Ne bánkódj, testvérem, talán nemsokára utána megyünk mi is.

Kis szünetet tartott. Környezetéről megfeledkezve,

144

meredten tekintett maga elé, mintha a vándorló lélek útját kísérné szemmel, majd így folytatta :

— Nagyon nehéz a szívem . . . Azt kérdezem magamtól, helyesen cselekedtem-e, hogy visszahoztalak. Sokat fogsz még szenvedni, mert nem neked való a szolgaság. De ne félj, én veled leszek, és vigasztani foglak, ha rászorulsz. Olyanok lettünk mi ketten, mint a szél. Folyton beszél, de nyelvét nem érti senki sem.

— Lefordítsam? — kérdezte Paul.

Frontenac keresztbe rakta lábát, és csizmája hegyét nézegetve válaszolta:

— Nem kívánom titkolni, hogy önös érdekből fosadtam vissza szolgálataimba, kedves Paul. De arról is meg vagyok győződve, hogy érdekeink azonosak. Jobb lesz, ha nem mond semmit, nehogy egyszer majd fegyvert kovácsolhassak belőle maga ellen.

— Felállt, a kis faliszekrényhez lépett, és pipákat meg dohányt szedett elő. — Rengeteg tennivalónk lesz, ezt előre elárulhatom. A hónap végén Fort FYontenacba utazom, és természetesen magammal viszem. Tankavon is jöhet, ha akar, bár neki nem parancsolok.

Miután mindhárman rágyújtottak, egészen megvidámodva folytatta:

— Proulx előtt istenuccse nem mernék rágyújtani hivatalos idő alatt! Emlékszik rá, Paul? Azzal a feladattal szabadították a gyarmatra, hogy az áttelepült menyaszh-szonyjelöltekről fabrikáljon jelentéseket. Csuda egy gyanakvó fickó!

Legszívesebben saját magát is feljelentené! Viszont szépen ír, és most ő a titkárom. Most jut eszembe, mást akartam mondani. . . Aha! Tudja, hogy nálunk újabban nem szabad dohányozni az utcán? A püspök melegen támogatta a javaslatot, amelynek azonban nem annyira az erkölcsök nemesítése volt az indítéka, mint az, hogy csökkenteni kívántuk az impor

145

tot. — Egy darabig szótlánul fújta a füstöt. — Majdnem elfelejtettem, pedig ez csakugyan fontos . . . Lehetőleg kerülje a találkozást Pierre-rel. Nem akarom, hogy özszeakaszkodjanak. Pierre kiváló katona. Most épp ellenőrző úton van a Három Folyó vidékén. Hogy ízlik a dohányom? Itt legalább majd mindig hozzájut. Apopó, kardot viselhet, ehhez joga van, de a párbajozás tilos 1 — Ujját figyelmeztetően a magasba emelte, és nevetve jegyezte meg: — Jól kezdődik az új élet, mi? Csupa tilalom!

Erre már Paul sem állhatta meg, hogy el ne mosolyodjék.

Pontosan egy év múlva, 1678-ban Paul Denys és Maria Madeleine de Peiras egybekeltek a québeci jezsuita templomban. Paul Madeleine mellett ült, s velük egy sorban foglalt helyet a De Peiras család. Szülei néhány sorral hátrább helyezkedtek el. A színes ablakokon beömlő napfény élesen megvilágította a szentélyt s a kormányzó profilját, aki karba tett kézzel, fejét lehajtva ült székében. A hajó végén, közvetlenül a fal mellett Tankavon is ott állt a legények és leányok csoportjában. Az indián nem borotválta többé fejét, sőt erre az alkalomra európai ruhát öltött. Kényelmetlenül izgett-mozgott, és csak Paul tekintete tartotta vissza, hogy már az első negyedóra után faképnél ne hagyja a díszes gyülekezetet. Sokáig így sem nyugodott: amikor végül is keresztültörtetett a várakozók során, a mozgolódásra még Frontenac is felfigyelt. Madeleine átszellemült arccal hallgatta a szertartást végző jezsuita páter beszédét.

— Szép vagy — súgta oda Paul Madeleine-nak, aki

146

menthetetlenül belepirult a nem egészen helyénvaló udvarlásba. Néhány hétre rá az új házasember megtekintette a munkálatok előrehaladását St. Simonban. De Paul nem lett volna Paul, ha beérte volna megtekintéssel . . . Fejszét ragadott, s beállt a favágók közé, együtt hasogatta velük a szálfákat, szorgalmasan gyalult és fűrészelt. Miután elkészültek az első, egyelőre még elég silány épülettel, nekilátott, hogy megtervezze a lakóházat, majd meg a többiekkel együtt nekikezdett az alap kiásásának.

A nap már magasan járt az égen, amikor kis szünetet tartott, hogy letörölje arcáról a verejtéket.

— Az ördögbe is! — kiáltotta. — Ez bizony nem gyerekjáték!

— De nem ám, Sieur! — harsogták vissza kórusban a munkások.

— A vadaknak van igazuk! De milyen igazuk van az ebadtáknak!

25. FEJEZET

A MESTER ÉS A TANÍTVÁNY

Ugorjunk át öt esztendőöt.

. . . Magányos kenu közeledik a Huron-tó felől, barna férfi ül benne. Óvatosan elhúz a nyüzsgő halászcsonakok mellett, majd ott, ahol már jól látni Sault Ste. Marié kunyhóit s a tábortüzek füstjét, egyenesen a part felé kormányozza a törekeny lélekvesztőt. A parton állók kíváncsian kapják fel fejüket, a ragyogóan új kenuról rögtön látni, hogy idegen térdel benne. Néhányan szolgálatkészen a vízbe gázolnak, s miközben az érkező — puskáját és batyuját a levegőbe emel

ve — partra lépked, a kenut szíves kezek segítik a szárazra. Az idegen algonkin nyelven köszönésfélét mormog, majd belelép mokasszinjába, és megindul a telep kalibái közt.

A templomnak tart.

Árnyas ösvény kanyarog, szelíden emelkedve odáig.

A kutyafalka és az összeverődött gyereksereg a küszöbön megtorpan. A férfi egymaga lép be az ajtón. A fejmagasságban bevágott ablaknyílásokon át aranyszínű fény ömlik be a törékeny faépület belsejébe, s elnyúlt, világos négyszögeket vet az oltárra, amely előtt öreg pap beszél halkán a vele csaknem egykorú sekrestyésével. Az oltárt.fenyőgallyak díszítik, csipkés terítő helyett vagy fél tucat hódbőr borítja.

Az idegen letérdel.

A suttogás tovább folyik: a két öreg nem vette észre, hogy már nincsenek magukban.

— Atya! — szólal meg az idegen.

— Mindjárt, fiam! — mondja felrezenve a pap, de nem fordul meg. Aztán hirtelen feleszmél — olyan ismerős ez a hang!

Hátrapillant.

— Paul!

— Albanel!

Az idegen és a pap összeölelkeznek. A sekrestyés szótlánul áll mögöttük, és azon tűnődik, ki lehet a jövevény . . .

Albanel kertjébe vezeti Pault.

— Itt szoktam tartani a nyulaimat, amott meg a kacsáim úszkálnak . . . Sajnos, a nyuszt elvitte őket, egy sem maradt belőlük. — Bicegve lépeget az ágyások között, s feje szüntelenül rezeg, miközben mutogatja: —

147

Ez itt borsó, ez meg lencse lesz. Vetettem kukoricát is. Tök is szokott lenni. Mikor műyen magokat kapok. — Egy ágyás előtt megáll. — Ez a kedvencem. Kitalálad-e, micsoda?

— Dohány — mondja Paul, s nevet hozzá.

— Az bizony, és nem is rossz! Menj be abba házba, és hozz ide két pipát. Az ágy fölött a polcon találsz dohányt is.

Paul jól körülnéz a kis házban. Csupán egy helyiség van benne, s mindössze három bútordarab — asztal, szék, ágy. De a kezdetleges kandalló bizonyára elég meleget ad télen, s ami fő, van kéménye is.

Fölkapja a pipákat és a dohányt, és indul ki a kertbe, ahol Albanel a durva padra telepedve már várja.

— így él hát a nyugati missziók főnöke — jegyzi meg Paul, amikor közelébe ér. De Albanel nem érti, vagy nem akarja érteni a mondatban rejtőző malíciát.

Rágyújtanak, és percekig szótlantul pöfékelnek.

— Mi szél hozott erre, Paul? — szólal meg az öreg pap. — Mert azt nem hiszem, hogy csupán tiszteletemre tettél meg ekkora utat.

Paulnak eszébe jut: Montrealtól idáig hat hétig tartott az útja. Mégis mi ez a hat hét az elmúlt hosszú esztendőök végtelen távolságához képest!

— Néhány angolt üldöztünk, akik az Ohio mögül beszktek területünkre — meséli. — Frontenac biztos akart lenni a dolgában, ezért elhatározta, hogy az egész vidéket bejárattja velem. A tanács egyetértett véleményével, sőt az új kormányzónak sem volt ellenvetése.

— Szóval Frontenac . . . — veti közbe Albanel, és Paul bóUnt.

— Igen, Frontenacot visszarendelték Párizsba. Micsoda utakat tettünk meg együtt! Ha látta volna, atyám, hogyan táncolt a tábortűznél az indiánokkal! Senki sem

148

tudott nála jobban tomahaukot dobálni! Az indiánok szerették, mert rögtön megérezték róla, hogy a szíve mélyén vadember. A helyzet most rosszabb, mint azelőtt. Ellenségeink szemtelenül megbátorodtak.

— Látom én is a jeleit — jegyzi meg csöndesen Albanel. — Naponta készülök rá, hogy ki kell ürítenünk a telepet. Bár megvallom, már nemcsak az irokézekről félek. A mi indiánjaink is megváltoztak. Egyre nagyobb a nyugtalanság mindenütt, és ez bizony nem hat csilla-pítólag a kedélyekre.

— Én pedig azt hittem, hogy Albanel atya mártíromságra vágyik — csipkelődik Paul. Mintha tréfálkozással el lehetne oszlatni a gyülekező felhőket!

— Tudom, hogy miért bántasz. A fiadra gondolsz, mi? Paul nem tiltakozik. Csak megkérdezi:

— Hol van?

— Halászik, mindjárt itt lesz. De előbb halljam, mi újság a házad táján. — Albanel kacsint: ideje visszaadni a kölcsönt. Ne gondolja a vendég, hogy az öreg végleg besavanyodott. — Hány gyereked is van?

Paul fejét ingatja s nevet.

— Négy. Atyámnak bevallhatom, hogy nem érdemlem meg Madeleine-t. De tekintve, hogy más sem érdemelné meg Quebecben, nem érzem magam túlságosan bűnösnek.

— Boldog ember vagy. — A rezgő fejű öreg pap ezt nagyon őszintén, de kicsit félve mondja, mintha attól tartana, hogy megcáfolják.

— Hát igen — feleli Paul, s a válasz rögtön lelohasztja Albanel kedvét. — Tudja, atyám, mi a legújabb? — folytatja a vendég. — Képzeld, a tavasszal bíró lettem!

— Bíró?

— Az bizony. Ott ülök majd az emelvényen, és ítéel

149

kezni fogok honfitársaimon. ítéleteim ellen nincs apelláta.

— Ugyan, Paul! Igazán nem értelek! Már miért ne lehetnél bíró? Jogot tanultál valaha, az országot és népeit úgy ismered, ahogy csak kevesen . . . Hidd el, éppen ilyen emberre van szükség ezen a poszton.

— Atyám mindig kénj^eztet. Amikor azon törtem a fejem, miként foghatnám szaván Talont, hogy visszaküldjön Párizsba, páter Albanel nem győzött csodálkozni rajta, mennyire élvezem közös kis kirándulásunkat, sőt kijelentette, hogy felfedezőnek születtem.

— De Paul, ha mondom, hogy megszolgáltad ezt a tisztséget!

Miért vagy ilyen kishitű?

— Szívesen élne atyám Quebecben?

— Bárhol, ahová küldenek, ^csak az enyéim legyenek körülöttem. Paul úgy csap le a válaszra, mint héja az áldozatára.

— Hát ezt nem hiszem el! Quebecben is vannak indiánok, és atyám mégis visszautasította, hogy előrehaladott kora miatt fölmentsék. Így van?

Albanel nagyot sóhajt, s aztán szinte csalódottan mondja:

— Értem . . . Az öt esztendő csupa sikert hozott számodra, mindenki más meg volna elégedve, de te mégis engem irigyelsz. — S majd mint aki titoknak jutott nyitjára, diadalmasan teszi hozzá:

— Az bánt, hogy indiánjaim engem nem eresztettek, téged meg messze küldtek maguktól? Ez bánt? De Paul, hiszen éppen azért küldtek a városba, mert szeretnek és bíznak benned!

A vendég hallgat, a beszélgetés kezd vitává fajulni, s ez nincs ínyére. Válasszunk ártatlanabb témát!

— A kertet maga gondozza, atyám?

— Én hát, bár az egyik donné sokat segít. Az indiánok kertjeire is én felügyelek.

150

— Hány donné van a misszióban?

— Öt. Mellesleg, láttad a bútoraimat? Az egyik donné fabrikálta őket. Talán ismered, Sebastiannak hívják.

Ha a vendég kevésbé volna fáradt, most felugrana. De így csak kiegyenesedik ültében.

— Sebastian donné lett? Mi az, megunta a csavargást?

— Úgy látszik. St. Francis után St. Ignace-ban is velem volt, mégpedig egy egész télen át. E pillanatban Mackinac felé jár.

Nagyon fog fájni neki, hogy nem láthatott.

— Mi készítette rá, hogy felhagyjon a futárélettel?

— Meg akart nősülni, szeretett volna végleg gyökeret eresztetni valahol, de sehogy sem talált alkalmas feleséget magának.

— Hiszen már akkor is nősülésen törte a fejét, amikor megismerkedtünk 1 Emlékszem, miféle borsos históriákat mesélt a bevándorolt menyasszonyjelöltekről. . .

A pöfékelés abbamarad: kifogyott a dohány a pipából. Albanel rákiált az ellustult tanítványra:

— Indulj gyorsan, hozz dohányt! Hónapok óta most pihenek először, és talán nem bűn, ha kicsit ki akarom élvezni. . .

Paul végigsétál a kerten, még egyszer megcsodálja a gondozott ágyásokat, a dohánypalánták láttán felnevet, majd megindul a konyhá felé. Ahogy a pipákat töltögeti, visszanéz. Az öregember kezét összekulcsolva ül a padon; feje mellére bukva. Most minden olyan békés körülötte. Ki hinné, hogy egész életében csak békétlenkedett, sőt békétlenséget szított?

A vendég lábujjhegyen óvakodik a közelébe. Hadd szundikáljon szegény öreg plébános!

Az alvó azonban nem az, aminek látszik. Alszik, igaz, de azért éber is; ahogy megszokta a vadonban.

150

összerezzen.

— Ejnye, Paul 1 Hát már a szunyókálásomat is ki akarod lesni?

A vendég lelki szemei előtt felrémlik az *akkori* alvó Albanel — nem a plébános, hanem az elcsigázott politikai ügynök, akinek titkát *akkor* valóban sikerült kilesnie.

Ezt a témát nem lehet kikerülni, sőt ennyi esztendő után talán nem is szükséges. Együtt járták meg annak idején a Hudson-öblöt,

és kis híja, hogy nem együtt jutottak oda másodszor is. Volt-e értelme az első útnak, származott-e haszon a másodikból? Ezen töprengenek, míg Paulnak eszébe nem ötlik, hogy közölje a legfrissebb társasági újságot (a személyére vonatkozó híreket már mind közölte):

— Radisson és De Groseilliers megint megszöktek . . . Azóta Angliában vannak újra. őszintén szólva, nem is tudom őket hibáztatni. Ha maradnak, előbb-utóbb fölkapik az álluk. Frontenac szerint túlságosan összekötötték sorsukat a rend sorsával, Dablon szerint viszont túlságosan belegabalyodtak a politikába. Két szék közt a pad alatt. Nem a legjobb pozíció, igaz? Bosszantom, atyám?

Albanel arca egy árnyalattal még sápadtabbá válik, és mintha most erősebben reszketne a feje, a keze . . . Hangja azonban fiatalosan cseng:

— Nem bántam meg semmit. Megtettem, amit tennem kellett.

151

ae. FEJ-EZET

APA ÉS FIA

Fölláltak, hogy befelé induljanak, mert hátha megjött a fiú, de Albanel megrántotta Paul karját.

— Mi a szándékod vele? — kérdezte.

A fiatal férfi egy pillanatig töprengően nézett maga elé, majd lassan, szinte vontatottan felelte:

— Szeretném, ha itt cseperedne fel. Gyermekkorá legyen a vadoné . . . Ha aztán megnőtt, majd elviszem és iskoláztatom. Tanuljon meg élni mindkét világban, de hogy végül is melyiket választja, azt neki kell eldöntenie . . . — Gondterhelten folytatta: — A törvény szerint nem fiam, tehát szabad ember, fox, akire törvényeink nem vonatkoznak. Ha azonban úgy dönt, hogy francia lesz, természetesen adoptálni fogom, és ez esetben éppúgy örökölhet utánam, mint Madeleine gyermekei. Ezt találtam a legjobb megoldásnak. Elsőszülöttemnek joga van hozzá, hogy maga rendelkezessék a jövőjéről. Míg felserdül, itt marad.

— És ha meghalok közben? — aggodalmaskodott Albanel.

— Akkor Sebastianra bízom. Tudom, hogy szívesen vállalná.

Egyébként abban nem hiszek, hogy atyám meghal — tette hozzá elmosolyodva. — Ha Sebastiant nem vehetem igénybe, elküldöm majd Tankavont.

A pap fölkapta a fejét.

— Lám, róla teljesen megfeledkeztem . . . Miért nem jött el veled?

— Azt mondta, a bűnösnek egyedül kell zarándokút-ra mennie, különben nem ér semmit az egész.

— Különös ember — csóválta a fejét Albanel. — Kár, hogy a pokolba fog jutni.

152

Ez ugyan tréfásan hangzott, de Paul komolyan felelt rá:

— Sehogy sem tud zöld ágra vergődni az egyházzal. . . A szíve olyan, mint a kő. De én nem féltém.

— Neked dolgozik?

Paul elgondolkodott. Valóban, kinek is dolgozik Tankavon, és dolgozik-e egyáltalán? Az asztalnál naponta találkoztak, s az indián ilyenkor vagy rendes ruhában mutatkozott, vagy ősi holmijait viselte, de mindig udvariasan, kedvesen viselkedett. Ki nem fogyott volna a tréfálgozásból! Időnként vadászni meg halászni ment. A vadat rendszerint ott bontotta a lépcsőn, csak úgy fröcskölt körülötte a vér, kezét egyszerűen beletörölte a hajába, és amikor végzett, a beleket lerugdosta a kertbe. A húst aztán odacsapta a konyha kövére, hogy főzzék meg. Paul mindig magával vitte útjaira. Ha Frontenac is velük utazott, Tankavon különös gonddal festette ki arcát és mellét, rendezte el a haját.

— Hogy nekem dolgozik-e? — kezdte Paul óvatosan. Nem akarta bemártani barátját. — Hát igen, Madeleine bármikor rá merné bízni a gyerekeket. Azon viszont még soha nem gondolkoztari, hogy mi is az igazi alapja barátságunknak. Igaza van atyámnak, Tankavon különös ember. Éli a maga életét, és még csak meg sem próbál szerepet játszani.

Albanel még mindig pipázott. Paul úgy látta, egykori bajtársa a szokásosnál is nagyobb figyelemmel követi gondolatmenetét.

— Nem hisz semmiben, de nem is remél semmit. Más világban él, mint mi. Sokszor irigylem, de aztán mindig eszembe jut, hogy olyan lehet az ő világa, mint a Hud-son-öbölé. Végtelenül csendes, de iszonyúan kietlen is, nem a magunkfajta társas lényeknek való .

..

152

A vendéget odabent hideg harapnivaló várta.

Paul kezét fogott az idős sekrestyével, aki nyilván a szakács szerepét is betöltötte Albanel mellett, majd izgalmát palástolni próbálva fordult az ágy felé.

A pap fekhelyén fekete hajú fiúgyermek ült. Kurta ingecskét viselt, haja azonban leomlott szinte a válláig. Paul a félhomály

ellenére láthatta a szemét is: meleg, bizalmas tekintet csodálkozott rá.

— Ez itt Vacsita — mutatta be a fiút Albanel. Paul ködösödő szemmel bámulta fiát. A gyerek más volt, mint amilyennek képzelte. Nagyobb, szebb, egészségesebb, de még ezenkívül is más volt. . . De hát miért ne volna más? Ember, a saját jogán, miért kellene akkor épp rá hasonlítania?

Az apa ott állt szemben fiával, de nem tudott megszólalni. Mit is mondjon, ami megfelelne a pillanatnak, és mégsem zavarná meg a gyereket? Az imént hallott nevet mormolta:

— Vacsita . . . — Aztán franciául is: — Aki. . . odaátról . . . jött.

..

— Egyszer majd meglátogathatod Akaszkvát — szolt közbe Albanel, tárgyilagosan, nyugodtan, hogy feloldja a feszültséget. — Így hívják ezt az urat. Ha elég nagy leszel, hogy egyedül utazhass, meglátogathatod.

Mindezt olyan közvetlenséggel mondta, mintha csak egy korábban abbagyott beszélgetést folytatna vele.

Paul átfogta Albanel vállát, és franciául a fülébe súgta:

— Adósa lettem megint, atyám. Hadd köszönjem meg . . .

Aztán elmúlt a varázs. Idegenek léptek be a konyhába : Albanel donnéi. Először indiánnak nézték Pault, de mikor meghallották a nevét, valamennyinek felcsillant a

14 Varzek 209

szeme. Paul jóleső érzéssel vette tudomásul, hogy nem a messziről jött nagyurat látják benne. Olyan barátságosan kérdezgették, mintha mindig is ismerték volna.

Az asztalnál a gyerek Paul és Albanel között foglalt helyet. Paul a nevelőszülei felől érdeklődött.

— Öregek nagyon — mondta a fiú, és megnevezte nevelőszüleit.

— Télen itt szoktak maradni a misszióban. De én mindig megyek a többivel. . . A te szüleid hol laknak?

— Quebecben.

— A jövő nyáron meglátogatlak.

— Azzal még várjunk — szolt közbe Albanel. A gyerek előrebökte állát, és szúrósan nézett a papra.

— Miért ne mehetnék, ha akarok? †

— Ha Isten is úgy akarja, majd elmegy — válaszolta | Albanel, de olyan szórakozottan, hogy Paul csaknem felnevetett.

A délután hátralevő részét a vízesés közelében töltötték, ahol még mindig dolgoztak a halászok. A kenut Paul kormányozta,

miközben fia szorgosan emelgette a nyeles hálót, amelyet Sebastiantól kapott ajándékba valamelyik születésnapján. A legtöbb halász ismerte a gyereket, és olyan komolyan és szívesen köszöntötték, hogy Paul szinte felujjongott.

Munka közben alig váltottak néhány szót.

— Ott van! Nem látod?

— Lassan, csak lassan!

— Na, ez a Fekete Kabáté lesz. Jó nagy, mi?

— Próbáljuk meg most amott!

Jó néhány évvel ezelőtt Paul törzse csaknem egy egész nyarat töltött ezen a tájon. A környék nem válto-

154

f

(

I

zott azóta, és ha áttekintett a vízen, Paul még azt a helyet is fölfedezte, ahol sátoroztak. Apisztabes és Tankavon társaságában halászgatott akkor a tavon napestig. Kvaszigata meg ott állt a sátor előtt, és kíváncsian figyelte őket.

Paul most a gyereket mustrálta. Megelégedéssel konstataálta, hogy mozgása gyors és biztos. Vajon melyikük természetét örökölte?

Hirtelen föleszmélt, hogy Vacsita már harmadszor ismétli meg ugyanazt a kérdést:

— Ki csinálta a kenudat?

— Testvérem, Tankavon — felelte, s aztán újra elmerült az emlékek tavában. Vajon él-e még valaki a törzsből a fiún kívül? Este megint kitelepedtek a kertbe. A két felnőtt beszélgetett, a gyerek meg álmosan pislogva leste halk szavaikat. Leste, de nem értette, mert a társalgás többnyire franciául folyt.

— . . . Sokáig azt hittem, hogy nincsenek is érzéseik, annyira meglepett a közönyük. Mi másképp reagálunk. . . Ez persze távolról sem jelenti, mintha mélyeb-1)en is éreznénk.

Albanel bólintott.

— Amikor még fiatal voltam, nyugalmuk engem is meglepett. De aztán megértettem, mi az oka látszólagos közönyüknek. Az életből a halálba nem olyan hosszú az út, mint ahogy mi hisszük. Az ő

körülményeik között mindenesetre sokkal rövidebb. Amikor Apisztabas a vihart túlélve behozta hozzám a gyereket, még talán élhetett volna, ha nagyon akar. De még akkor is mással törődött. Utolsó percében többször is a lelkemre kötötte, hogy imádkozzam érte.

— És atyám imádkozik értem? A pap megint bólintott.

14' 211

— És ki imádkozik páter Albánéért? — kérdezte kö-tüzködve Paul.

A jezsuita nem felelt.

A gyerek közben Paul ölébe bújt, és szuszogva hozzá törleszkedett.

— Hadd mondjak egy mesét most — fordította Paul foxra a szót.

— A földön akkor még csak az állatok éltek, s Messzu, a Nagy Nyúl uralkodott fölöttük. Egy napon egy befagyott tó jegén vadászatott, amikor a Rossz Szellem kinyúlt a jég alól, megragadta Messzu vadász-híúzeit, és a jég alá vonta őket. Messzu hiába követelte vissza csapatát, a Rossz Szellem nem adta. Az állatok egyre-másra ajánlkoztak, hogy megkísértsék a lehetetlent, de hiába fáradoztak. A Rossz Szellem erősebbnek bizonyult. Végül is a kis pézsmapatkány jelentkezett, hogy majd ő visszaszerzi a híúzokat. Rögtön lebukott a jég alá, és sikerült túljárnia a Rossz Szellem eszén. Messzu hálából elvette őt feleségül, s így lettek ők ketten az emberiség öszsülei.

— Na de Paul! — méltatlankodott Albanel.

— Miért? Te talán ott voltál. Fekete Kabát? — gonoszkodott a vendég.

— Ezt már hallottam — jegyezte meg udvariasan Vacsita. — De ez csak olyan kitalálás, ugye?

Albanel leplezetlenül nevetett.

— Azt nem tudom, hogy igaz-e — felelte Paul mosolyogva —, az viszont biztos, hogy Tankavon testvérem még ennél is szebb meséket tud.

Az éjszakát a kertben töltötték.

Reggel még köd gomolygott a fák között, amikor Paul vízre szállt. Míg a gyerek a holmijait rendezgette a kenuban, Paul odasúgta Albánéinak:

— Ha akarnám, akár most velem jönne. Vajon mit gondol rólam?

155

— Majd megírom — mondta Albanel. Kimért volt s tárgyilagos.

— Isten veled, Paul!

— Isten veled, atyám!

— Isten veled, Akaszkva! Mikor küldesz értem?

— Mire érted küldök, téged már Simonnak fognak hívni. Nem felejtet el?

Paul elrúgta a kenut, térdre ereszkedett, s a csónak az első evezőcsapástól nagyot lendülve siklani kezdett a tükörsima víz színén.

Néhány pillanatig evezett, majd megfordult. Albanel és a gyermek a parton állva integetett, majd az öregem

156

ber a fiú vállára tette kezét, s lassan megindultak felfelé a lejtős parton.

A köd csakhamar fölszállt, a kék ég előragyogott. Viz és fény vette körül a magányos kenut magányos utasával.

Paul úgy érezte, az ég halad tova, s kenuját szárnyak röpítik.

Pedig kemény, sőt kegyetlen munka várt rá: egyhónapos társtalan út a nyári vadon rohanó vizein.

EPILOGUS

Az 1689-es esztendő ismét Új-Franciaországban találja Frontenac grófját.

Idején, mivel az irokézek a rettegés hónapjává züllesztették a vadont. . . Frontenac személyesen vezette harcba ellenük erdőjáróit és indiánjait. Nyolc éven át vívta küzdelmét az áldatlan ellenféllel, mígnem egy napon maga is halálos sebet kapott. Hetvenöt éves volt, amikor elesett.

Ekkor történt, hogy az irokézek egy éjszakai rajtaütés során porig égették a montreali szigeten Lachine-t. Hírmondót sem hagytak maguk után, és csupán sejteni lehet, miként esett a tragédia. Barátai úgy tudták, hogy Sebastian éppen ezekben a napokban látogatta meg ismerőseit a telepen, és mert később sem látta senki, az ő neve is rákerült a legyilkoltak és elhurcoltak hosszú listájára. Albanel atya, változatlanul mint a nyugati missziók főnöke, hetvenkilenc esztendősen hunyt el a Sault Ste. Marie-i misszióban. A nehéz évek alatt sokfelé megfordult. Mindig ott tűnt fel meggörnyedt alakja, ahol a legnagyobb szükség volt rá. A misszió környékét csodálatosképpen elkerülte a vérzivatar. Felettesei az évek folyamán gyakran intették Albánéit, vonuljon biztosabb helyre övéivel, a páter azonban következetesen kitért a figyelmeztetés elől. Megmenekülése is hoz

157

záj árult a legendához, amely 1695-ben bekövetkezett haláláig egyre szövődőtt körülötte. A korabeli jezsuita krónikák szerint szentként halt meg, boldoggá vagy szentté avatását azonban soha nem szorgalmazták.

Paulnak és Madeleine-nak St. Simonban összesen tizennégy gyermeke született. Néhány éven át egy tizenötödik tagja is volt a népes gyerekseregnek egy kellemes megjelenésű, csendes fiatalember személyében, akit Simonnak hívtak. Az ifjú PauUal és Tankavonnal együtt többször ragadott fegyvert, hogy az irokézek ellen harcoljon, és számtalanszor elnyerte Frontenac dicséretét. Később mind kevesebbet látták St. Simonban, aztán végleg elmaradt.

Paul sírja fölött hatalmas sírkő hirdette születésének és halálának évszámán (1638 és 1713) kívül felfedező útjának (1672) dátumát is.

Halálának évében egy kíváncsi utazó, aki bejárta a vidéket, azt írta naplójában, hogy a Saguenay folyón fölfelé nem találkozott

kenuval, s hogy a tadoussaci és a chicoutimi misszió romba dőlt. Az ajtókat, ablakokat háborítatlanul cibálta a szél, s a házak romjai közt hangyák vertek tanyát. Az indián táborokból nem maradt semmi, a tábortüzek hamvát az olvadó hó elmosta. A St. Jean-tónál sem táboroznak többé indiánok. Végzett velük a titokzatos betegség, az irokézek s a konyak. Az erdőben immár zavartalanul barangolhatott a sül és a jávorszarvas, többé senki sem üldözte a békésen építkező hódokat. Nyaranként erdőtüzek füstje feketítette be az eget, s aki mégis behatolt az elátkozott vidékre, azt elűzték a seregestül támadó moszkítókat. Ugyanebben az évben az utrechti béke Angliának ítélte a Hudson-öblöt, amelyet többé senki sem vitatott el a szigetországtól.

158

Quebecből délre és nyugatra jó néhány francia beváltóhely állt még ebben az időben is a Nagy-tavak, valamint az Ohio és a Mississippi mentén, le egészen a Mexikói-öböl. Idővel erőddé alakultak, majd elnéptelenedtek, majd megint birtokba vették őket, s ez így ment tovább jó néhány évtizeden át. A Szent Lőrinc-folyó partjain a nagy hideg és a hathónapos bezártság ellenére több ezer francia állt a vártán. . . . A nemzedékek egymást váltották, de a fejszét, a puskát és a kenut mindegyik megbecsülte. 1763-ban Wolfe tábornok ugyan bevette a québeci citadellát, az erődökkel azonban sokáig nem bírt. 1812-nek kellett eljönnie, hogy az angolok végleg úrrá lehessenek sűrű láncolatukon. Most, immár háromszáz esztendővel Paul felfedező útja után, a falvak a St. Jean-tóig szinte egymásba érnek. A tavakon és folyókon hatalmas hajók vonszolják maguk után a kidöntött fatörzseket, a vadont gépóriások zaja veri fel, a vízesések erőművekké változtak. Testes repülőgépek szállítják az őserdő legkülönbözőbb pontjaira a bányafelszerelést. Helikopterek látják el a szükséges áruval a beváltóhelyeket a Hudson-öböl környékén, ahová még mindig szorgalmasan járogatnak a prémvadász indiánok.

A St. Jean-tó körül autót kanyarog, a dombok mögül vonatfüst tekergőzik az égre.

A végtelen vadon azonban hallgat, s nem árulja el, merre nyugszik Tankavon.

L. V.

158

TARTALOM

A fordító előszava 5

1. FEJEZET

Valamiért valamit	9
2. FEJEZET	
BÚCSÚ.....	20
3. FEJEZET	
A lakoma.....	24
4. FEJEZET	
Kétségek és félelmek.....	32
5. FEJEZET	
Ujabb hír az öbölből.....	41
6. FEJEZET	
Rövid nyár, hosszú tél.....	51
7. FEJEZET	
A kúra.....	56
8. FEJEZET	
Főnöki ravaszkodások.....	63
9. FEJEZET	
Két manitu.....	68
10. FEJEZET	
A Hudson-öbölben.....	80
11. FEJEZET	
„Ne feledjetez minket89	
12. FEJEZET	
Újra otthon.....	97
13. FEJEZET	
A második küldetés.....	111
14. FEJEZET	
Fölfelé az Ottawán.....	118
15. FEJEZET	
Családi gondok.....	122
16. FEJEZET	
A fehéritő.....	127
17. FEJEZET	
Ember a hó alatt.....	130
18. FEJEZET	
Albanel titka.....	144
19. FEJEZET	
A kereskedő.....	152
20. FEJEZET	
A halott feltámad.....	161
21. FEJEZET	
A párbaj	169
22. FEJEZET	
Pagvaniva végrendelete	178
23. FEJEZET	
Rettenetes tél.....	182
24. FEJEZET	
„Hosszú volt az Út.	189
25. FEJEZET	
A mester és a tanítvány	200
26. FEJEZET	
Apa és fia.....	207
Epilógus.....	215

DELFIN KÖNYVEK

Eddig megjelent

AIMÉE SOMMERFELT ORSZÁGÜTON, INDIÁBAN
FRIEDRICH OERSTACKER AZ INDIÁN BOSSZÚJA
HOSSZÚ TOLL

A SÓS SZIKLÁK VÖLGYE

SZÁSZ IMRE BASA

KORNYEJ CSLTKGVSKIJ AZ EZÜST CÍMER

CLARK DARLTON

A TITOKZATOS BOLYGÓ

FRANCISCO MARINS

AZ ARANYBÁNYÁK TITKA

MÁNDY IVÁN ROBIN HOOD

THOMAS MAYNE REID

A FEHÉR TÖRZSFŐNÖK

EDUÁRD BÁZ

A CSODACSAPAT

ERICH KASTNER

A REPÜLŐ OSZTÁLY

HEGEDŰS GÉZA

AZ ERDŐNTŰLI VESZEDELEM

SZENTIVÁNYI JENŐ

A GÖRÖG GÁLYA TITKA

TATAY SÁNDOR KINIZSI PÁL

MOLNÁR FERENC

A PÁL UTCAI FIÚK

TONE SELISKAR A KÉK SIRÁLY

ÉRDEKES REGÉNYEK

A kiadásért felel a Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó igazgatója Felelős szerkesztő: Rónaszegi

Miklós. Műszaki vezető: Gonda Pál Képszerkesztő: Lengyel János. Műszaki szerkesztő:

Krecska Miklós 82 300 példány, 11 (A/5) ív, MSZ 5601-59 68.502 Egyetemi Nyomda, Budapest

IF 733 — c — 6870